

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi väliaikaisista toimista rangaistusten täytäntöönpanossa ja tutkintavankeuden toimeenpanossa covid-19-epidemian johdosta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki väliaikaisista toimista rangaistusten täytäntöönpanossa ja tutkintavankeuden toimeenpanossa covid-19-epidemian johdosta. Ehdotettavan lain tavoitteena on varmistaa vankeusrangaistuksen ja yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanossa sekä tutkintavankeuden toimeenpanossa riittävän täsmällinen säädöspohja koronavirusepidemian aikana.

Esityksessä ehdotetaan, että Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö voisi päättää vankilan tai sen osaston erilaisten toimintojen, vankien tapaamisten ja vankien poistumislupien rajoittamisesta tai keskeyttämisestä epidemian leviämisen estämiseksi. Tällainen päätös voitaisiin tehdä, jos on ilmeistä, että epidemian leviämisen estämiseksi jo toteutetut, vankeuslain, tutkintavankeuslain ja tartuntatautilain mahdollistamat toimenpiteet eivät ole riittäviä taudin leviämisen estämiseksi ja sen varmistamiseksi, että vankeuden täytäntöönpano on turvallista yhteiskunnalle, henkilökunnalle ja vangeille. Päätöksen tekemisen edellytyksenä olisi lisäksi, että Vankiterveydenhuollon yksikkö olisi arvioinut epidemiatilanteen ylittäneen tietyn kynnyksen sillä alueella, jossa vankila sijaitsee. Vaihtoehtoisesti päätös voitaisiin tehdä, jos kyseisessä vankilassa olisi jo ilmennyt tartuntoja, ja Vankiterveydenhuollon yksikkö arvioisi tartuntojen aiheuttavan merkittävän riskin uusien tartuntojen leviämiseen. Rajoitus- tai keskeyttämistoimenpiteiden käyttöönotto edellyttäisi, että ne olisivat välttämättömiä. Laissa säädettäisiin siitä, millaisia toimintoja, tapaamisia ja poistumislupia voitaisiin rajoittaa tai keskeyttää. Esimerkiksi lapsen tapaamisia ei voitaisi lain nojalla rajoittaa tai keskeyttää. Laissa säädettäisiin myös muun muassa siitä, että jos tapaamisia tai poistumislupia on rajoitettu tai ne on keskeytetty kokonaan, tulisi vangeille sallia tavanomaista joustavammin yhteydenpito vankilan ulkopuolelle videoyhteyden tai muun soveltuvan teknisen yhteydenpitotavan välityksellä.

Lisäksi ehdotetaan, että oikeusministeriö voisi rajoittaa asetuksella yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanon aloittamista, jos se olisi epidemian johdosta rangaistuksen asianmukaisen täytäntöönpanon turvaamiseksi välttämätöntä. Asetuksen voimassa ollessa voitaisiin myös lykätä tai keskeyttää jo täytäntöönpanossa olevia yhdyskuntaseuraamuksia.

Ehdotettu laki on tarkoitettu tulemaan voimaan mahdollisimman pian ja olemaan voimassa 31.10.2021 saakka.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ.....	1
PERUSTELUT	4
1 Asian tausta ja valmistelu	4
1.1 Tausta	4
1.2 Valmistelu	5
2 Nykytila ja sen arviointi.....	5
2.1 Yleistä	5
2.2 Vankilan toimintojen rajoittaminen	7
2.2.1 Vankiloiden toiminnot	7
2.2.2 Mahdollisuudet toimintojen muokkaamiseen, rajoittamiseen tai keskeyttämiseen ..	8
2.2.3 Nykytilan arviointi	8
2.3 Vankien tapaamisten ja poistumislupien rajoittaminen ja keskeyttäminen.....	9
2.3.1 Tapaamisoikeudet ja poistumisluvat	9
2.3.2 Tapaamisten ja poistumislupien rajoittaminen ja keskeyttäminen	10
2.3.3 Nykytilan arviointi	10
2.4 Yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanon rajoittaminen, lykkääminen ja keskeyttäminen.....	11
2.4.1 Yhdyskuntaseuraamukset.....	11
2.4.2 Yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanon aloittaminen, lykkääminen ja keskeyttäminen.....	12
2.4.3 Nykytilan arviointi	14
3 Tavoitteet.....	15
4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset	16
4.1 Keskeiset ehdotukset.....	16
4.1.1 Yleistä	16
4.1.2 Vankiloita koskevat ehdotukset	16
4.1.3 Yhdyskuntaseuraamuksia koskevat ehdotukset	16
4.2 Pääasialliset vaikutukset.....	17
4.2.1 Vaikutukset viranomaisten toimintaan.....	17
4.2.2 Taloudelliset vaikutukset	18
4.2.3 Vaikutukset vankien asemaan	18
4.2.4 Vaikutukset yhdyskuntaseuraamuksiin tuomittujen asemaan	18
4.2.5 Vaikutukset lapsiin.....	19
5 Muut toteuttamisvaihtoehdot	19
5.1 Vaihtoehdot ja niiden vaikutukset.....	19
5.1.1 Vankeuden täytäntöönpanon rajoittaminen.....	19
5.1.2 Yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanon rajoittaminen	19
5.2 Ulkomaiden lainsäädäntö ja muut ulkomailla käytetyt keinot	20
6 Lausuntopalaute.....	22
7 Säännöskohtaiset perustelut.....	22
8 Lakia alemman asteinen sääntely	37
9 Voimaantulo	37
10 Toimeenpano ja seuranta	38
11 Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys	38
11.1 Yleistä	38

HE 44/2021 vp

11.2 Vankilan toimintojen sekä vankien tapaamisten ja poistumislupien rajoittaminen ja keskeyttäminen.....	38
11.2.1 Toimivalta	38
11.2.2 Perusoikeuksien yleiset rajoitusedellytykset	39
11.2.3 Rajoitusten sisältö	42
11.3 Yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanon rajoittaminen, lykkääminen ja keskeyttäminen.....	44
LAKIEHDOTUS	46
Laki väliaikaisista toimista rangaistusten täytäntöönpanossa ja tutkintavankeuden toimeenpanossa covid-19-epidemian johdosta	46

PERUSTELUT

1 Asian tausta ja valmistelu

1.1 Tausta

Keväällä 2020 maailmanlaajuisesti pandemiaksi levinnyt koronavirusepidemia (covid-19-epidemia) on vaikuttanut merkittävästi Rikosseuraamuslaitoksen ja Vankiterveydenhuollon yksikön toimintaan. Rikosseuraamuslaitos vastaa vankeusrangaistuksen ja yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta sekä tutkintavankeuden toimeenpanosta. Vankiterveydenhuollon yksikkö puolestaan vastaa vankien terveyden- ja sairaanhoidosta.

Heti epidemian levinnyt Suomeen oikeusministeriö antoi vankeuslain (767/2005) 2 luvun 1 §:n 4 momentin nojalla asetuksen (122/2020) lyhytaikaiseen vankeusrangaistukseen tuomittujen vankilaan ottamisen rajoittamisesta. Tavoitteena oli estää koronaviruksen kulkeutuminen vankiloihin uusien vankien mukana sekä vähentää vankiloissa olevien vankien määrää, ja näin saavutettavalla väljyyden lisäämisellä ehkäistä koronaviruksen mahdollista leviämistä vankiloiden sisällä. Kyseinen vankeuslaissa oleva asetuksenantovaltuus koskee vain lyhytaikaisvankeja ja sakon muuntorangaistusta suorittavia vankeja. Asetuksenantovaltuuden nojalla vankeuden täytäntöönpanon aloittamista voidaan siirtää enintään kahdeksan kuukautta.

Huhtikuussa 2020 todettiin, ettei edellä mainitun asetuksen nojalla voida silloisessa epidemiatilanteessa turvata riittävää väljyyttä vankiloissa. Tämän seurauksena säädettiin nopealla aikataululla laki sakon muuntorangaistuksen ja ehdottoman vankeusrangaistuksen täytäntöönpanon väliaikaisesta rajoittamisesta (194/2020). Laissa kiellettiin tietyt edellytykset täyttävien sakon muuntorangaistusten ja vankeusrangaistusten täytäntöönpano 31.7.2020 saakka. Rangaistusten täytäntöönpanon rajoittaminen oli väliaikaislaissa kytketty tuolloin vallitsevien poikkeusolojen käsillä oloon. Kesällä poikkeusolojen päättyttyä lain nojalla siirrettyjä vankeusrangaistusten täytäntöönpanotoimia aloitettiin uudelleen ja vankiluku lähti syksyllä 2020 nousuun. Epidemiatilanteen huononnutta oikeusministeriö antoi jälleen joulukuun 2020 alussa asetuksen lyhytaikaiseen vankeusrangaistukseen tuomittujen ja sakon muuntorangaistusta suorittavien vankilaan ottamisen rajoittamisesta (919/2020) vankien määrän vähentämiseksi. Edelleen helmikuussa 2021 oikeusministeriö antoi uuden asetuksen sakon muuntorangaistuksen täytäntöönpanon väliaikaisesta rajoittamisesta (177/2021), joka on voimassa vuoden 2021 loppuun saakka. Maaliskuussa oikeusministeriö antoi vielä uuden asetuksen enintään kuuden kuukauden pituisten vankeusrangaistusten täytäntöönpanon rajoittamisesta (259/2021). Asetus on voimassa kesäkuun 2021 loppuun saakka.

Vaikka huhtikuussa 2020 säädetyllä lailla ja annetuilla asetuksilla on onnistuttu vähentämään väliaikaisesti vankien määrää vankiloissa, ja siten helpottamaan viruksen leviämisen torjumista vankiloissa, on epidemia osoittanut sen, ettei voimassa olevassa lainsäädännössä ole riittävästi varauduttu koronaviruksen kaltaisiin tartuntatautilanteisiin ja sellaisten mahdollisesti aiheuttamiin haasteisiin rangaistusten täytäntöönpanossa. Myöskään valmiuslaissa (1552/2011) ei ole huomioitu rangaistusten täytäntöönpanoa. Rikosseuraamuslaitoksessa ja Vankiterveydenhuollon yksikössä on kuitenkin tehty useita erilaisia toimia viruksen leviämisen estämiseksi ja tartuntojen määrä on saatu pidettyä kansainvälisesti vertaillen vankiloissa erittäin alhaisena. Vankiloissa on todettu ainoastaan yksittäisiä tartuntoja. Epidemian jatkuttua pidempään, ei kuitenkaan voida pitää kestävästä tilannetta, jossa Rikosseuraamuslaitoksella ei ole toimintansa tukena lainsäädäntöä, johon nojaten epidemian leviämistä voidaan torjua ja samalla huolehtia rangaistusten turvallisesta ja asianmukaisesta täytäntöönpanosta. Koronavirusepidemian kehittymistä tulevina kuukausina ei voida tarkasti ennustaa, ja on mahdollista, että pandemia kestää maail-

manlaajuisesti vielä pitkään. Tilanteen epävarmuutta ovat lisänneet myös Suomessa ilmaantuneet koronavirusmuunnokset sekä rokotteiden saatavuudessa esiintyneet ongelmat. Epidemiatilanne on alkuvuodesta edellyttänyt tiukkoja rajoitustoimia eri puolilla Suomea ja 1.3.2021 hallitus yhteistoiminnassa tasavallan presidentin kanssa totesi Suomen olevan poikkeusoloissa.

1.2 Valmistelu

Oikeusministeriö asetti 1.10.2020 työryhmän (VN/20692/2020) selvittämään säännöksiä, jotka koskevat viranomaisten toimivaltuuksia asettaa rajoituksia ja tehdä päätöksiä tartuntataudin torjumiseksi vankeusrangaistuksen ja yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanossa sekä tutkintavankeuden toimeenpanossa. Työryhmän tehtävänä oli arvioida sääntelyn muutostarpeet siten, että vankeusrangaistuksen ja yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanossa sekä tutkintavankeuden toimeenpanossa olisi riittävän täsmällinen säädöspohja koronavirusepidemian kaltaisia tartuntatautilanteita varten.

Työryhmän jäseniksi nimettiin edustajat oikeusministeriöstä, sosiaali- ja terveysministeriöstä, Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksesta, Vankiterveydenhuollon yksiköstä sekä Rikosseuraamuslaitoksesta. Työryhmän tuli tehdä tarvittavat muutosehdotukset lainsäädäntöön ja laatia mietintönsä hallituksen esityksen muotoon. Työryhmän toimikausi päättyi 30.11.2020.

Työryhmän mietintö oli lausunnolla 14.12.2020-15.1.2021 välisen ajan. Lausuntoa pyydettiin 21 taholta, joista 7 antoi lausunnon. Lausunnon antoivat sosiaali- ja terveysministeriö, Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, Vankiterveydenhuollon yksikkö, Rikosseuraamuslaitos, Pohjois-Suomen aluehallintovirasto ja Kriminaalihuollon tukisäätiö. Lisäksi Oikeuskanslerinvirasto ilmoitti, ettei sillä ole lausuttavaa. Annetut lausunnot löytyvät [oikeusministeriön hankesivuilta](#).

Lopullisesta lakiluonnoksesta ja sen säännöskohtaisista perusteluista pyydettiin vielä edellä mainituilta tahoilta huomioita ennen esityksen viimeistelyä. Esityksen kiireellisyyden vuoksi on jouduttu poikkeamaan kuulemista säädösvalmistelussa koskevista ohjeista lausuntoaajan pituuden osalta.

2 Nykytila ja sen arviointi

2.1 Yleistä

Koronavirusepidemian leviäminen Suomessa on edellyttänyt erilaisten toimenpiteiden tekemistä Rikosseuraamuslaitoksessa. Toimilla on pyritty estämään koronaviruksen leviäminen vankiloihin ja varmistamaan vankeuden ja yhdyskuntaseuraamusten turvallinen ja asianmukainen täytäntöönpano. Tuomittujen ottamista vankiloihin on voitu rajoittaa jonkin verran edellä kuvatulla tavalla oikeusministeriön asetuksenantovaltuutta käyttämällä ja keväällä 2020 myös väliaikaisen, poikkeusoloihin sidotun lain säätämällä. Vankien tapaamisia ja poistumislupia on evätty epidemian aikana ajoittain laajamittaisesti. Tätä voidaan pitää jossain määrin ongelmallisena, sillä voimassa olevan lainsäädännön mukaan useat epäämisen mahdollistavat päätöspäätökset koskevat lähtökohtaisesti henkilöön liittyviä seikkoja. Lainsäädännöstä puuttuu yleinen tartuntatautilanteiden kaltaisiin poikkeuksellisiin olosuhteisiin liittyvä päätöspäätösperuste, jonka nojalla rajoitustoimenpiteitä voitaisiin tehdä laajemmalle joukolle samanaikaisesti. Tapaamisten ja poistumislupien lisäksi vankiloiden sisäisiä toimintoja, kuten työ- ja vapaa-ajan toimintaa, on jossain määrin rajoitettu.

Euroopan kidutuksenvastainen komitea (CPT) on todennut 20.3.2020 julkaistuissa periaatteissa, jotka koskevat vapautensa menettäneiden henkilöiden kohtelua koronaviruspandemian yhteydessä, että vapautensa menettäneiden terveyden ja turvallisuuden suojelemiseksi tulee tehdä kaikki mahdollinen. Näillä toimenpiteillä suojataan myös henkilökunnan terveyttä ja turvallisuutta. Koronaviruksen edellyttämät suojaavat toimenpiteet eivät komitean mukaan kuitenkaan saa johtaa vapautensa menettäneiden epäinhimilliseen tai nöyryyttävään kohteluun. Eduskunnan oikeusasiamies, joka kansallisesti tekee tarkastuksia vankiloihin ja muihin suljettuihin laitoksiin, on koronavirusepidemian vuoksi keskeyttänyt tarkastuksensa, mutta päättänyt omasta aloitteestaan selvittää, miten epidemia on vaikuttanut vankiloiden toimintaan sekä vapautensa menettäneiden kohteluun ja olosuhteisiin. Asiaa koskevaa ratkaisua ei ole vielä annettu.

Yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta vastaavissa yhdyskuntaseuraamustoimistoissa on myös jouduttu reagoimaan epidemiatilanteesta johtuviin haasteisiin. Keväällä 2020 asetetun poikkeustilan seurauksena valtaosa yhdyskuntapalvelupaikoista joko suljettiin tai ne eivät enää ottaneet vastaan yhdyskuntapalvelun suorittajia. Tämän seurauksena maaliskuun 2020 aikana yhdyskuntapalveluiden määräaikaista keskeytyksiä tehtiin yhteensä 490. Huhtikuussa uusia päätöksiä keskeytyksistä laadittiin yhteensä 315. Sitä aiemmin tammi-helmikuussa 2020 määräaikaisten keskeytysten lukumäärä oli ollut joitain kymmeniä kuukaudessa. Yhdyskuntapalvelupaikkojen sulkeuduttua työpalvelu korvattiin ohjelmatoiminnalla tai itsenäisillä tehtävillä. Ehdolliseen vankeuteen tuomittujen valvonnan osalta siirryttiin pitämään yhteyttä tuomittuihin pääsääntöisesti puheluiden ja muiden etäyhteyksien avulla. Vuoden 2021 alkupuolella yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpano on jälleen jossain määrin vaikeutunut huonontuneen tautitilanteen myötä.

Vaikka erilaisia toimia onkin nykyisen lainsäädännön puitteissa Rikosseuraamuslaitoksessa tehty, on voimassa olevassa lainsäädännössä havaittu puutteita tämänkaltaisiin poikkeuksellisiin tilanteisiin varautumisessa. Vankien terveydentila on usein keskimääräistä väestöä heikompi, jolloin virustartunnan vaikutus yksittäisten vankien terveyteen voi olla suuri. Vangeilla on paljon perussairauksia, kuten astmaa, sydän- ja verenkiertoelimistön sairauksia sekä maksa- ja haimasairauksia. Suuri osa vangeista myös tupakoi. Päivittäinen tupakointi saattaa Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen mukaan lisätä vaikean koronavirusinfektion riskiä. Vangin tai henkilökunnan sairastuminen koronavirustautiin altistaa helposti myös muut vangit ja henkilökunnan tartunnalle tiiviissä laitososuhteissa. Vankiloissa vankien terveydenhuollosta vastaa Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen alainen Vankiterveydenhuollon yksikkö. Tartuntatautilain (1227/2016) 10 §:n nojalla Vankiterveydenhuollon yksikkö tekee myös esimerkiksi vankeja koskevat karanteeni- ja eristämispäätökset. Jos sairastunutta vankia ei voida asianmukaisesti hoitaa tai tutkia Vankiterveydenhuollon yksikössä, hänet on vankeuslain 10 luvun 2 §:n mukaisesti lähetettävä tilapäisesti hoidettavaksi vankilan ulkopuolelle. Rikosseuraamuslaitos vastaa tuolloinkin hänen tarpeellisesta valvonnastaan.

Perustuslakivaliokunta totesi keväällä 2020 valmiuslain käyttöönottoon liittyvissä mietinnöissä useaan otteeseen (PeVM 9/2020 vp, PeVM 17/2020 vp ja PeVM 20/2020 vp), että se korostaa normaaliolojen lainsäädännön ensisijaisuutta. Valiokunta totesi, että erityisesti epidemiatilanteen pitkittyessä tulee ryhtyä normaaliolojen lainsäädännön mahdollisesti tarvittaviin muutoksiin. Pysyviä muutoksia on kuitenkin perusteltua säätää normaalioloissa huolellisen valmistelun jälkeen (PeVL 14/2020 vp ja PeVM 11/2020 vp). Lisäksi valiokunta mietinnössään viittasi valmiuslain 4 §:n 2 momentista ilmenevään vaatimukseen, jonka mukaan valmiuslain mukaisia toimivaltuuksia voidaan käyttää vain, jos tilanne ei ole hallittavissa viranomaisten säännönmukaisin toimivaltuuksin (muun muassa PeVM 20/2020 vp). Tämä merkitsee tarvetta varmistaa, että toimivaltaisilla viranomaisilla on lainsäädännössä tilanteen hallintaan riittävät toimivaltuudet.

Vaikka koronaviruksen laajamittainen leviäminen vankiloissa on ainakin toistaiseksi onnistuttu estämään ja yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanoa kyetty pääosin jatkamaan, on selvää, ettei voimassa oleva lainsäädäntö ole kaikilta osin riittävä vastaamaan tämänkaltaisen yleisvaarallisen tartuntatautiliikkeen aiheuttamiin haasteisiin. Useissa muissa maissa koronavirus on päässyt leviämään laajamittaisesti vankiloissa, eikä vastaavaa taudin leviämistä voida sulkea pois Suomessakaan. Tämän vuoksi on tarpeen säätää eräistä väliaikaisista toimituksista, joilla taudin leviämistä voidaan rangaistusten täytäntöönpanossa ehkäistä ja samanaikaisesti varmistaa rangaistusten turvallinen ja asianmukainen täytäntöönpano. Oikeasuhtainen ja tarkkarajainen lainsäädäntö turvaa myös vankien ja tutkintavankien oikeuksien toteutumista.

2.2 Vankilan toimintojen rajoittaminen

2.2.1 Vankiloiden toiminnot

Suomessa on 26 vankilaa, joista 15 on suljettuja laitoksia ja 11 avovankiloita. Vankeja on päivittäin keskimäärin 2 900. Täytäntöönpanon rajoittamisen vuoksi tällä hetkellä vankeja on noin 2 600. Vuosittain vankilaan saapuu tavallisesti vapaudesta 5 000 ja vankiloista vapautuu vuosittain 5 000 vankia. Henkilöstöä vankiloissa on kaikkiaan 1 900. Vankiloiden toiminta on sellaista, jota ei voida kokonaan sulkea tai siirtää muualla tehtäväksi.

Vankeuslain 1 luvun 3 §:n mukaan vankilan olot on järjestettävä niin pitkälle kuin mahdollista vastaamaan yhteiskunnassa vallitsevia elinoloja. Lisäksi vangin mahdollisuuksia ylläpitää terveyttään ja toimintakykyään on tuettava, ja vapaudenmenetyksestä aiheutuvia haittoja on pyrittävä ehkäisemään. Vankiloissa järjestetään tämän vuoksi erilaista työ- ja vapaa-ajan toimintaa. Vankeusrangaistusta suorittavilla vangeilla on velvollisuus vahvistettuna työ- ja toiminta-aikana osallistua vankilan järjestämään tai hyväksymään toimintaan. Toimintaan osallistumisesta säädetään vankeuslain 8 luvussa. Sen 3 §:n mukaan vangille on annettava vahvistettuna työ- ja toiminta-aikana tilaisuus täyttää osallistumisvelvollisuutensa rangaistusajan suunnitelman toteutumista edistävässä toiminnassa. Vankiloilla on siis samanaikaisesti velvollisuus järjestää toimintaa ja vangeilla velvollisuus osallistua toimintaan. Tutkintavangeilla ei ole samanlaista osallistumisvelvoitetta, mutta tutkintavankeuslain 4 luvun 1 §:n mukaan tutkintavangin halutessa osallistua toimintaan, siihen on mahdollisuuksien mukaan varattava tilaisuus. Lain mukaisia toimintoja ovat esimerkiksi työn tekeminen joko vankilassa tai sen ulkopuolella sekä koulutukseen osallistuminen. Vangille, joka ei ole suorittanut perusopetuksen oppimäärää, on annettava tilaisuus sen suorittamiseen. Vanki voi myös osallistua erilaiseen kuntouttavaan toimintaan, jota voidaan järjestää sekä vankilassa että sen ulkopuolella. Tutkintavangeilla ei ole kuitenkaan mahdollisuutta osallistua vankilan ulkopuolella järjestettävään toimintaan.

Vankiloissa on lisäksi järjestettävä vankilan oloihin soveltuvaa vapaa-ajan toimintaa. Tästä säädetään tarkemmin vankeuslain 11 luvussa ja tutkintavankeuslain 7 luvussa. Lähtökohtana on, että vanki saa osallistua vapaa-ajan toimintoihin ja viettää vapaa-aikaa yhdessä muiden vankien kanssa. Vapaa-ajan toimintoihin lukeutuvat esimerkiksi uskonnonharjoitukseen osallistuminen ja kirjaston käyttäminen.

Jokaisella vankilan osastolla tulee olla vankeuslain 5 luvun 8 §:n mukaan päiväjärjestys. Päiväjärjestyksessä määritellään tarkemmin esimerkiksi eri toimintojen järjestämisaikat. Varmuusosaston päiväjärjestyksen vahvistaa aluejohtaja ja muiden osastojen vankilan johtaja. Vangin toimintaan sijoittuminen puolestaan perustuu yksilölliseen rangaistusajan suunnitelmaan, joka voi sisältää työtä, koulutusta, päihde- tai muuta kuntoutusta tai toimintaohjelmia. Rangaistusajan suunnitelmasta säädetään vankeuslain 4 luvun 6 ja 7 §:ssä.

Esimerkiksi ulkoilu, hygieniasta huolehtiminen ja ruokahuolto ovat osa vankiloiden perushuoltoa, ja näistä säädetään erikseen vankeuslain 7 luvussa ja tutkintavankeuslain 3 luvussa. Selkeyden vuoksi todettakoon, että nämä eivät ole osa esityksessä tarkoitettuja toimintoja, eivätkä sisälly esitettyjen rajoitusten piiriin.

2.2.2 Mahdollisuudet toimintojen muokkaamiseen, rajoittamiseen tai keskeyttämiseen

Osa vankiloiden toiminnosta on sellaisia, että niihin on oltava voimassa olevan lainsäädännön mukaan lähtökohtaisesti aina mahdollisuus. Tällainen on etenkin vankeuslain 8 luvun 3 §:n mukainen mahdollisuus työ- ja toiminta-aikana täyttää osallistumisvelvollisuus rangaistusajan suunnitelman toteutumista edistävässä toiminnassa. Käytännössä kyse on työskentelystä, opiskelusta tai kuntouttavaan toimintaan osallistumisesta. Myös erillään pidettävälle vangille on pyrittävä järjestämään mahdollisuus osallistua tällaiseen toimintaan.

Osa vankiloiden toiminnoista on sellaisia, joissa Rikosseuraamuslaitoksella on lain mukaan enemmän harkintavaltaa sen suhteen, saako vanki osallistua niihin. Esimerkiksi vankeuslain 11 luvun 5 §:ssä säädetään siitä, että vanki saa vapaa-aikanaan tehdä omaan lukuunsa sellaista työtä, joka soveltuu vankilassa tehtäväksi ja josta ei aiheudu haittaa vankilan järjestykselle tai turvallisuudelle taikka vaaraa henkilön turvallisuudelle. Siviilityöhön tai koulutukseen osallistuminen on mahdollista myös vankilan ulkopuolella, mutta näitä varten vangin on haettava erillinen lupa. Luvan edellytyksistä säädetään vankeuslain 8 luvun 10 §:ssä ja luvan peruuttamisesta 11 §:ssä. Osa toiminnoista on sellaisia, että oikeus niihin osallistumiseen on lähtökohtaisesti kaikilla vangeilla, mutta vangin osallistuminen voidaan evätä, jos hän esimerkiksi vaarantaa vankilan järjestystä tai turvallisuutta. Tällaisia toimintoja ovat esimerkiksi vankeuslain 11 luvun 3 §:n mukainen uskonnollisiin tilaisuuksiin osallistuminen ja 4 §:n mukainen kirjaston käyttäminen.

Vankiloiden osastojen päiväjärjestyksessä määritellään tarkemmin toimintojen päivittäinen ja viikoittainen järjestäminen. Vankilat voivat siten melko vapaasti järjestää eri osastojen toimintojen käytännön toteuttamisen vankeuslain ja tutkintavankeuslain asettamissa raameissa. Toimintojen muokkaaminen esimerkiksi ryhmäkojoja pienentämällä voi tietyssä määrin onnistua ilman, että toimintoja varsinaisesti jouduttaisiin rajoittamaan tai keskeyttämään.

2.2.3 Nykytilan arviointi

Lain mukaan vankilan toimintojen järjestäminen kaikissa tilanteissa on lähtökohtana, eikä voimassa olevaan lainsäädäntöön sisälly säännöksiä toimintojen rajoittamisesta tai keskeyttämisestä yleisesti esimerkiksi yleisvaarallisen tartuntataudin leviämisen estämiseksi. Koska koronavirusepidemian leviäminen tai sen leviämisen uhka kuitenkin on otettava huomioon muun yhteiskunnan ohella myös vankilaympäristössä, tulisi asiasta säätää siten, että Rikosseuraamuslaitoksella on lainmukaiset edellytykset huolehtia rangaistusten asianmukaisesta täytäntöönpanosta ja tutkintavankeuden toimeenpanosta myös koronavirusepidemian aikana.

Tartuntatautilain 58 § mahdollistaa esimerkiksi päiväkotien, oppilaitosten sekä sosiaali- ja terveydenhuollon toimintayksiköiden sulkemisen, kun laajaa tartunnan vaaraa aiheuttava yleisvaarallinen tai yleisvaaralliseksi perustellusti epäilty tartuntatauti on todettu tai sen esiintyminen on perustellusti odotettavissa. Tartuntatautilakiin on lisätty koronavirusepidemian vuoksi myös väliaikaista sääntelyä, jonka nojalla voidaan esimerkiksi rajoittaa tietynlaisten yritysten toimintaa tai sulkea viranomaisen päätöksellä yrityksen toiminta epidemian leviämisen estämiseksi. Vankiloita ei ole mahdollista samaan tapaan sulkea, mutta voidaan pitää perusteltuna, että myös

vankiloiden kohdalla tavanomaisesta toiminnasta tulisi lain mukaan voida poiketa tällaisessa tilanteessa. Koska tosiasiallisesti jonkinlaista toimintojen rajoittamista joudutaan tällaisessa tilanteessa tekemään taudin leviämisen estämiseksi, olisi perusteltua, että asiasta olisi säädetty mahdollisimman tarkkarajaisesti. Asiasta säättäminen varmistaisi myös sen, että tehtävät rajoitustoimenpiteet rajattaisiin siihen, mikä on välttämätöntä kulloinkin käsillä olevassa epidemia-tilanteessa.

Toimintojen rajoittamista voitaneen pitää myös vankien näkökulmasta ainakin osin myönteisenä asiana. Tiiviissä vankilaolosuhteissa vankien itsenäiset mahdollisuudet vaikuttaa tartunnan riskiin ovat vähäiset tavanomaista päiväjärjestystä noudatettaessa, minkä vuoksi viranomaisten tulisi voida huolehtia tartuntariskin vähentämisestä ja sitä kautta vankien terveyden turvaamisesta. Koronavirusepidemia on osoittanut, että yhteiskunnassa yleisemminkin on jouduttu turvautumaan erilaisiin rajoituksiin taudin leviämisen estämiseksi, ja ajoittain tiukkojenkin paikallisten rajoitustoimien avulla epidemian leviämistä on saatu hallittua.

Eri toimintoja arvioitaessa mahdolliset rajoitus- tai keskeyttämistoimenpiteet tulisi rajata koskemaan vain sellaisia, joiden osalta Rikosseuraamuslaitoksella ei jo voimassa olevan lain mukaan ole mahdollisuutta tehdä vankeja koskevia päätöksiä suhteellisen joustavasti. Näin ollen sääntelyn ulkopuolelle voitaisiin jättää ne toiminnot, joiden järjestämisestä tai joihin osallistumisesta voidaan jo voimassa olevan lain mukaan tehdä riittäviä päätöksiä.

2.3 Vankien tapaamisten ja poistumislupien rajoittaminen ja keskeyttäminen

2.3.1 Tapaamisoikeudet ja poistumisluvat

Vankien tapaamisista säädetään vankeuslain 13 luvussa ja poistumisluvista 14 luvussa. Tutkintavankeja koskevat säännökset ovat tutkintavankeuslain 9 luvussa. Tapaamisten sallimisessa on kyse ennen kaikkea perhesiteiden ja muiden ihmissuhteiden säilyttämisestä sekä avustajan tapaamisen mahdollistamisesta. Poistumislupien tarkoituksena on tukea vangin yhteyksien säilymistä ja sijoittumista yhteiskuntaan sekä vähentää vapaudenmenetyksestä aiheutuvia haittoja.

Lähtökohtaisesti vangeilla ja tutkintavangeilla on samanlaiset tapaamisoikeudet. Tutkintavankien tapaamisoikeuksista on kuitenkin säädetty tiukemmin tutkintavankeuden luonteesta johtuen. Tuomioistuimien on voinut esimerkiksi rajoittaa tutkintavangin yhteydenpitoa pakkokeinoin (806/2011) 4 luvun nojalla. Tapaamiset voidaan järjestää joko valvottuina tai valvomattomina. Erikseen on säädetty lapsen, asiamiehen ja toisen vangin tapaamisesta.

Tutkintavangeilla on tutkintavankeuslain 9 luvun 14 §:n mukaan mahdollisuus saada poistumislupa erittäin tärkeästä syystä ja lupa poistua saatettuna. Kyse on luvasta tarpeellisen valvonnan alaisena lyhyeksi aikaa poistua vankilasta Suomen alueelle vakavasti sairaana olevan lähiomaisen tai muun läheisen tapaamista samoin kuin lähiomaisen tai muun läheisen hautaan saattamista varten taikka muusta vastaavasta erittäin tärkeästä syystä. Lupa voidaan myös antaa tarpeellisen valvonnan alaisena lyhyeksi ajaksi poistua vankilasta kiireellisen ja välttämättömän asian hoitamiseksi.

Muilla vangeilla on vankeuslain 14 luvun mukaan mahdollisuus hakea poistumislupaa rangausajan pituuden perusteella, tärkeästä syystä ja erittäin tärkeästä syystä. Erittäin tärkeästä syystä myönnettävä lupa vastaa sitä, mitä edellä on todettu tutkintavankeuslain vastaavasta säännöksestä. Tärkeästä syystä haettava lupa voidaan myöntää, jos luvan myöntäminen on tärkeää vangin perheeseen, terveydenhuoltoon, toimeentuloon taikka työ-, koulutus-, sosiaali- tai asuntoasioiden hoitamiseen liittyvästä tai muusta vastaavasta syystä. Ilman saattajaa myönnet-

tävät poistumisluvat edellyttävät muun muassa sitä, että vangin rangaistusaikaisesta käyttäytymisestä sekä hänen henkilöstään ja rikollisuudestaan saatujen tietojen mukaan luvan ehtojen noudattamista voidaan pitää todennäköisenä. Elinkautisvangille on myönnettävä lupa poistua saatettuna vähintään kerran vuodessa.

2.3.2 Tapaamisten ja poistumislupien rajoittaminen ja keskeyttäminen

Erityyppisten tapaamisten sallimiseen ja toisaalta epäämiseen liittyy eritasoista Rikosseuraamuslaitoksen harkintavaltaa. Lähtökohtana on, että kaikilla vangeilla on oikeus valvottuihin tapaamisiin. Sen sijaan esimerkiksi valvomattoman tapaamisen myöntämiselle on asetettu lisäedellytyksiä. Lupa valvomattomaan tapaamiseen voidaan myöntää vangin lähiomaisen ja muun läheisen sekä jos siihen on syytä, myös muun vangille tärkeän henkilön kanssa, jos se on perusteltua vangin yhteyksien säilymiseksi tai muusta vastaavasta syystä. Tapaamisen myöntäminen edellyttää, ettei tapaamisesta aiheudu vaaraa vankilan järjestykselle tai turvallisuudelle taikka vangin tai muun henkilön turvallisuudelle eikä haittaa vankilan toiminnalle.

Vankeuslain 13 luvun 8 ja 9 §:ssä säädetään tapaamisten keskeyttämisestä, peruuttamisesta ja epäämisestä. Tutkintavankeuslain vastaavat säännökset ovat 9 luvun 6 ja 7 §:ssä. Tapaaminen voidaan evätä muun muassa, jos on perusteltua syytä epäillä, että tapaamisesta aiheutuu vaaraa vankilan järjestykselle tai turvallisuudelle taikka vangin tai muun henkilön turvallisuudelle.

Poistumislupa voidaan vankeuslain 14 luvun 9 §:n mukaan peruuttaa, jos poistumisluvan myöntämisen edellytykset eivät enää päätöksen tekemisen jälkeen täyty.

2.3.3 Nykytilan arviointi

Tapaamisia voidaan voimassa olevan lainsäädännön nojalla rajoittaa jossain määrin esimerkiksi sillä perusteella, että tapaamisesta katsotaan aiheutuvan vaaraa vankilan järjestykselle tai turvallisuudelle taikka vangin tai muun henkilön turvallisuudelle. Vankeuslain esitöissä (HE 263/2004 vp ja HE 45/2014 vp) ei ole juurikaan avattu tarkemmin, millaisia tilanteita tämä kattaa. Lähinnä on todettu, että kyse voisi olla ainakin siitä, että tapaaaja tai vanki käyttäytyisi uhkaavasti tai aggressiivisesti. On epäselvää, voidaanko muotoilun katsoa kattavan myös koronaviruksen kaltaisen epidemian leviämistä vankilaan. Vaikka tällaisen tilanteen voitaisiinkin katsoa olevan käsillä etenkin silloin, jos paikkakunnalla, jossa vankila sijaitsee, on vaikea tartuntatilanne, ei lainsäädäntö kuitenkaan ole tältä osin selkeä.

Poistumislupien osalta rajoittaminen voi olla käsillä oikeastaan lähinnä silloin, kun luvan myöntämisen edellytykset eivät täyty. Tällainen tilanne voisi koronavirusepidemian kohdalla olla käsillä esimerkiksi silloin, jos lupa on myönnetty johonkin tilaisuuteen osallistumista varten ja tilaisuuden peruunnuttua luvan edellytyksiä ei ole enää käsillä.

Vankien tapaamisia ja poistumislupia on rajoitettu ajoittain merkittävästikin epidemian aikana viruksen leviämisen estämiseksi. Tätä voidaan kuitenkin pitää jossain määrin ongelmallisena, sillä voimassa oleva lainsäädäntö ei ainakaan suoranaisesti mahdollista koronavirusepidemian kaltaista poikkeuksellista tilannetta tapaamisten ja poistumislupien epäämisperusteena. Edellä kuvatulla tavalla vankeuslain säännösten sisältö on ainakin epäselvä tältä osin. Koska tapaamisissa ja poistumisluvissa on kuitenkin kyse vangeille merkittävistä oikeuksista, olisi asiasta perusteltua säätää epidemian jatkumisen varalta riittävän tarkkarajaisesti.

2.4 Yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanon rajoittaminen, lykkääminen ja keskeyttäminen

2.4.1 Yhdyskuntaseuraamukset

Yhdyskuntaseuraamuksia ovat yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta annetun lain (400/2015) 1 §:n 1 momentin mukaan yhdyskuntapalvelu, valvontarangaistus, ehdolliseen vankeusrangaistukseen tuomitun valvonta ja nuorisorangaistus. Seuraavassa on kuvattu tarkemmin eri yhdyskuntaseuraamusten sisältöä.

Yhdyskuntapalvelu

Yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta annetun lain 8 luvussa säädetään yhdyskuntapalvelun sisällöstä ja tuomitun velvollisuuksista. Yhdyskuntapalvelu sisältää vähintään 14 ja enintään 240 tuntia valvonnan alaisena tehtävää säännöllistä, palkatonta työtä. Enintään 30 tuntia yhdyskuntapalvelurangaistuksesta voidaan suorittaa osallistumalla Rikosseuraamuslaitoksen järjestämään tai hyväksymään toimintaan taikka sosiaali- tai terveydenhuollon julkisen tai yksityisen palveluntuottajan järjestämään avohoitoon. Työn osuuden on kuitenkin oltava vähintään puolet tuomitusta rangaistuksesta. Alle 21-vuotiaana tehdystä rikoksesta tuomittu yhdyskuntapalvelu voi sisältää lisäksi erityisesti nuorille suunnattuja sosiaalista toimintakykyä edistäviä tehtäviä ja ohjelmia sekä niiden yhteydessä annettavaa tukea ja ohjausta. Tällöin voidaan poiketa edellä mainituista toiminnan määrää koskevista rajoituksista.

Yhdyskuntapalvelun palvelupaikan määrää Rikosseuraamuslaitos, joka tekee palvelupaikan kanssa sopimuksen. Palvelupaikkaa järjestettäessä pyritään löytämään tuomitulle sopivia tehtäviä. Palvelupaikan järjestäjänä voi olla julkisyhteisö tai julkisoikeudellinen yhdistys tai muu voittoa tavoittelematon yhteisö. Palvelupaikan järjestäjänä voi olla myös sosiaalisista yrityksistä annetussa laissa tarkoitettu elinkeinonharjoittaja. Palvelupaikkasopimuksia on tehty koko maassa noin 2600.

Valvontarangaistus

Valvontarangaistuksen sisällöstä ja tuomitun velvollisuuksista säädetään yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta annetun lain 9 luvussa. Valvontarangaistuksen sisältönä on tuomitun velvollisuus pysyä asunnossaan tai muussa sopivassa paikassa, jossa hän on hoidettavana taikka jossa hän muutoin rangaistusajan suunnitelman mukaisesti on sekä osallistua hänelle määrättyyn toimintaan.

Tuomitulle laaditaan rangaistusajan suunnitelma, joka sisältää toimintavelvollisuuden ja päiväohjelman. Toimintavelvollisuus voi sisältää työtä, koulutusta, kuntoutusta tai muuta tuomitun toimintakykyä parantavaa toimintaa vähintään 10 ja enintään 40 tuntia viikossa. Päiväohjelmassa on määritelty tarkasti, missä tuomitun tulee milloinkin olla. Hänen tulee pysytellä asunnossaan aina silloin, kun hänellä ei ole ohjelmassa hyväksytyä syytä poistua sieltä. Tuomittua valvotaan hänen asuntoonsa tai muuhun rangaistusajan suunnitelmassa hänelle määrättyyn paikkaan asennettavalla, tuomitun haltuun annettavalla taikka tuomitun ylle ranteeseen, nilkkaan tai vyötärölle kiinnitettävällä teknisellä välineellä taikka tällaisten välineiden yhdistelmällä. Käytännössä valvontarangaistusta suorittavan nilkkaan kiinnitetään panta, joka on yhteydessä valvottavan kotiin sijoitettuun seurantalaitteeseen.

Ehdolliseen vankeusrangaistukseen tuomitun valvonta

Ehdolliseen vankeuteen tuomitun valvonnan sisällöstä ja tuomitun velvollisuuksista säädetään yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta annetun lain 10 luvussa. Ehdolliseen vankeuteen tuomitun valvonta sisältää valvojan ja tuomitun säännöllisiä tapaamisia. Tapaamisten tarkoituksena on seurata tuomitun olosuhteita ja niissä tapahtuvia muutoksia sekä parantaa tuomitun kykyä elää rikoksetonta elämää. Valvontaan voi sisältyä myös sosiaalista toimintakykyä edistäviä tehtäviä ja ohjelmia. Rikoksen 21 vuotta täytettyään tehneen valvonta voi sisältää enintään 30 tuntia osallistumista julkisen tai yksityisen palveluntuottajan järjestämään kuntoutukseen tai avohoitoon.

Nuorisorangaistus

Nuorisorangaistuksen sisällöstä ja tuomitun velvollisuuksista säädetään yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta annetun lain 11 luvussa. Nuorisorangaistus kestää vähintään neljä kuukautta ja enintään yhden vuoden, ja se sisältää valvontaa ja siihen liitettyjä, erityisesti nuorille suunnattuja sosiaalista toimintakykyä edistäviä tehtäviä ja ohjelmia ja niiden yhteydessä annettavaa tukea ja ohjausta. Nuorisorangaistus sisältää myös valvonnassa tapahtuvaa työelämään ja työn tekemiseen perehtymistä, jollei sitä ole pidettävä ilmeisen tarpeettomana tai se ole erityisen vaikeasti järjestettävissä. Nuorisorangaistuksen täytäntöönpanoon kuuluvia tilaisuuksia, joihin seuraamusta suorittava on velvollinen osallistumaan, saa viikoittain olla enintään kahdeksan tuntia. Viikoittainen tuntimäärä voi seuraamuksen aikana vaihdella täytäntöönpanon edellyttämällä tavalla.

Varsinainen työhön perehtyminen suoritetaan erillisessä perehtymispaikassa. Perehtymispaikka valitaan siten, että siellä työskentely tukee mahdollisimman hyvin nuoren mahdollisia opinto- tai urasuunnitelmia. Rikosseuraamuslaitos tekee sopimuksen perehtymispaikan kanssa. Työelämään perehtyminen voi koostua esimerkiksi koulutusmahdollisuuksien selvittämisestä, opiskelupaikan hakemisesta tai työelämän pelisääntöjen läpikäymisestä valvojan kanssa.

2.4.2 Yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanon aloittaminen, lykkääminen ja keskeyttäminen

Täytäntöönpanon aloittaminen

Yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta annetun lain 17 §:n 1 momentin mukaan yhdyskuntapalvelun, valvontarangaistuksen, ehdollisen vankeuden, jonka tehosteeksi on tuomittu valvontaan, ja nuorisorangaistuksen täytäntöönpano on aloitettava ilman aiheetonta viivytystä ja seuraamus on suoritettava loppuun yhden vuoden ja kolmen kuukauden kuluessa siitä, kun tuomio on tullut täytäntöönpanokelpoiseksi. Useaa yhdyskuntaseuraamusta täytäntöön pantaessa määräaika on kuitenkin yksi vuosi ja kuusi kuukautta luettuna viimeisenä täytäntöönpanokelpoiseksi tulleesta tuomiosta. Edellä mainittuihin määräaikoihin ei lasketa aikaa, jonka täytäntöönpanon aloittaminen on ollut lykättyä tai täytäntöönpano keskeytettynä lain 18 tai 26 §:ssä tarkoitetulla tavalla.

Lain 17 §:n 2 momentin mukaan yhdyskuntapalvelun ja valvontarangaistuksen suorittaminen alkaa päivänä, jolloin on täsmennetyt rangaistusajan suunnitelman mukainen ensimmäinen valvontatapaaminen, työpalvelupäivä tai muuhun toimintaan osallistumisen päivä taikka käynnistyy muu yhdyskuntaseuraamuksen täytäntöönpanon mukainen valvonta. Yhdyskuntapalvelun, johon tuomitun on seuraamusselvityksessä todettu soveltuvan tukipalveluin, ja nuorisorangaistuksen suorittaminen alkaa päivänä, jolloin tuomittu ja valvoja tapaavat ensimmäisen kerran tuomion tultua täytäntöönpanokelpoiseksi. Ehdollisen vankeuden, jonka tehosteeksi on tuo-

mittu valvontaan, valvonta-aika alkaa kulua, kun tuomittu on antanut suostumuksensa valvonnan täytäntöönpanon aloittamiseen tai kun tuomio on tullut lainvoimaiseksi valvontaa koskevalta osaltaan.

Lain 14 §:n mukaan Rikosseuraamuslaitos laatii ja vahvistaa yhdyskuntaseuraamuksen täsmennetyn rangaistusajan suunnitelman viipymättä, kun yhdyskuntapalvelu, valvontarangaistus, ehdollinen vankeus, jonka tehosteeksi on tuomittu valvontaan, tai nuorisorangaistus on tullut lainvoimaiseksi tai täytäntöön pantavaksi. Täsmennetty ja vahvistettu rangaistusajan suunnitelma sisältää koko yhdyskuntaseuraamuksen täytäntöönpanon aikaa koskevat, ennen tuomion antamista laadittua rangaistusajan suunnitelmaa tarkemmat tiedot ja määräykset: 1) täytäntöönpanon alkamispäivästä; 2) valvontatapaamisista; 3) sosiaalisen selviytymisen edistämiseksi tarpeellisista tukitoimista; 4) yhdyskuntaseuraamuksen suorituspaikoista; 5) toimintavelvollisuuksien kuuluvista työtehtävistä tai muun toiminnan sisällöstä; 6) liikkumisrajoituksista ja muista yhdyskuntaseuraamuksen suorittamisen erityisistä ehdoista sekä palvelupaikan ja -tehtävien olosuhteista johtuvista ehdoista; 7) yksityiskohtaisesta aikataulusta; 8) seuraamuksen suorittamisen päättymispäivästä; 9) tuomitun elämänhallintaa edistävien tukitoimenpiteiden jatkuvuuden turvaamisesta rangaistuksen tultua suoritetuksi; 10) muista vastaavista yhdyskuntaseuraamuksen täytäntöönpanolle välttämättömistä tiedoista, määräyksistä ja ehdoista.

Täytäntöönpanon lykkääminen ja keskeyttäminen

Yhdyskuntaseuraamusten lykkäämisestä ja keskeyttämisestä säädetään yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta annetun lain 18 §:ssä. Sen 1 momentin mukaan Rikosseuraamuslaitos voi lykätä tai keskeyttää yhdyskuntapalvelun, valvontarangaistuksen, nuorisorangaistuksen tai 21 vuotta täytettyään rikoksen tehneen ehdollisen vankeuden valvonnan täytäntöönpanon määräajaksi, jos yhdyskuntaseuraamuksen suorittamiselle on tuomitun muusta kuin lyhytaikaisesta sairaudesta, päihdekuntoutukseen osallistumisesta, varusmiespalveluksen, naisten vapaaehtoisen asepalveluksen tai siviilipalveluksen suorittamisesta, lapsen hoitamisesta sairausvakuutuslaissa tarkoitetun äitiys-, erityisäitiys-, isyys- tai vanhempainrahakauden aikana tai muusta näihin rinnastettavasta hyväksyttävästä syystä johtuva tilapäinen este. Rangaistusaika ei kulu lykkäyksen tai keskeytyksen aikana.

Pykälän 2 momentin mukaan rangaistuksen täytäntöönpano voidaan lykätä tai keskeyttää myös silloin, kun aloittamiselle tai jatkamiselle on ehdottoman vankeusrangaistuksen tai muun yhdyskuntaseuraamuksen suorittamisesta taikka tutkintavankeuden toimeenpanosta johtuva este. Lisäksi rikoksen alle 21-vuotiaana tehneen tuomitun yhdyskuntapalvelun, valvontarangaistuksen ja nuorisorangaistuksen täytäntöönpano voidaan lykätä tai keskeyttää sillä perusteella, että häntä ei tavata eikä hänen olinpaikkaansa ole voitu saada selville. Pykälän 3 momentin mukaan 1 tai 2 momentissa tarkoitetun lykkäyksen tai keskeytyksen pituus saa olla yhteensä enintään yksi vuosi siitä, kun tuomio on tullut täytäntöönpanokelpoiseksi.

Yhdyskuntapalvelun, valvontarangaistuksen ja nuorisorangaistuksen täytäntöönpano voidaan pykälän 4 momentin mukaan keskeyttää tai lykätä määräajaksi, jos tuomitun olosuhteiden muutos edellyttää täytäntöönpanoon kuuluvan toimintavelvollisuuden tai määrättyssä paikassa pysymisvelvoitteen uudelleen järjestämistä. Yhdyskuntapalvelu, valvontarangaistus ja nuorisorangaistus voidaan keskeyttää määräajaksi myös, jos tuomitun epäillään rikkoneen velvollisuuksiin eikä asiaa saada selvitettyksi välittömästi. Keskeytys saa olla enintään yhden kuukauden pituinen. Rikosseuraamuslaitoksen on pykälän 5 momentin mukaan peruutettava täytäntöönpanon lykkäys tai keskeytys, jos ilmenee, että lykkäyksen tai keskeytyksen edellytykset eivät enää ole olemassa.

Lain 19 §:ssä säädetään lisäksi suoritusajan pidentämisestä tuomioistuimessa. Jos yhdyskuntaseuraamuksen suorittaminen ei ole muusta kuin lain 26 §:ssä tarkoitettusta törkeän velvollisuuksien rikkomisen syystä mahdollista 17 §:n 1 momentin mukaisen enimmäisajan kuluessa tuomioistuin voi pidentää yhdyskuntaseuraamuksen täytäntöönpanoaikaa taikka muuntaa suorittamatta olevan yhdyskuntapalvelun osan valvontarangaistukseksi tai ehdottomaksi vankeusrangaistukseksi ja valvontarangaistuksen osan ehdottomaksi vankeusrangaistukseksi.

2.4.3 Nykytilan arviointi

Yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanon lykkääminen ja keskeyttäminen ovat edellä kuvatulla tavalla mahdollisia tietyissä tilanteissa. Yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta annetun lain 18 §:ssä mainitut lykkäämis- ja keskeyttämisperusteet viittaavat kuitenkin seikkoihin, jotka liittyvät ennen kaikkea tuomitun henkilökohtaisiin olosuhteisiin. Tällaisina on säännöksessä mainittu muun muassa muu kuin lyhytaikainen sairaus, varusmiespalvelu ja vanhempainrahakausi. Pykälän 1 momentissa olevan rinnastuslausekkeen (” tai muusta näihin rinnastettavasta hyväksyttävästä syystä johtuva tilapäinen este”) voidaan siten katsoa soveltuvan lähinnä tilapäisiin esteisiin, jotka johtuvat nimenomaan tuomitun omista henkilökohtaisista olosuhteista. Säännöksen esitöissä (HE 215/2014 vp, s. 64) ei ole avattu sitä, millaisia muita tilapäisiä esteitä voitaisiin pitää momentissa lueteltujen syiden ohella lykkäämisen ja keskeyttämisen mahdollistavina niihin rinnastettavina hyväksyttävinä syinä. Perusteluissa on todettu ainoastaan yleisellä tasolla, että yhdyskuntaseuraamuksen suorittamisen perusajatus on se, että se voidaan panna täytäntöön tuomitun omassa yhteisössä ja mahdollisimman vähän hänen tavanomaista elämäänsä rajoittaen.

Myös 18 §:n 2 ja 4 momenteissa mainitut lykkäämisen ja keskeytyksen edellytykset koskevat tuomitun henkilökohtaisia olosuhteita. Tuomioistuimen mahdollisuudesta pidentää tarvittaessa yhdyskuntaseuraamuksen suorittamisen täytäntöönpanoaikaa säädetään lain 19 §:ssä, mutta siinäkin on kyse säännöksen perusteluiden (HE 215/2014 vp, s. 65) mukaan tilanteista, jotka johtuvat tuomitun henkilökohtaisista olosuhteista. Esimerkkinä perusteluissa on mainittu sellainen tuomitun työkyvyssä tapahtunut muutos, ettei työpalvelua olisi enää mahdollista suorittaa.

Voimassa olevat säännökset yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanon lykkäämisestä tai keskeyttämisestä eivät näyttäisi näin ollen kattavan tilanteita, joissa täytäntöönpanoa olisi tarpeen lykätä tai keskeyttää tuomitusta riippumattomasta syystä, kuten yhteiskunnassa olevien poikkeuksellisten olosuhteiden vuoksi. Koronavirusepidemia on osoittanut, että laajalle levinnyt riski yleisvaarallisen tartuntataudin leviämisestä voi vaikuttaa siihen, miten sujuvasti yhdyskuntaseuraamuksia on mahdollista panna täytäntöön normaalioloja varten säädetyn lainsäädännön puitteissa. Tuomioistuimista täytäntöön pantaviksi tulevien yhdyskuntaseuraamusten määrä on noin 2700–3000 vuodessa. Tavallisesti keskeyttämis- ja lykkäyspäätöksiä tehdään joitakin kymmeniä kuukaudessa. Koronavirusepidemian alettua huhti-toukokuussa 2020 vastaavia päätöksiä tehtiin noin kymmenkertainen määrä. Kesän ja syksyn aikana päätösten määrä laski normaalille tasolle. Alkuvuodesta 2021 palvelupaikkoja on taas mennyt jonkin verran kiinni tai ne eivät ole enää ottaneet vastaan yhdyskuntapalveluun tuomittuja.

Ongelmallisena voidaan pitää sitä, että yhdyskuntaseuraamuksia on tosiasiallisesti jouduttu lykkäämään ja keskeyttämään laajamittaisesti edellä kuvatulla tavalla. Koska yhdyskuntaseuraamus tulee lähtökohtaisesti suorittaa loppuun vuoden ja kolmen kuukauden kuluessa sen täytäntöönpanokelpoiseksi tulemisesta, voi tämä aikaraja tulla monen tuomitun kohdalla epidemian aikana vastaan. Suoritusajan pidentäminen edellyttää asian käsittelyä käräjäoikeudessa, minkä voidaan arvioida lisäävän käräjäoikeuksien työtä, mikäli Rikosseuraamuslaitos joutuu hakemaan suurelle määrälle tuomittuja lisäaikaa rangaistuksen suorittamiselle.

Yhdyskuntaseuraamukset poikkeavat sisällöltään osin olennaisestikin toisistaan. Tästä johtuen koronavirusepidemia vaikuttaa eri yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanoon eri tavoin. Esimerkiksi yhdyskuntapalvelussa olennaisena sisältönä on palkaton työpalvelu, jota suoritetaan Rikosseuraamuslaitoksen ulkopuolisen yhteistyötahon ohjauksessa. Työpalvelun suorittaminen ja yhdyskuntapalvelun täytäntöönpano ovat näin ollen vahvasti sidoksissa palvelupaikan aukioloon. Mikäli palvelupaikka joudutaan sulkemaan tai toimintaa rajoittamaan, voi yhdyskuntapalvelun suorittaminen muodostua käytännössä haasteelliseksi. Jonkin verran joustoa yhdyskuntapalvelun suorittamiseen mahdollistaa voimassa oleva säännös, jonka mukaan enintään 30 tuntia yhdyskuntapalvelurangaistuksesta voidaan suorittaa osallistumalla Rikosseuraamuslaitoksen järjestämään tai hyväksymään toimintaan taikka sosiaali- tai terveydenhuollon julkisen tai yksityisen palveluntarjoajan järjestämään avohoitoon. Mikäli tuomittu yhdyskuntapalvelun tuntimäärä on suuri, esimerkiksi lain mahdollistama enimmäismäärä 240 tuntia, on mainittu 30 tuntia tästä kuitenkin pieni osuus.

Valvontarangaistuksessa puolestaan sisällön keskeisimpänä elementtinä on tuomitun velvollisuus pysyä asunossaan tai muussa sopivassa paikassa sekä osallistua hänelle määrättyyn toimintaan. Toiminta on Rikosseuraamuslaitoksen järjestämää tai hyväksymää toimintaa taikka sosiaali- tai terveydenhuollon palveluntuottajan järjestämää hoitoa. Valvontarangaistuksen täytäntöönpano voidaan näin ollen järjestää tarvittaessa joustavammin siten, että tuomittu oleskelee pääasiassa asunossaan ja suorittaa esimerkiksi sähköpostin ja etäyhteyksien avulla Rikosseuraamuslaitoksen hänelle osoittamia tehtäviä.

Koska koronavirusepidemia on tosiasiallisesti vaikeuttanut yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanoa, on Rikosseuraamuslaitos joutunut järjestelemään täytäntöönpanossa olevia rangaistuksia ilman selkeitä lainsäädännöksiä. Lainsäädännössä ei myöskään ole mahdollisuutta rajoittaa oikeusministeriön asetuksella yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanon aloittamista samalla tavoin, kuin mitä vankeuslaki mahdollistaa lyhytaikaisten vankeusrangaistusten ja sakon muuntorangaistuksen osalta. Tilannetta hankaloittaa edelleen se, että laissa on asetettu tarkat aikarajat sille, missä ajassa yhdyskuntaseuraamukset on suoritettava loppuun. Näistä syistä olisi perusteltua säätää mahdollisuudesta rajoittaa yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanoa sekä lykätä ja keskeyttää täytäntöönpano, jos se on välttämätöntä koronavirusepidemian vuoksi.

3 Tavoitteet

Ehdotetun lain tavoitteena on varmistaa se, että vankeusrangaistuksen ja yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanossa sekä tutkintavankeuden toimeenpanossa olisi riittävän täsmällinen säädöspohja koronavirusepidemian varalle. Tavoitteena on varmistaa, että tarvittavat toimenpiteet voidaan tehdä ilman turhia viivytyksiä. Tavoitteena on myös varmistaa, että harkinta toimien välttämättömyydestä pohjautuu riittävässä määrin terveydenhuollon viranomaisten, eli Vankiterveydenhuollon yksikön ja Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen, arvioon. Toisaalta tavoitteena on varmistaa, että Rikosseuraamuslaitokselle jää riittävästi mahdollisuuksia tehdä omaa toimintaansa koskevia päätöksiä rangaistusten asianmukaisen ja turvallisen täytäntöönpanon varmistamiseksi. Tavoitteena on edelleen varmistaa, että myös oikeusministeriö voi omalta osaltaan turvata yhdyskuntaseuraamusten asianmukainen täytäntöönpano antamalla asetuksen täytäntöönpanon rajoittamisesta, mikäli se katsotaan välttämättömäksi.

Tavoitteena on, että koronavirusepidemian vuoksi tehtävien välttämättömien toimien vaikutukset rangaistusten täytäntöönpanossa olisivat mahdollisimman vähäiset. Tavoitteena on myös turvata vankien keskeisten oikeuksien toteutumista epidemian aikana. Tämä koskee erityisesti vankiloissa tehtäviä rajoitustoimenpiteitä ja niiden vaikutuksia vankien oikeuksiin.

4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset

4.1 Keskeiset ehdotukset

4.1.1 Yleistä

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki väliaikaisista toimista rangaistusten täytäntöönpanossa ja tutkintavankeuden toimeenpanossa covid-19-epidemian johdosta. Laki sisältäisi säännöksiä vankeusrangaistuksen ja yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta ja tutkintavankeuden toimeenpanosta koronavirusepidemian aikana. Lain ehdotetaan olevan voimassa 31.10.2021 saakka.

4.1.2 Vankiloita koskevat ehdotukset

Esityksessä ehdotetaan, että Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö voisi päättää vankilan toimintojen, vankien tapaamisten ja vankien poistumislupien rajoittamisesta tai keskeyttämisestä, jos se on välttämätöntä koronavirustartuntojen leviämisen estämiseksi vankilassa. Päätös voisi koskea yhtä tai useampaa vankilaa tai vankilan osastoa ja koskea sekä vankeusvankeja että tutkintavankeja. Rajoitus- tai keskeyttämistoimenpiteitä koskevan päätöksen tekeminen edellyttäisi, että tartuntojen ilmaantuvuus alueella, jolla vankila sijaitsee, ylittäisi laissa määritellyn tason. Lisäksi edellytettäisiin, että tartunnat aiheuttavat Vankiterveydenhuollon yksikön tekemän asiantuntija-arvion mukaan merkittävän riskin uusien tartuntojen leviämiseen. Vaihtoehtoisesti päätös voitaisiin tehdä, jos vankilan sisällä on jo todettu merkittävä määrä tartuntoja ja tartunnat aiheuttavat asiantuntija-arvion mukaan merkittävän riskin uusien tartuntojen leviämiseen vankilassa, eikä tartuntatautilain 60 §:ssä tarkoitetulla karanteeniin määräämisellä voida välttää rajoittamis- tai keskeyttämistoimenpiteitä. Kynnys vankien tapaamisten ja poistumislupien rajoittamiselle tai keskeyttämiselle olisi matalampi kuin mitä se olisi vankilan toimintojen rajoittamiselle tai keskeyttämiselle. Päätös rajoitustoimenpiteistä voitaisiin tehdä kerrallaan enintään yhden kuukauden ajaksi ja tiukemmista keskeyttämistoimenpiteistä kahden viikon ajaksi. Rajoitus- tai keskeyttämistoimenpiteet voitaisiin kohdistaa tarpeen mukaan vankilan toimintoihin, vankien tapaamisiin tai poistumislupiin taikka tarvittaessa näihin kaikkiin. Toimenpiteiden käyttöönotto edellyttäisi, että ne ovat välttämättömiä taudin leviämisen estämiseksi ja sen varmistamiseksi, että vankeuden täytäntöönpano on turvallista yhteiskunnalle, henkilökunnalle ja vangeille. Laissa säädettäisiin myös tietyistä järjestelyistä rajoitusten vangeille aiheuttamien haittojen vähentämiseksi, kuten tavanomaista vapaammasta yhteydenpidosta vankilan ulkopuolelle videoyhteyden välityksellä.

Esityksen mukaan rajoitus- ja keskeyttämistoimenpiteet eivät voisi koskea vankilan perushuoltoon lukeutuvia toimia kuten ulkoilua. Laki ei myöskään mahdollistaisi lapsen tai asiamiehen tapaamisten eikä erittäin tärkeästä syystä myönnettävän poistumisluvan rajoittamista tai keskeyttämistä. Valvottuja tapaamisia ei voitaisi kokonaan keskeyttää.

4.1.3 Yhdyskuntaseuraamuksia koskevat ehdotukset

Esityksessä ehdotetaan, että oikeusministeriö voisi rajoittaa asetuksella yhdyskuntapalvelun, valvontarangaistuksen, ehdollisen vankeuden, jonka tehosteeksi on tuomittu valvontaan ja nuorisorangaistuksen täytäntöönpanon aloittamista tietyinä ajanjaksona, jos se olisi yhdyskuntaseuraamusten asianmukaisen täytäntöönpanon turvaamiseksi välttämätöntä. Rajoittaminen voisi koskea kaikkia tai vain osaa mainituista yhdyskuntaseuraamuksista. Asetus voitaisiin antaa enintään lain voimassaolon ajalle. Täytäntöönpanon rajoittaminen tulisi kyseeseen tilanteissa, joissa yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpano on estynyt tai kohtuuttomasti vaikeutunut ko-

ronavirusepidemian vuoksi. Tämä koskisi erityisesti yhdyskuntapalvelua tilanteessa, jossa palvelupaikat ovat kiinni. Muiden yhdyskuntaseuraamusten osalta rangaistuksen sisältö on helpommin muokattavissa vastamaan yhteiskunnan muutoksiin, joskin niidenkin osalta voisi olla tarpeen rajoittaa täytäntöönpanon aloittamista.

Tilanteessa, jossa yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanoa olisi oikeusministeriön asetuksella rajoitettu, Rikosseuraamuslaitos voisi yksittäisten jo täytäntöönpanoon tulleiden rangaistusten osalta lykätä tai keskeyttää täytäntöönpanon asetuksen voimassaolon ajaksi. Lykkäystä tai keskeyttämistä harkittaessa olisi otettava huomioon rangaistuksen sisältö, tuomitun henkilökohtaiset olosuhteet ja jäljellä oleva rangaistusaika.

4.2 Pääasialliset vaikutukset

Ehdotetun lainsäädännön vaikutukset jäisivät riippumaan siitä, jouduttaisiinko rajoitusmahdollisuuksia ottamaan käyttöön, ja jos jouduttaisiin, niin missä laajuudessa. Esityksen vaikutuksia on sen vuoksi vaikea etukäteen arvioida tarkasti.

4.2.1 Vaikutukset viranomaisten toimintaan

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi oikeusministeriölle aiempaa laajempi valtuus rajoittaa seuraamusten täytäntöönpanoa poikkeuksellisissa olosuhteissa. Tämä varmistaisi nykyistä paremmin Rikosseuraamuslaitokselle mahdollisuudet koronavirusepidemian aikana huolehtia myös yhdyskuntaseuraamusten asianmukaisesta täytäntöönpanosta.

Koronavirusepidemia on osoittanut, että tämänkaltaisten poikkeuksellisten olosuhteiden aikana eri viranomaisten on ollut välttämätöntä ottaa erilaisia toimia käyttöön tartuntataudin leviämisen estämiseksi. Epidemia on vaikuttanut myös Rikosseuraamuslaitoksen toimintaan eri tavoin, mutta kaikilta osin voimassa oleva lainsäädäntö ei ole antanut selkeitä raameja sille, millaisiin toimiin voidaan ryhtyä. Ehdotetulla väliaikaislailla varmistettaisiin, että lainsäädännössä olisi riittävän selkeät säännökset koronavirusepidemian varalle. Ehdotettu lainsäädäntö parantaisi Rikosseuraamuslaitoksen asemaa siten, että se voisi nykyistä paremmin varmistaa sille lainsäädännössä asetetut velvoitteet rangaistusten asianmukaisesta täytäntöönpanosta ja samalla huolehtia tuomittujen, henkilökuntansa sekä yhteiskunnan terveydestä ja turvallisuudesta.

Ehdotettu lainsäädäntö vahvistaisi myös Vankiterveydenhuollon yksikön roolia harkittaessa koronaviruksen leviämisen estämiseksi tarvittavia toimia.

Ehdotetulla yhdyskuntaseuraamuksia koskevalla sääntelyllä voidaan arvioida olevan mahdollisesti vaikutusta myös käräjäoikeuksien työmäärään. Koska yhdyskuntaseuraamus tulee lähtökohtaisesti suorittaa loppuun vuoden ja kolmen kuukauden kuluessa sen täytäntöönpanokelpoiseksi tulemisesta, voi tämä aikaraja tulla monen tuomitun kohdalla epidemian aikana vastaan, jos lykkäyksiä ja keskeytyksiä tehdään voimassa olevaan lainsäädäntöön nojautuen. Suoritusajan pidentäminen edellyttää asian käsittelyä käräjäoikeudessa, minkä voidaan arvioida lisäävän käräjäoikeuksien työtä, mikäli Rikosseuraamuslaitos joutuu hakemaan suurelle määrälle tuomittuja lisäaikaa rangaistuksen suorittamiselle. Ehdotetun sääntely mahdollistaisi sen, että koronavirusepidemian vuoksi tehtyyn lykkäykseen tai keskeytykseen ei sovellettaisi edellä mainittua aikarajaa, eikä näin ollen Rikosseuraamuslaitoksella olisi tarvetta viedä suoritusajan pidentämistä koskevaa asiaa käräjäoikeuden ratkaistavaksi.

4.2.2 Taloudelliset vaikutukset

Ehdotetulla lainsäädännöllä ei arvioida olevan merkittäviä itsenäisiä taloudellisia vaikutuksia. Vankiloiden toimintojen rajoittamisesta tai keskeyttämisestä voidaan ajatella syntyvän mahdollisesti joiltain osin säästöjä. Rajoitusten on kuitenkin lähtökohtaisesti tarkoitus olla lyhytkestoisia. Rajoitukset otetaan käyttöön myös lyhyellä varoitusaajalla, minkä vuoksi esimerkiksi henkilöstön määrää ei voida niiden vuoksi vähentää. Oletettavaa myös on, että mikäli vankiloiden sisäisiä toimintoja rajoitetaan, joudutaan henkilökuntaa samalla sitomaan tavanomaisista poikkeaviin tehtäviin, kuten huolehtimaan tehostetusta siivouksesta tai valvomaan määrättyjen rajoitusten toteutumista.

Yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanon rajoittamisesta tai täytäntöönpanon lykkäämisestä tai keskeyttämisestä ei voida myöskään arvioida seuraavan merkityksellisiä taloudellisia vaikutuksia. Rikosseuraamuslaitos ei esimerkiksi maksa yhdyskuntapalvelua järjestäville paikoille toiminnasta. Jos joiltain osin kulut vähentyvät täytäntöönpanon rajoittamisen vuoksi, on tämä väliaikaista, sillä kaikki rangaistukset tulevat lopulta täytäntöönpanoon rajoitusten päätyttyä.

4.2.3 Vaikutukset vankien asemaan

Merkittävimmät vaikutukset ehdotetulla lainsäädännöllä on vankien perusoikeuksiin. Mikäli ehdotettuja rajoitustoimenpiteitä jouduttaisiin ottamaan käyttöön, voisi se johtaa merkittäviinkin rajoituksiin vankien näkökulmasta. Esimerkiksi tapaamisoikeuksien ja poistumislupien rajoittaminen tai keskeyttäminen vähentää huomattavasti vankien mahdollisuuksia tavata läheisiään ja pitää muutoinkin yhteyttä vankilan ulkopuolelle. Toisaalta vankien tapaamisia ja poistumislupia voidaan jo voimassa olevan lainsäädännön nojalla tietyiltä osin kieltää erilaisin perustein, ja koronavirusepidemian aikana tapaamisia ja poistumislupia on laajasti rajoitettukin. Ehdotettava sääntely myös turvaisi vankien oikeuksien toteutumista varmistamalla, että epidemian edellyttämät toimet vankiloissa perustuisivat lakiin, ja että toimia voitaisiin käyttää vain silloin, kun se olisi välttämätöntä.

Vaikka ehdotettujen säännösten voidaan katsoa vaikuttavan niitä sovellettaessa varsin merkittävästi vankien oikeuksiin, voidaan niiden soveltamisella myös samalla suojella vankien terveyttä ja jopa henkeä. Rajoitustoimenpiteiden tuntuvuutta on pyritty lieventämään esittämällä säädettäväksi siitä, että rajoitus- ja keskeyttämistoimenpiteet ovat mahdollisia vain siinä tapauksessa, jos muut toimet eivät ole riittäviä. Lähtökohtaisesti etenkin vankiloiden toimintoja tulisi mahdollisuuksien mukaan muokata siten, ettei rajoituksia tarvita. Lisäksi laissa edellytettäisiin muun muassa, että vankien yhteydenpito vankilan ulkopuolelle videoyhteydellä mahdollistettaisiin rajoitusten aikana tavanomaista joustavammin. Ehdotettu sääntely turvaisi myös siten vankien oikeuksien toteutumista epidemian aikana. Ehdotetussa laissa on myös tehty joitakin rajauksia, jotka osaltaan varmistaisivat oikeuksien toteutumista. Näitä ovat muun muassa lapsen tapaamisen rajaaminen kokonaan ehdotetun sääntelyn ulkopuolelle ja se, ettei valvottuja tapaamisia voitaisi lain nojalla keskeyttää kokonaan. Tämä varmistaisi vankien yhteyksien säilymistä vankilan ulkopuolelle epidemiankin aikana.

4.2.4 Vaikutukset yhdyskuntaseuraamuksiin tuomittujen asemaan

Ehdotetuilla säännöksillä ei olisi yhdyskuntaseuraamuksen tuomittujen osalta yhtä merkittäviä vaikutuksia kuin vankien kohdalla. Lähtökohtaisesti voidaan pitää yhdyskuntaseuraamukseen tuomittujen näkökulmasta myönteisenä, ettei heidän tarvitsisi aloittaa rangaistuksen täytäntöönpanoa tilanteessa, jossa täytäntöönpanon asianmukaisuutta ei voida turvata. Esimerkiksi yhdyskuntapalveluun tuomitun kannalta voidaan arvioida olevan parempi, jos hän saa suorittaa rangaistuksensa niin sanotusti normaaleissa yhteiskunnallisissa olosuhteissa. Jo täytäntöönpanossa

olevien rangaistusten lykkäämistä ja keskeyttämistä harkittaessa otettaisiin huomioon tuomitun henkilökohtaiset olosuhteet, mikä merkitsisi, että täytäntöönpano voidaan järjestää mahdollisimman pitkälle tuomitun edun mukaisesti. Yhdyskuntaseuraamuksen aloittamisen lykkääminen tai keskeyttäminen voisi ajallisesti kestää vain väliaikaiseksi säädettyään lain voimassa olon ajan, minkä vuoksi viivästyminen ei voitaisi pitää kohtuuttoman pitkänä.

4.2.5 Vaikutukset lapsiin

Etenkin tapaamisten ja poistumislupien rajoittamisella voi olla vaikutuksia alaikäisiin vankeihin ja toisaalta vanhempansa mukana vankilan perheosastolla oleviin pieniin lapsiin sekä muualla asuviin vankien lapsiin. Tapaamisten ja poistumislupien rajoittamista koskevien säännösten perusteluissa onkin tämän vuoksi korostettu, että rajoituspäätöksiä tehtäessä tulisi huomioida niiden vaikutukset näiden ryhmien asemaan. Toimintojen rajoittamisella voi myös olla vaikutusta alaikäisiin vankeihin. Tämän vuoksi esityksen säännöskohtaisissa perusteluissa on korostettu, että rajoitustoimenpiteitä harkittaessa tulisi kiinnittää erityistä huomiota niiden vaikutuksiin alaikäisiin vankeihin.

Vankeuslain ja tutkintavankeuslain mukaiset lapsen tapaamiset olisi suljettu lakiehdotuksessa rajoitus- ja keskeyttämistoimenpiteiden ulkopuolelle, mikä tarkoittaisi, että tällaiset tapaamiset tulisi kaikissa tilanteissa mahdollistaa voimassa olevan lainsäädännön mukaisesti. Voimassa olevan lainsäädännön mukaan lapsen tapaamisissa huomioidaan aina lapsen edun toteutuminen.

Esityksen säännöskohtaisissa perusteluissa on myös tuotu esille, että kun kyse on alaikäisestä tai nuoresta tuomitusta, tulisi esityksessä tarkoitettua yhdyskuntaseuraamuksen täytäntöönpanon lykkäämistä tai keskeyttämistä harkita erityisen tarkkaan ja arvioida täytäntöönpanon viivästyksen merkitys hänelle.

5 Muut toteuttamisvaihtoehdot

5.1 Vaihtoehdot ja niiden vaikutukset

5.1.1 Vankeuden täytäntöönpanon rajoittaminen

Kevästä 2020 lähtien vankeuden täytäntöönpanoa on rajoitettu ajoittain kertaalleen annetulla väliaikaisella lailla ja useamman kerran oikeusministeriön asetuksella. Tällä tavoin vankien määrä on vähentynyt ja vankiloihin saatu väljyyttä, mikä puolestaan on helpottanut tartuntojen leviämisen torjumista. Viimeisimmän asetuksen sakon muuntorangaistuksen täytäntöönpanon rajoittamisesta oikeusministeriö on antanut helmikuussa ja se on voimassa vuoden 2021 loppuun saakka. Samoin enintään kuuden kuukauden mittaisten vankeusrangaistusten täytäntöönpanoa on asetuksella rajoitettu kesäkuun loppuun saakka. Kyseisillä asetuksilla on arvioitu voitavan vähentää vankimäärää riittävästi. Tämän vuoksi esityksessä ei ehdoteta enempää sääntelyä vankeuden täytäntöönpanon rajoittamiseksi. Lisäksi todettakoon, että vankeuden täytäntöönpanon rajoittaminen nykyistä laajemmin aiheuttaisi haasteita Rikosseuraamuslaitokselle ja myös Vankiterveydenhuollon yksikölle täytäntöönpanon taas käynnistyttyä ja suuren, täytäntöönpanoa odottaneen vankimäärän tullessa vankiloihin tämän jälkeen.

5.1.2 Yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanon rajoittaminen

Mahdollisuus yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanon rajoittamiseen on katsottu välttämättömäksi, sillä koronavirusepidemia on osoittanut, että yhteiskunnassa olevien poikkeuksellisten olojen aikana yhdyskuntaseuraamusten lainmukaisen sisällön toteuttaminen saattaa vaikeutua

kohtuuttomasti tai muodostua käytännössä mahdottomaksi. Yhtenä vaihtoehtona täytäntönpänon aloittamisen rajoittamiselle ja täytäntönpänon osassa olevien rangaistusten lykkäämiselle ja keskeyttämiselle on noussut mahdollisuus muokata rangaistusten sisältöä tarvittaessa siitä, mitä laissa on määritelty. Rangaistusten sisällön muokkaus on joiltain osin jo mahdollista voimassa olevan lainsäädännön puitteissa. Merkittävämmät sisältöjen muutokset kuitenkin edellyttäisivät laajempia lainsäädännön muutoksia ja huolellista valmistelua. Koska yhdyskuntaseuraamukseen tuomitseminen perustuu aina tuomitusta tehtyyn seuraamusselvitykseen, jossa henkilön edellytyksiä suoriutua erilaisista yhdyskuntaseuraamuksista on arvioitu, edellyttää rangaistuksen sisällön muokkaaminen aina uuden yksilökohtaisen arvioinnin tekemistä, mikä voi vallitsevassa koronavirusepidemiatilanteessa olla käytännössä mahdotonta toteuttaa kaikkien yhdyskuntaseuraamukseen tuomitujen osalta. Yhdyskuntaseuraamuksen velvollisuuksien rikkomisesta voi myös koitua tuomitulle seuraamuksia, ja jopa yhdyskuntaseuraamuksen muuntaminen vankeudeksi, minkä vuoksi rangaistuksen sisällön muokkaamisessa tulee arvioida tuomitun tosiasialliset mahdollisuudet selviytyä muokatusta sisällöstä. Koska useilla tuomituilla on elämänhallintaan liittyviä ongelmia, voi muokatun sisällön noudattaminen muodostua vaikeaksi, erityisesti jos se edellyttää itsenäisempää työskentelyä. Näistä syistä esityksessä ei ole päädytty esittämään tällaista vaihtoehtoa.

5.2 Ulkomaiden lainsäädäntö ja muut ulkomailla käytetyt keinot

Kaikissa Euroopan maissa on tehty toimenpiteitä koronavirusepidemiaan varautumiseksi vankiloissa. Monissa maissa on kuitenkin jouduttu Suomen tavoin tekemään kiireellisesti uutta lainsäädäntöä tai toimimaan lakia alemman asteisilla määräyksillä. Toimenpiteet vaihtelevat vangeille ja henkilökunnalle annettavasta ohjeistuksesta vierailujen ja toimintojen rajoituksiin sekä rajoituksiin liikkumiseen vankilan ja siviiliyhteiskunnan välillä. Esimerkiksi Ranskassa oikeusministeri määräsi keväällä 2020, että lyhyitä vankeusrangaistuksia ei pantu täytäntöön. Joissain maissa on myös toteutettu vankien ennen aikaisia vapauttamisia epidemian vuoksi.

Syksyllä 2020 tehdyt toimet eroavat jossain määrin keväällä 2020 tehdyistä. Esimerkiksi tapaamiskieltojen sijasta monessa maassa on käytetty erilaisia ylimääräisiä varotoimia fyysisten kontaktien estämiseksi. Pleksilasit tapaamisissa on otettu käyttöön monissa maissa ja tapaamisissa noudatetaan varovaisuutta, etäisyyksiä, hygieniasäännöksiä ja maskin käyttöä. Voimakkaita rajoituksia on kuitenkin jouduttu joissain maissa ottamaan käyttöön syksynkin aikana tautitilanteen vaikeuduttua

Ruotsi

Ruotsissa oikeusasiamies otti 30.6.2020 päätöksessään kantaa Kriminalvårdenin koronaviruksen johdosta toteuttamiin toimenpiteisiin ja niistä vangeille aiheutuneisiin vaikutuksiin. Oikeusasiamiehen tarkastuskertomuksen mukaan Kriminalvårdenin menettelytapoja koskevat päätökset, jotka muun muassa rajoittavat oikeuksia tapaajien vastaanottamiseen ja poistumisluppiin, olivat viraston ensimmäisiä toimenpiteitä maaliskuun 2020 puolivaiheilla. Menettelytavat kehitettiin ensi sijassa koronavirusepidemian hallitsemiseksi, ja ne oli sisällytetty viranomaisen terveydenhuoltokäsikirjaan liitteenä. Oikeusasiamies korosti, että tapa, jolla Kriminalvården on ottanut rajoitukset käyttöön, on ongelmallinen. Viranomaisen käsikirja on alisteinen sekä perustuslaille, laeille ja asetuksille että Kriminalvårdenin määräyksille eikä käsikirjassa annettulla ohjeistuksella ole mahdollista kiertää lailla taattua oikeutta.

Oikeusasiamies totesi tarkastuskertomuksessa, että hyvin valmisteltu kriisinhallinta, jossa on selkeät säännöt ja rakenteet, auttaa sekä vankeja että henkilöstöä ennakoimaan, mihin toimiin kriisitilanteessa voidaan ryhtyä. Ruotsin oikeusasiamiehen tarkastuskertomus on luettavissa osoitteessa <https://www.jo.se/PageFiles/15549/O%2012-2020.pdf>.

Tanska

Tanskassa muutettiin tartuntatautilakia maaliskuussa 2020 siten, että hallituksella on toimivaltaa päättää kansalaisia, yhteisöjä ja yksityisiä ja julkisia instituutioita koskevista rajoituksista koronavirusepidemian torjumiseksi Tanskassa. Maaliskuun jälkeen lakia on edelleen muutettu säätämällä uusista rajoituksista.

Tartuntatautilain toimivallan nojalla hallitus antoi maaliskuussa vankiloita koskevan määräyksen (Bekendtgørelse om forebyggelse og inddæmmelse af udbredelse af Coronavirussygdom 2019 (COVID-19) på kriminalforsorgens område). Vankilaviranomisilla on muun muassa mahdollisuus kieltää vankien tapaamisoikeus koronaviruksen leviämisen estämiseksi. Määräyksen voimassaoloa jatkettiin useita kertoja. Lokakuun alusta Tanskan vankiloissa on edellytetty tapaajilta kasvomaskin käyttöä. Lisäksi tapaamaan ovat päässeet vain vankien lähisukulaiset, avustajat ja uskonnollisten yhteisöjen edustajat. Joulukuussa 2020 erilaisten rajoitusten käyttöön ottoa jatkettiin. Tanskan Kriminalforsorgen ei myöskään joulukuun puolesta välistä lähtien ole määrännyt vapaalla olevia tuomion saaneita ilmoittautumaan vankiloissa. Lisäksi on keskeytetty pantarangaistukseen tuomittujen ilmoittautumiset ja täytäntöönpano. Myös yhdyskuntapalvelujen aloittamiset ja suorittamiset keskeytettiin.

Helmikuussa 2021 Tanskan Kriminalforsorgen tiedotti, että kaikkia tuomittuja aletaan kutsua suorittamaan heille määrättyjä seuraamuksia, mutta tapaamis- ja poistumisluparajoitukset pidetään toistaiseksi voimassa. Rajoitettu määrä sellipaikkoja voidaan laitoksissa varata tiedotteen mukaan puskuriksi siltä varalta, että tartunnat lähtisivät leviämään tai syntyisi tarvetta karanteeni- paikoille. Jos yleinen koronatilanne ei huonone lähitulevaisuudessa, tapaamisia ja poistumislupia koskevien rajoitusten lieventämistä harkitaan maaliskuusta 2021 lukien. Tiedote helmikuussa 2021 (vain tanskaksi): <https://www.kriminalforsorgen.dk/om-os/nyt-og-presse/#/news/alle-doemte-indkaldes-til-afsoning-igen-420785>.

(Tanskan rikosseuraamusviranomaisen sivut (vain tanskaksi): <https://www.kriminalforsorgen.dk>)

Norja

Norjassa otettiin keväällä 2020 käyttöön erilaisia rajoituksia, jotka koskivat koko rikosseuraamusalaa. Rajoitukset koskivat esimerkiksi vierailuja vankiloissa. Vierailut sallittiin uudestaan kesäkuussa 2020.

Helmikuussa 2021 Norjan Kriminalomsorgen otti käyttöön uusia toimia ja rajoituksia covid-19-epidemian leviämisen torjumiseksi rikosseuraamusalalla. Tapaamisia voidaan kieltää tartuntariskin vuoksi tai jos tapaamisen järjestäminen on vaikeaa vankilahenkilökunnan vajauksen vuoksi. Myös poistumislupien myöntämistä voidaan rajoittaa. Tietyillä alueilla vankeusrangaistuksen täytäntöönpanon aloittamiset on keskeytetty toistaiseksi. Seuraamuksen täytäntöönpanoa voidaan hakemuksesta lykätä tilanteessa, jossa henkilöllä on ajanvaraus rokotukseen, ja varsinkin jos hän on jo saanut ensimmäisen annoksen rokotetta. Vankien kanssakäymistä voidaan myös tiettyjen edellytysten täytyessä rajoittaa. Vangeille tulee järjestää erilaisia korvaavia toimia, kuten esimerkiksi yhteydenpito digitaalisesti, mahdollisuus saada pelejä ja kirjoja sekä normaalia pidempi aika ulkoiluun ja ulkona tapahtuvaan liikuntaan. (Norjan rikosseuraamusviranomaisen sivut: <https://www.kriminalomsorgen.no/measures-in-prison.527287.no.html>)

(Norjan rikosseuraamusviranomaisen sivut: <https://www.kriminalomsorgen.no/measures-in-prison.527287.no.html>)

6 Lausuntopalaute

Esitysluonnoksen lausuntoaika on ollut asian kiireellisyyden vuoksi tavanomaista lyhyempi. Oikeusministeriön asettaman työryhmän valmisteleva luonnos hallituksen esitykseksi oli lausunnolla 14.12.2020-15.1.2021. Lausunnon antoivat sosiaali- ja terveysministeriö, Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, Vankiterveydenhuollon yksikkö, Rikosseuraamuslaitos, Pohjois-Suomen aluehallintovirasto ja Kriminaalihuollon tukisäätiö. Lisäksi Oikeuskanslerinvirasto ilmoitti, ettei sillä ole lausuttavaa. Lausunnonantajista lähes kaikki kannattivat työryhmän esittämää päätöksentekomallia ja pitivät tärkeänä sitä, että laissa säädetään viranomaisten toimivallasta tehdä tarvittavia rajoitustoimia yleisvaarallisen tartuntataudin leviämisen estämiseksi vankiloissa. Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslian lausunnossa todettiin myös, että lainsäädäntöä on täydennettävä ja täsmennettävä, koska voimassa olevissa säännöksissä ei ole huomioitu tartuntatautien torjuntaa. Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia piti kuitenkin esitystä monin osin ongelmallisena. Se esitti muun muassa esitettyjen säännösten tarkarajaisuudesta, täsmällisyydestä ja oikeasuhtaisuudesta kriittisiä näkemyksiä.

Lausuntopalauteen johdosta jatkovalmistelussa esitystä muutettiin siten, että se koskee vain koronavirusepidemian leviämisen estämistä seuraamusten täytäntöönpanossa ja tutkintavankeuden toimeenpanossa, ei yleisesti yleisvaarallisten tartuntatautien leviämisen estämistä. Pysyvän lainsäädännön sijasta päädyttiin esittämään väliaikaista lainsäädäntöä. Esitettyjen säännösten täsmällisyyteen ja oikeasuhtaisuuteen on kiinnitetty huomiota ja esityksessä erilaisia epidemian leviämistä estäviä toimia on porrastettu kulloisenkin epidemiatilanteen mukaan.

Lopullisesta lakiluonnoksesta ja sen säännöskohtaisista perusteluista pyydettiin vielä lausunnon antaneilta tahoilta huomioita ennen esityksen viimeistelyä. Pyyntöön vastasivat sosiaali- ja terveysministeriö, Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, Rikosseuraamuslaitos ja Kriminaalihuollon tukisäätiö.

Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia katsoi, että luonnos ei vaikuta yhtä ongelmalliselta kuin alkuperäinen esitysluonnos. Ongelmallisin kysymys on lausunnon mukaan edelleen esitettyjen rajoitusten välttämättömyys, kun rajoitukset eivät yhteiskunnassa muutoin ole yhtä tiukkoja. Muut lausunnonantajat kannattivat yleisesti esitysluonnosta. Rikosseuraamuslaitos piti esitettyjen rajoitustoimien porrastusta hyvänä ja yhdenmukaisia epidemiologisia edellytyksiä sinänsä hyvänä asiana. Ilmaantuvuusluvun käyttöön liittyy kuitenkin Rikosseuraamuslaitoksen näemyksen mukaan eräitä haasteita, esimerkiksi tapaamisiin saapuminen eri puolelta maata eri epidemiatilanteessa olevalta alueelta. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen mukaan väliaikaisen lain on tärkeää olla voimassa siihen saakka, että rokotuksilla hankittava laumasuoja on hankittu, arvion mukaan vuoden 2021 lopussa.

Esityksessä on otettu huomioon lausunnonantajien täsmennysehdotuksia säännöksiin sekä tarkistettu lausuntojen perusteella esityksen perustelut.

7 Säännöskohtaiset perustelut

1 §. *Lain soveltamisala.* Pykälän mukaan laissa säädettäisiin mahdollisuudesta poiketa eräiltä osin vankeuslaissa ja yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta annetussa laissa tarkoitettujen rangaistusten täytäntöönpanosta sekä tutkintavankeuslaissa tarkoitetun tutkintavankeuden toimeenpanosta covid-19-epidemian johdosta. Tällainen poikkeamismahdollisuus olisi tarpeen, sillä mainituissa laeissa ei ole huomioitu koronavirusepidemian kaltaisten tilanteiden asettamia

haasteita rangaistusten täytäntöönpanolle ja tutkintavankeuden toimeenpanolle. Poikkeaminen voimassa olevasta laista tietyn säännöksen osalta tarkoittaisi sitä, että voimassa olevaa lakia sovellettaisiin edelleen kaikilta muilta osin kuin sen lainkohdan osalta, jonka osalta ehdotetun lain mukaisesti voidaan poiketa. Laki ei suoraan aiheuttaisi voimaantullessaan muutoksia rangaistusten täytäntöönpanoon tai tutkintavankeuden toimeenpanoon, vaan se mahdollistaisi Rikosseuraamuslaitokselle ja oikeusministeriölle eräiltä osin poikkeamisen tavanomaisesta täytäntöönpanosta ja toimeenpanosta, jos epidemiatilanne sitä edellyttäisi.

2 §. *Vankiloiden toimintojen rajoittaminen tai keskeyttäminen.* Lain 2 § koskisi vankiloiden toimintojen rajoittamista tai keskeyttämistä. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin muun muassa siitä, mitä toimintoja voitaisiin rajoittaa ja missä tarkoituksessa näin voitaisiin tehdä. Edellytyksenä toimintojen rajoittamiselle olisi ensinnäkin se, että olisi ilmeistä, että muut epidemian leviämisen estämiseksi vankilassa jo toteutetut vankeuslain, tutkintavankeuslain ja tartuntatautilain mahdollistamat toimenpiteet eivät ole riittäviä. Tällaisia toimia voivat olla ainakin hygienian ja siivouksen tehostaminen, kasvosuojainten käyttö, sairastuneiden eristäminen ja altistuneiden karanteeniin määrääminen, ohjeistus riittävien etäisyyksien pitämiseen, ryhmäkokojen pienentäminen ja järjestettävien toimintojen muokkaaminen. Nämä olisivat siis ensisijaisia keinoja, joiden toteutuminen tulisi varmistaa vankiloissa, ennen kuin rajoitus- tai keskeyttämistoimenpiteisiin voitaisiin ryhtyä. Merkityksellistä tällaisten toimien järjestämisessä on Rikosseuraamuslaitoksen ja Vankiterveydenhuollon yksikön välinen tiivis yhteistyö ja selkeän ohjeistuksen antaminen vankiloille.

Vankeuslaki mahdollistaa jossain määrin erilaisten toimintojen muokkaamisen tarpeen mukaan. Esimerkiksi vapaa-ajan toimintaa koskevat vankeuslain 11 luvun 1 ja 2 § ovat muotoilultaan melko yleisiä, eivätkä sinänsä velvoita vankilaa järjestämään tietyn tyyppistä vapaa-ajan toimintaa. Säännöksissä edellytetään kuitenkin, että vankilassa on järjestettävä vankilan oloihin soveltuvaa vapaa-ajan toimintaa. Toisaalta edellytetään, että vanki saa osallistua vapaa-ajan toimintoihin ja viettää vapaa-aikaa yhdessä muiden vankien kanssa. Vankeuslain säännöksissä asetetaan toisin sanoen samanaikaisesti vankilalle velvoite järjestää toimintoja ja vangeille oikeus osallistua niihin. Ensisijaisesti, ennen kuin rajoitustoimiin voitaisiin turvautua, toimintoja tulisi pyrkiä uudelleen järjestelemään voimassa olevien säännösten mahdollistamissa rajoissa siten, ettei ehdotettavan säännöksen mukaiseen toimintojen rajoittamiseen olisi tarvetta. Joidenkin toimintojen osalta uudelleen järjestely on helpompaa kuin toisten. Uudelleen järjestelyn mahdollisuuksiin vaikuttaa myös vankilan tai sen osaston kulloinenkin vankimäärä ja käyttöaste. Myös henkilökuntaan kohdistuvilla laajamittaisilla karanteeneilla voi olla merkitystä siihen, miten toimintoja kyetään esimerkiksi porrastamaan tavanomaista pienemmissä ryhmissä tehtäväksi ilman, että vankien ja henkilökunnan turvallisuus vaarantuisi. Esimerkiksi joissakin vankiloissa kirjaston käyttö on järjestetty siten, että vangit kuljetetaan säännöllisesti vankilan ulkopuolelle yleiseen kirjastoon. Henkilökunnan laajoista karanteeneista johtuen tällaisen käytännön turvallinen toteuttaminen voi muodostua ongelmalliseksi myös yhteiskunnan näkökulmasta laajemmin.

Toimintoja voitaisiin rajoittaa vain niiltä osin ja siinä laajuudessa kuin se on välttämätöntä taudin leviämisen estämiseksi ja sen varmistamiseksi, että vankeuden täytäntöönpano on vankeuslain 1 luvun 3 §:n 2 momentissa edellytetyllä tavalla turvallista yhteiskunnalle, henkilökunnalle ja vangeille. Ensimmäinen edellytys liittyisi siis taudin leviämisen estämiseen ja toinen vankeuden täytäntöönpanon turvallisuuden varmistamiseen. Ensisijaisena tavoitteena toimintojen rajoitusten käyttöön ottamisessa olisi taudin leviämisen estäminen. Esimerkiksi työtoimintaan osallistumista voidaan joutua rajoittamaan, jos vankilan tiloissa ei ole tarvittavaa väljyyttä siihen, että kaikki vangit voisivat tavanomaiseen tapaan jatkaa töiden tekemistä riittävän turvallisesti taudin leviämisen näkökulmasta.

Toimintojen rajoittamisen laatua ja laajuutta määriteltäessä merkityksellistä olisi kuitenkin myös taudin torjumisesta aiheutuvat haasteet vankeuden täytäntöönpanolle. Vankeuslaissa täytäntöönpanolle on asetettu erilaisia vaatimuksia. Ehdotetussa pykälässä mainitussa vankeuslain 1 luvun 3 §:n 2 momentissa on asetettu yleinen velvoite siitä, että vankeus on pantava täytäntöön siten, että täytäntöönpano on turvallista yhteiskunnalle, henkilökunnalle ja vangeille. Tämän perustavanlaatuisen turvallisuutta koskevan velvoitteen toteutumisesta on voitava pitää kiinni myös koronavirusepidemian kaltaisessa poikkeuksellisessa tilanteessa. Tämä voi edellyttää vankiloiden tavanomaisesta toiminnasta poikkeamista siten, ettei kaikkia vankilan toimintoja toteuteta täysimääräisinä. Mainitun yleisen turvallisuutta koskevan velvoitteen lisäksi vankeuslaissa on edellä todetulla tavalla asetettu toisaalta useita velvoitteita vankiloille järjestää tiettyä toimintaa ja toisaalta turvattu vangille oikeus osallistua erilaisiin toimintoihin.

Koska toimintoja voidaan rajoittaa vain niiltä osin ja siinä laajuudessa kuin se on välttämätöntä, olisi ensisijaisena toimenpiteenä toimintojen osittainen rajoittaminen. Esimerkiksi niin, että rajoitukset koskevat vain osaa momentin luettelossa mainituista toiminnoista. Rajoitusten laajuuden arvioimisessa olisi kyse siitä, onko välttämätöntä rajoittaa toimintoja koko vankilassa tai useissa vankiloissa vai ainoastaan tietyllä vankilan osastolla. Rajoitukset tulisi tältäkin osin rajoittaa vain siihen, mikä on välttämätöntä.

Jokaiseen eri toimintoon kohdistuvan rajoituksen välttämättömyys tulisi harkita erikseen. Harkinnan lähtökohtana tulisi olla se, että jos vankilan toimintoja voitaisiin järjestää niin, että esimerkiksi työtoimintaa voidaan edelleen jatkaa normaalisti vaikkapa jaksotetusti päiväjärjestystä muuttamalla, tulisi näin menetellä, vaikka esimerkiksi vapaa-ajan toimintoja jouduttaisiinkin rajoittamaan. Vapaa-ajantoimintoja voidaan puolestaan pyrkiä uudelleenjärjestelemään ja muokkaamaan ilman rajoitusten käyttöön ottoa esimerkiksi siten, että mahdollisen kuntosalin käytön sijasta vangeille järjestetään tavanomaista enemmän mahdollisuuksia ulkoiluun, jolloin tartuntavaara voi olla pienempi. Erilaisia toimintaohjelmia ja opiskelua voitaisiin mahdollisuuksien mukaan järjestää tavanomaista pienemmissä ryhmissä ja esimerkiksi videoyhteyden välityksellä. Ryhmätoimintaa voitaisiin korvata yksilötoiminnalla, jos se on mahdollista. Tällaisten järjestelyiden tulisi olla siis ensisijaisia. Mikäli vankeuslain ja tutkintavankeuslain mukaista toimintaa olisi edelleen mahdollista järjestää normaalissa määrin, mutta tavanomaisesta poikkeavalla terveysturvallisella tavalla, olisi kyse siis toimintojen muokkaamisesta voimassa olevan lainsäädännön mahdollistamissa puitteissa, eikä kyse olisi vielä lain tarkoittamista rajoituksista.

Rajoitustoimenpiteitä harkittaessa tulisi kiinnittää erityistä huomiota rajoitusten vaikutuksiin alaikäisiin vankeihin.

Rajoitustoimenpiteiden käyttöönotto ei myöskään saisi johtaa siihen, että vankien ja henkilökunnan välinen kommunikaatio vähenee kohtuuttomasti. Henkilökunnan tulisi edelleen olla vankien tavoitettavissa ja esimerkiksi valvotun koevapauden ja vapauttamisen valmistelu ei saisi merkittävästi vaikeutua rajoitusten vuoksi.

Pykälän 1 momentti sisältäisi luettelon niistä toiminnoista, joita voitaisiin rajoittaa. Momentin 1 kohdan mukaan voitaisiin rajoittaa vankeuslain 8 luvun 3 §:ssä tarkoitettua toiminnan järjestämistä. Vangille on mainitun pykälän 1 momentin mukaan annettava vahvistettuna työ- ja toiminta-aikana tilaisuus täyttää osallistumisvelvollisuutensa rangaistusajan suunnitelman toteutumista edistävässä toiminnassa. Säännöksessä tarkoitettu toiminta voi olla työtoimintaa tai esimerkiksi erilaisiin kuntouttaviin toiminta-ohjelmiin osallistumista tai opiskelua. Vangin osallistuminen tiettyyn toimintaan määritellään vangille tehtävässä rangaistusajan suunnitelmassa. Jokaisen vangin osalta tehdään päätös toimintaan osallistumisesta ja tällä on vaikutusta myös vangille maksettavaan toimintarahaan tai palkkaan.

Toimintaan osallistuminen voi tapahtua myös vankilan ulkopuolella. Vangille voidaan esimerkiksi myöntää vankeuslain 8 luvun 6 §:n mukaisesti lupa varsinaisena työaikana tehdä työtä tai osallistua työharjoitteluun vankilan ulkopuolella. Vangille voidaan myöntää myös vankeuslain 8 luvun 9 §:n nojalla lupa opiskella vankilan ulkopuolella. Rajoittaminen voisi tältä osin tarkoittaa esimerkiksi sitä, että siviilityöhön tai vankilan ulkopuoliseen opiskeluun voitaisiin myöntää lupa vain sillä edellytyksellä, ettei työssä tai opinnoissa käynti aiheuta tartuntariskiä, tai että opiskelut muutoin olisivat vaarassa jäädä kokonaan kesken tai vanki olisi vaarassa menettää työpaikkansa. Jo myönnetyn luvan peruuttamisesta säädettäisiin tarkemmin 5 §:n 1 momentissa.

Kohdassa tarkoitettu toiminnan rajoittaminen merkitsisi, että vangille tulisi tarvittaessa tehdä vankilassa uusi päätös toimintaan sijoittamisesta. Päätös voitaisiin kuitenkin tehdä siten, että yksi päätös voisi koskea esimerkiksi kaikkia osaston vankeja, jos järjestely olisi heidän osaltaan sama. Toimintojen rajoittaminen ja vangin uudelleen sijoittaminen ei vaikuttaisi maksettavaan toimintarahaan tai palkkaan. Tästä säädettäisiin erikseen 6 §:n 1 momentissa.

Momentin 2 kohdan mukaan voitaisiin rajoittaa vankeuslain 8 luvun 8 §:ssä tarkoitettua koulutusta lukuun ottamatta perusopetuksen oppimäärää koskevaa opiskelua. Perusopetuksen oppimäärää lukuun ottamatta koulutuksen järjestämistä ja siihen osallistumista voitaisiin rajoittaa sekä vankilan sisällä että ulkopuolella. Vankilan ulkopuolista perusopetuksen oppimäärää koskevaa opiskelua ei siis voitaisi rajoittaa, jos koulutus jatkuu tavanomaiseen tapaan lähiopetuksena vankilan ulkopuolella. Muunlaisen vankilan ulkopuolisen opiskelun rajoittaminen voisi käytännössä tarkoittaa samaa kuin mitä siviilityön rajoittamisen osalta edellä on todettu. Koulutuksen rajoittamisessa tulisi huomioida koulutuksen tärkeys ja rajoitusten mahdolliset vaikutukset vangin tulevaisuuden kannalta. Rajoituspäätöksen voimassa ollessakin yksittäiselle vangille voitaisiin myöntää lupa opiskeluun vankilan ulkopuolella tavanomaisten vankeuslain säännösten mukaisesti, jos sille olisi perusteita. Yksittäistä vankia koskevat lupapäätökset tehtäisiin vankilassa tavanomaista harkintavaltaa käyttäen, kuten 5 §:n perusteluissa on todettu.

Momentin 3 kohdan nojalla voitaisiin rajoittaa vankeuslain 11 luvun 1 §:ssä tarkoitettua vapaa-ajan toiminnan järjestämistä ja 2 §:ssä tarkoitettua vapaa-ajan toimintoihin osallistumista. Näissä säännöksissä asetetaan toisaalta vankiloille velvoite järjestää vapaa-ajan toimintaa (1 §) ja toisaalta vangeille oikeus osallistua tällaiseen toimintaan (2 §). Selkeyden vuoksi säännöksessä mainittaisiin näistä molemmat. Vankeuslain 11 luvun 1 §:n mukaan vankilassa on järjestettävä vankilan oloihin soveltuvaa vapaa-ajan toimintaa. Vangeille on myös annettava tilaisuus osallistua vapaa-ajan toiminnan suunnitteluun ja järjestämiseen. Vapaa-ajan toiminnoilla tarkoitetaan esimerkiksi liikuntaa, askartelua, omatoimista opiskelua sekä taide- ja kulttuuritoimintaa. Vapaa-ajan toimintaa voitaisiin rajoittaa esimerkiksi siten, että vain sellaiset toiminnot jatkuisivat, jotka voidaan toteuttaa taudin leviämisen kannalta turvallisesti. Rajoittaminen voisi tarkoittaa myös sitä, että vangit pääsisivät osallistumaan johonkin tiettyyn toimintoon esimerkiksi vain vuoroviikoin. Tällöin toimintaan osallistuvat ryhmät saataisiin pidettyä tavallista pienempinä.

Momentin 4 kohdan nojalla voitaisiin rajoittaa kirjastoon pääsyä. Vankeuslain 11 luvun 4 §:n mukaan vankilassa on oltava kirjasto tai vangeille tulee järjestää mahdollisuus käyttää yleisiä kirjastopalveluja. Edelleen vangeille on varattava riittävän usein pääsy vankilan kirjastoon ja heitä on ohjattava kirjaston käytössä. Pykälän mukaan muun muassa varmuusosastolla asuvien vankien kirjastopalveluista on huolehdittava muulla tavoin. Säännös tarkoittaisi sitä, että tavanomaista fyysistä kirjastoon pääsyä voitaisiin rajoittaa. Tämä voisi tarkoittaa esimerkiksi sitä, että vanki pääsee kirjastoon tavanomaista harvemmin, jolloin kerrallaan kirjastossa asioivien vankien määrä voitaisiin pitää pienenä. Ehdotettavan lain 6 §:n 2 momentissa säädettäisiin siitä,

että jos tavanomaista kirjastoon pääsyä rajoitetaan tai pääsy keskeytetään, olisi vankien kirjastopalveluista kuitenkin huolehdittava muulla tavoin.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin mahdollisuudesta keskeyttää 1 momentissa mainittuja toimintoja kokonaan. Toimintoja voitaisiin keskeyttää viimesijaisena keinona, jos olisi ilmeistä, että 1 momentin mukaiset rajoitukset eivät ole riittäviä taudin leviämisen estämiseksi ja sen varmistamiseksi, että vankeuden täytäntöönpano on turvallista yhteiskunnalle, henkilökunnalle ja vangeille. Toimintoja voitaisiin keskeyttää kokonaan vain siltä osin kuin se on välttämätöntä. Jokaisen toiminnon osalta keskeyttämisen välttämättömyys tulisi siis arvioida erikseen. Jos joidenkin toimintojen osalta osittainen rajoittaminen olisi riittävää, ei toiminnan keskeyttämiselle näiden osalta olisi edellytyksiä. Voidaan ajatella, että esimerkiksi tilanteessa, jossa vankilan sisällä ei ole havaittu tartuntoja, mutta alueella, jossa vankila sijaitsee, tartuntojen ilmaantuvuusluku on korkea, vankilan ulkopuolinen siviilityöhön, opintoihin tai muuhun toimintaan osallistuminen keskeytettäisiin kokonaan suuremman tartuntariskin vuoksi, ja muihin luettelossa mainittuihin, vankilan sisäpuolella tapahtuviin toimintoihin tehtäisiin ainoastaan osittaisia rajoituksia, jos ne pystytään järjestämään taudin leviämisen riskin kannalta turvallisesti. Kynnys siihen, että kaikki luettelossa mainitut toiminnot keskeytettäisiin täysin, tulisi olla hyvin korkealla. Tällaisen tilanteen voitaisiin ajatella olevan käsillä, jos virus on päässyt jo leviämään vankilan sisällä runsaasti tai jos yhteiskunnassa muuten epidemiatilanne on erittäin vaikea.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin niistä edellytyksistä, joiden ilmetessä päätös toimintojen rajoittamisesta tai keskeyttämisestä voitaisiin tehdä. Ensimmäisenä edellytyksenä olisi se, että sairaanhoitopiirin alueella, jossa vankila tai vankilan osasto sijaitsee, 14 viimeisimmän päivän aikana todennettujen tartuntojen ilmaantuvuus olisi 100 000 asukasta kohden vähintään 50. Tämän lisäksi edellytyksenä olisi, että kunnan tai sairaanhoitopiirin alueella, jossa vankila tai vankilan osasto sijaitsee, todetaan tautiryppäitä, joiden tartuntaketjuja ei pystytä luotettavasti jäljittämään ja jotka aiheuttavat asiantuntija-arvion mukaan merkittävän riskin uusien tartuntojen leviämiseen alueella. Asiantuntija-arvion antamisesta säädettäisiin tarkemmin jäljempänä 5 momentissa. Kriteerit vastaisivat tältä osin sitä, mitä väliaikaisesti on säädetty tartuntatautilain 58 g §:ssä, joka koskee tilojen väliaikaista sulkemista asiakkailta ja osallistujilta covid-19-epidemian leviämisen estämiseksi. Poikkeuksena mainittuun säännökseen nähden olisi se, ettei lisäedellytyksenä olisi sosiaali- ja terveydenhuoltojärjestelmän ylikuormittumista. Tätä voitaisiin pitää perusteltuna, sillä nyt ehdotettavan pykälän mukaisissa toimituksissa voisi olla kyse vain toimintojen osittaisesta rajoittamisesta, jolloin kynnystä ei tulisi asettaa liian korkealle. Lisäksi vankila on tiiviinä laitosympäristönä erityisen haasteellinen taudin leviämisen näkökulmasta, mikä myös puoltaa kynnysasettamista tartuntatautilain säännöstä matalammalle.

Jotta tartuntojen leviämistä voitaisiin tehokkaasti estää vankiloissa, toimenpiteiden tulisi koronaviruksen ominaisuuksien vuoksi olla lähtökohtaisesti ennakkollisia. Tämän vuoksi on perusteltua kyetä rajoittamaan vankilan toimintoja jo tilanteessa, jossa vankilan sisällä ei välttämättä ole vielä ilmennyt tartuntoja. Momentissa asetettujen edellytysten tarkoituksena on kuitenkin asettaa toimintojen rajoittaminen tai keskeyttäminen oikeaan suhteeseen ensisijaisesti tavoiteltavaan päämäärään, eli taudin leviämisen estämiseen, nähden. Vankilan sisäisten toimintojen merkitys vankien päivittäiseen elämään ja hyvinvointiin on merkittävä. Vankeuslain 1 luvun 2 §:n mukaan vankeuden täytäntöönpanon tavoitteena on muun muassa lisätä vangin valmiuksia rikoksettomaan elämäntapaan edistämällä vangin elämänhallintaa ja sijoittumista yhteiskuntaan. Kyseisen luvun 3 §:ssä puolestaan säädetään siitä, että vankilan olot on järjestettävä niin pitkälle kuin mahdollista vastaamaan yhteiskunnassa vallitsevia elinoloja. Lisäksi vangin mahdollisuuksia ylläpitää terveyttään ja toimintakykyään on säännöksen mukaan tuettava. Näiden tavoitteiden toteuttaminen muodostuu vaikeaksi, jos toimintoja rajoitetaan pitkään ja laajamittaisesti. Tämän vuoksi kynnys toimintojen rajoittamiselle olisi perusteltua asettaa säännöksessä

melko korkealle, jos tartuntoja ei enemmälti ole vankilan sisällä ilmennyt. Edellytykset kuitenkin olisivat kyseisellä alueella sijaitsevilla vankiloissa mahdollisia heti, kun ilmaantuvuusluku ylittää mainitun 50/100 000, vaikka luku hieman saattaisikin heittelehtiä ennen kuin päätös on ehditty tehdä. Olennaista olisi asiantuntijoiden kokonaisarvio tartuntariskistä.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin vaihtoehtoisesta kriteeristä, joka mahdollistaisi toimintojen rajoittamisen tai keskeyttämisen. Momentin mukaan päätös voitaisiin tehdä myös silloin, jos päätöksen kohteena olevassa vankilassa merkittävällä määrällä vangeista tai henkilökuntaan kuuluvista on todettu koronavirustartunta, ja tartunnat aiheuttavat asiantuntija-arvion mukaan merkittävän riskin uusien tartuntojen leviämiseen vankilassa. Vankila muodostaa oman suljetun ympäristönsä, minkä vuoksi olisi perusteltua mahdollistaa toimintojen rajoittaminen tai keskeyttäminen myös silloin, kun vankilassa tartuntatilanne olisi huolestuttava, vaikkei kyseisen sairaanhoitopiirin tai kunnan alueella muutoin tilanne olisi sellainen, että se täyttäisi 3 momentissa asetetut kriteerit. Momentissa edellytettäisiin, että tartuntoja olisi todettu useammalla vangeista tai henkilökunnasta. Tarkkaa lukumäärää ei säännöksessä asetettaisi, vaan määrän merkittävyys riippuisi siitä, kuinka suuri tämä määrä olisi suhteessa vankilan tai sen tietyn osaston vanki- tai henkilökuntamäärästä kokonaisuutena. Tartunnan kantajia tulisi olla joka tapauksessa samanaikaisesti useampia. Tartuntojen pitäisi myös aiheuttaa asiantuntija-arvion mukaan merkittävän riskin uusista tartunnoista. Asiantuntija-arvioista säädettäisiin tarkemmin 5 momentissa.

Lisäedellytyksenä olisi momentin mukaan se, että tartuntalain 60 §:ssä tarkoitettulla altistuneiden tai perustellusti altistuneiksi epäiltyjen määräämisellä karanteeniin ei voitaisi välttää rajoittamis- tai keskeyttämistoimenpiteitä. Tällainen tilanne voisi syntyä ainakin kahdesta eri syystä. Ensinnäkin, mikäli suuri osa vankilan henkilökunnasta olisi asetettu samanaikaisesti karanteeniin, voisi tämä käytännössä vaikeuttaa kohtuuttomasti toimintojen järjestämisen tavanomaiseen tapaan. Tällaisessa tilanteessa vankeja ei kuitenkaan välttämättä voida tartuntatautilain nojalla asettaa karanteeniin, jos he eivät ole perustellusti altistuneet tartunnalle. Toisekseen, vankiloolosuhteissa laajamittaisten, pitkien karanteenien määrääminen voi olla haasteellista, sillä vankiloissa ei ole välttämättä riittävästi tilaa järjestää jokaiselle vangille omia tiloja. Peseytymistilat ovat osastoilla pääsääntöisesti yhteiset. Samoin mahdollisuus ulkoiluun tulee järjestää myös karanteenissa oleville, mikä saattaa muodostua haastavaksi järjestää, jos karanteenit ovat laajoja.

Pykälän 5 momentissa säädettäisiin tarkemmin terveydenhuollon toimijoiden epidemiatilannetta koskevan asiantuntija-arvion tekemisestä. Säännös vastaisi perusajatukseltaan tartuntatautilain väliaikaisesti voimassa olevaa 58 f §:n 3 momenttia, jossa edellytetään, että sairaanhoitopiirin kuntayhtymän on viipymättä ilmoitettava liikenne- ja viestintävirastolle pykälässä tarkoitettun epidemiatilanteen olemassaolosta tai perustellusta uhasta tilanteen syntymiselle alueellaan. Kyseinen säännös koskee matkustajamäärän väliaikaista rajoittamista covid-19-epidemian leviämisen estämiseksi. Ehdotettavan 5 momentin mukaan Vankiterveydenhuollon yksikön olisi annettava Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikölle 3 ja 4 momentissa tarkoitettu asiantuntija-arvio omasta aloitteestaan tai Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikön pyynnöstä. Vankiterveydenhuollon yksikön olisi omaa arvioitaan varten kuultava kyseisen vankilan sijaintialueen sairaanhoitopiirin kuntayhtymää tai Terveyden ja hyvinvoinnin laitosta riippuen epidemiatilanteesta. Vankiterveydenhuollon yksiköllä on terveydenhuollon viranomaisista paras käsitys vankiloiden toiminnasta ja siten parhaat edellytykset arvioida riskiä taudin leviämisestä vankiloissa.

Tartuntatautilain 7 §:n mukaisesti tartuntatautiin torjunnan kansallisena asiantuntijalaitoksena toimii Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, joka ohjaa ja tukee tartuntatautiin torjuntatyötä kun-

nissa, sairaanhoitopiirien kuntayhtymissä ja sosiaalihuollon ja terveydenhuollon toimintayksiköissä. Sairaanhoitopiirin kuntayhtymä puolestaan tarkentaa tartuntatautilain 8 §:n mukaisesti alueen epidemiologisen tilanteen kuvaa. Koska sairaanhoitopiirin kuntayhtymällä ja Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksella on paras tieto eri alueiden ja koko maan tautitilanteesta ja mahdollisista uusista virukseen liittyvistä riskeistä, tulisi Vankiterveydenhuollon yksikön kuulla kyseisiä tahoja omaa asiantuntija-arviotaan muodostaessaan. Asiantuntija-arvio tulisi kyetä tarvittaessa muodostamaan hyvin nopeastikin, etenkin jos kyse on 4 momentissa tarkoitettusta tilanteesta, jossa riski taudin nopeasta leviämisestä vankilan sisällä voi olla merkittävä. Vankiterveydenhuollon tulisi seurata jatkuvasti eri alueiden tautitilanteen kehittymistä ja tarvittaessa antaa omaaloitteisesti asiantuntija-arvio Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikölle. Myös Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö voisi olla aloitteellinen asiantuntija-arvion tekemiseksi, jos sillä on herännyt huoli tautitilanteesta.

Päätös 1 momentissa tarkoitettujen toimintojen rajoittamisesta voitaisiin *6 momentin* mukaan tehdä enintään yhden kuukauden ajaksi ja 2 momentissa tarkoitettu päätös toimintojen keskeyttämisestä kahden viikon ajaksi. Koska toiminnan keskeyttäminen kokonaan voi tarkoittaa merkittävää puuttumista vankien olosuhteisiin, olisi perusteltua, että keskeyttämisen osalta päätös voisi olla voimassa rajoitetumman ajan. Päätös voitaisiin uudistaa, jos rajoitus- tai keskeyttämistoimenpiteet olisivat edelleen välttämättömiä.

Rajoitus- tai keskeyttämistoimenpiteet olisi lopetettava heti, jos ne eivät ole taudin torjumisen ja vankeuden täytäntöönpanolle vankeuslain 1 luvun 3 §:n 2 momentissa asetettujen vaatimusten kannalta välttämättömiä. Päätös rajoitus- tai keskeyttämistoimenpiteiden lopettamisesta tulisi perustua kokonaisarviointiin. Yksistään esimerkiksi se, että ilmaantuvuusluku laskisi alle 50/100 000 ei välttämättä tarkoittaisi, että toimenpiteistä on välittömästi luovuttava, sillä ilmaantuvuusluvut voivat vaihdella päivittäin.

Eri rajoitus- ja keskeyttämistoimenpiteiden välttämättömyyttä sekä niiden kestoa ja lopettamista harkittaessa Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikön olisi *7 momentin* mukaan kuultava Vankiterveydenhuollon yksikköä. Vankeuden ja tutkintavankeuden asianmukaisen ja turvallisen täytäntöön- ja toimeenpanon ohella eri toimenpiteiden välttämättömyyden arvioinnissa merkitystä olisi annettava myös toimenpiteiden välttämättömyydelle taudin leviämisen näkökulmasta. Päätöksen toimintojen rajoittamisen tai keskeyttämisen lopettamisesta tekisi varsinaisen päätöksen tavoin Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö. Koska alkuperäisen rajoittamis- tai keskeyttämispäätöksen taustalla olisi Rikosseuraamuslaitoksen oman harkinnan lisäksi myös Vankiterveydenhuollon yksikön antama terveydenhuollon asiantuntemusta edustava asiantuntija-arvio, tulisi myös lopettamista koskevaa päätöstä harkittaessa kuulla Vankiterveydenhuollon yksikköä, jotta tämä voi esittää oman näkemyksensä rajoitus- tai keskeyttämispäätöksen jatkumisen välttämättömyydestä.

Pykälän *8 momentissa* säädettäisiin siitä, että 1-7 momentissa säädettyä sovellettaisiin myös tutkintavankeuslain 4 luvun 1 §:ssä tarkoitettuun toimintaan osallistumiseen sekä 7 luvun 1 §:ssä tarkoitettuun vapaa-ajan toimintaan osallistumiseen ja 3 §:ssä tarkoitettuun kirjastoon pääsyyn. Tämä olisi tarpeen, koska vankilassa olevien tutkintavankien toimintoihin osallistumiseen sovelletaan tutkintavankeuslain säännöksiä. Tutkintavangeilla ei ole samanlaista velvollisuutta osallistua toimintaan kuin vankeusvangeilla. Tutkintavankeuslain 4 luvun 1 §:n mukaan tutkintavangille on kuitenkin hänen halutessaan varattava mahdollisuuksien mukaan tilaisuus osallistua vankilan järjestämään tai hyväksymään toimintaan. Lain 7 luvun 1 §:n mukaan tutkintavanki saa lähtökohtaisesti osallistua vapaa-ajan toimintoihin ja viettää vapaa-aikaa yhdessä muiden vankien kanssa. Kirjastoon pääsystä tutkintavankeuslain 7 luvun 3 §:ssä on säädetty vastaavasti kuin vankeuslaissa vankeusvankien osalta. Säännöksen mukaan tutkintavangille on varattava riittävän usein pääsy vankilan kirjastoon tai mahdollisuus käyttää yleisiä kirjastopalveluita.

Näitä mainittuja toimintoja voitaisiin siis rajoittaa tai keskeyttää myös tutkintavankien osalta vastaavasti kuin vankeusvankien osalta.

Tutkintavankeuslain 4 luvun 1 §:n 3 momentin mukaan tutkintavangille ei saada antaa vankeuslain 8 luvun 6 §:ssä tarkoitettua lupaa siviilityöhön eikä saman luvun 9 §:ssä tarkoitettua opintolupaa tai lupaa valvottuun ulkopuoliseen toimintaan, minkä vuoksi tutkintavankeja koskevista viittauksista puuttuisivat maininnat näistä.

3 §. *Vankien tapaamisten rajoittaminen tai keskeyttäminen.* Säännös vastaisi periaatteiltaan 2 §:ssä säädettyä, mutta se koskisi vankien tapaamisia. Jos olisi ilmeistä, että epidemian leviämisen estämiseksi vankilassa jo toteutetut toimenpiteet eivät ole riittäviä, voitaisiin vankilassa tai sen osastolla rajoittaa, niiltä osin ja siinä laajuudessa kuin se on välttämätöntä taudin leviämisen estämiseksi ja sen varmistamiseksi, että vankeuden täytäntöönpano on vankeuslain 1 luvun 3 §:n 2 momentissa edellytetyllä tavalla turvallista yhteiskunnalle, henkilökunnalle ja vangeille, vankeuslain 13 luvussa tarkoitettuja tapaamisia lukuun ottamatta lapsen ja asiamiehen tapaamista. Säännöksen nojalla siis voitaisiin rajoittaa vankeuslain 13 luvun 2 §:ssä tarkoitettuja valvottuja tapaamisia, 4 §:ssä tarkoitettuja valvomattomia tapaamisia ja 7 §:ssä tarkoitettuja vankien välisiä valvottuja tapaamisia.

Tapaamisten rajoittaminen olisi siis mahdollista, jos muut toimet, kuten hygienian lisääminen ja riittävien turvavälien varmistaminen eivät olisi riittäviä. Tapaamisten rajoittamisen välttämättömyyttä harkittaessa tulisi arvioida sitä, onko tarpeen rajoittaa kaikkia säännöksen sallimia tapaamisia, vai voidaanko tapaamisia järjestää esimerkiksi edelleen valvotusti ja siten, että vangin ja tapaajan välillä on rakenteellisia esteitä. Valvomattomien tapaamisten kohdalla tartuntariski on luonnollisesti suuri, sillä niissä fyysinen koskettaminen on mahdollista. Tämän vuoksi kynnyksen niiden rajoittamiseen olisi valvottujen tapaamisten rajoittamista matalammalla. Rajoittamisella tarkoitettaisiin momentissa sitä, että kyseisiä tapaamisia edelleen jollain muotoa voitaisiin järjestää, mutta sallittujen tapaamisten määrää vähennettäisiin tavanomaisesta.

Säännös ei mahdollistaisi lapsen tapaamisen rajoittamista. Lapsen tapaamisten osalta noudatettaisiin siis voimassa olevia vankeuslain ja tutkintavankeuslain säännöksiä. Lapsen tapaamista koskevan säännöksen lähtökohtana on lapsen ja vanhemman välisen yhteyden säilyminen vankeuden aikana. Etenkin pienten lasten kohdalla tavanomaista fyysistä tapaamista voi olla vaikeampi korvata muulla tavoin, kuten videoyhteyden välityksellä. Lapsen edun mukaista ei myöskään välttämättä ole tavata vankilassa olevaa vanhempaansa esimerkiksi pleksilasin takaa, mistä syystä esityksessä ei ole päädytty esittämään lasten osalta tällaista tavanomaisesta poikkeavaa tapaamismuotoa. Lapsen tapaamisen kohdalla tulee aina huomioida lähtökohta, jonka mukaan lapsella on oikeus tavata vanhempaansa. Lisäksi säännöksen mukaan asiamiehen tapaaminen tulisi aina sallia vankeuslain ja tutkintavankeuslain mukaisesti.

Tapaamisia koskevista rajoituksista päätettäessä tulisi kiinnittää erityistä huomiota vankilassa perheosastoilla oleviin lapsiin, joihin sovelletaan lastensuojelulakia. Tapaamisten rajoittaminen voi tosiasiallisesti vaikuttaa myös heidän yhteyksiinsä vankilan ulkopuolella asuviin henkilöihin, vaikka rajoitukset eivät suoraan lasta itseään koskekaan. Vankeuslain ja tutkintavankeuslain mukaan alle 21-vuotiaana rikoksensa tehneiden osalta vankeuden täytäntöönpanossa ja tutkintavankeuden toimeenpanossa on kiinnitettävä erityistä huomiota vangin iästä ja kehitysvaiheesta johtuviin tarpeisiin. Erityisesti alaikäisten vankien kohdalla tapaamisten rajoittaminen voi muodostua tuntuvaksi rajoitustoimenpiteeksi, ja rajoituspäätöksiä tehtäessä tulisikin pyrkiä siihen, että alaikäisille vangeille voitaisiin sallia tapaamiset muita joustavammin.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin mahdollisuudesta keskeyttää kokonaan 1 momentissa mainittuja tapaamisia. Säännöksen rakenne vastaisi siten 2 §:ssä säädettyä. Päätös tapaamisten keskeyttämisestä voitaisiin tehdä, jos on ilmeistä, että 1 momentin mukaiset rajoitukset eivät ole riittäviä momentissa tarkoitettujen tavoitteiden turvaamiseksi. Tapaamisia voitaisiin keskeyttää kokonaan viimesijaisena keinona vain siltä osin kuin se olisi välttämätöntä. Eri tapaamismuotojen osalta välttämättömyys keskeyttämiselle tulisi siis arvioida erikseen. Kynnyksen tapaamisten keskeyttämiseen tulisi olla korkealla.

Rajoitusten ulkopuolelle kokonaan jätettyjen lapsen tapaamisen ja asiamiehen tapaamisen lisäksi momentissa säädettäisiin siitä, että valvottuja tapaamisia ei voitaisi kokonaan keskeyttää. Käytännössä tämä tarkoittaisi siis sitä, että valvottuja tapaamisia tulisi edelleen epidemiatilanteesta riippumatta järjestää, mutta niitä voitaisiin järjestää rajoitetusti siten, että esimerkiksi vain osa vangeista pääsisi tapaamisiin kerrallaan. Tällä tavoin tapaamiset pystyttäisiin järjestämään terveysturvallisemmin riittävä väljyys tapaamistilassa varmistaen. Tapaamismädit voisivat tämän vuoksi pidentyä rajoitusten aikana, mutta niitä ei voitaisi kokonaan keskeyttää.

Pykälän 3 momentissa todettaisiin, että mitä 2 §:n 3-7 momentissa säädetään päätöksen tekemisestä, sovellettaisiin myös 1 momentissa tarkoitettujen tapaamisten rajoittamiseen ja keskeyttämiseen. Poikkeuksena olisi kuitenkin se, että 2 §:n 3 momentin 1 kohdassa tarkoitettujen ilmaantuvuuden olisi oltava 100 000 asukasta kohden vähintään 25. Kynnys tapaamisten rajoittamiselle ja keskeyttämiselle olisi siis matalampi, kuin mitä toimintojen rajoittamisen ja keskeyttämisen osalta olisi säädetty. Tätä voidaan pitää perusteltuna, sillä tapaamisiin liittyy lähtökohtaisesti suurempi tartuntariski kuin vankilan sisäisiin toimintoihin tilanteessa, jossa vankilassa ei ole todettu tartuntoja, mutta alueella, jossa vankila sijaitsee, tautitilanne on huolestuttava.

Muutoin perustelujen osalta voidaan pitkälti viitata siihen, mitä edellä on todettu 2 §:n yhteydessä esimerkiksi rajoituspäätöksen edellytyksistä ja kestosta sekä asiantuntija-arvion antamisesta.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin, että 1-3 momentissa säädettyä sovellettaisiin myös tutkintavankeuslain 9 luvussa tarkoitettuihin tapaamisiin lukuun ottamatta 3 §:ssä tarkoitettua lapsen tapaamista ja 4 §:ssä tarkoitettua asiamiehen tapaamista. Lisäksi säädettäisiin siitä, ettei valvottuja tapaamisia voitaisi keskeyttää kokonaan. Tutkintavankeuslain mukaan tutkintavangilla on lähtökohtaisesti vankeusvankeja vastaavat oikeudet tapaamisiin, jollei heille ole määrätty erityisiä yhteydenpitörajoituksia.

4 §. Vankien poistumislupien rajoittaminen tai keskeyttäminen. Säännös vastaisi sekä periaatteiltaan että rakenteeltaan 3 §:ää, mutta koskisi vankien poistumislupia. Säännös mahdollistaisi muiden, paitsi vankeuslain 14 luvun 5 §:ssä tarkoitettujen erittäin tärkeästä syystä annettavien poistumislupien rajoittamisen tai keskeyttämisen. Pykälän 1 momentti koskisi poistumislupien rajoittamista. Vankeuslaki mahdollistaa poistumisluvan myöntämisen tavallisesti esimerkiksi vankeusajan pituuden perusteella tai tärkeästä syystä. Poistumislupia voitaisiin rajoittaa esimerkiksi siten, että avolaitoksessa muut poistumisluvat kiellettäisiin, mutta vankien säännölliset kaupassa käynnit sallittaisiin. Pykälän 2 momentti koskisi poistumislupien keskeyttämistä kokonaan viimesijaisena keinona. Tämä tarkoittaisi sitä, että joko jonkin tai kaikkien poistumislupatyyppeiden osalta lupien myöntäminen keskeytettäisiin kokonaan. Kuten tapaamisten kohdalla, tulisi poistumislupien rajoittamisen tai keskeyttämisen kohdalla arvioida tämän vaikutukset erityisesti alaikäisten vankien oloihin ja niihin lapsiin, jotka asuvat vankilan perheosastolla vanhempiensa kanssa.

Pykälän 3 momentissa todettaisiin, että mitä 2 §:n 3-7 momentissa säädetään päätöksen tekemisestä, sovellettaisiin myös 1 momentissa tarkoitettujen poistumislupien rajoittamiseen ja keskeyttämiseen. Poikkeuksena olisi kuitenkin se, että 2 §:n 3 momentin 1 kohdassa tarkoitettujen tartuntojen ilmaantuvuuden olisi oltava 100 000 asukasta kohden vähintään 25. Tältä osin voidaan viitata, mitä edellä 3 §:n 3 momentin perusteluissa on todettu. Muutoin perustelujen osalta voidaan pitkälti viitata siihen, mitä edellä on todettu 2 §:n yhteydessä esimerkiksi rajoituspäätöksen edellytyksistä ja kestosta sekä asiantuntija-arvion antamisesta.

Tutkintavangille voidaan tutkintavankeuslain 9 luvun 14 §:n mukaan antaa lupa tarpeellisen valvonnan alaisena lyhyeksi aikaa poistua vankilasta Suomen alueelle vakavasti sairaana olevan lähimaisen tai muun läheisen tapaamista samoin kuin lähimaisen tai muun läheisen hautaan saattamista varten taikka muusta vastaavasta erittäin tärkeästä syystä. Tutkintavangille voidaan myös antaa lupa tarpeellisen valvonnan alaisena lyhyeksi ajaksi poistua vankilasta kiireellisen ja välttämättömän asian hoitamiseksi. Koska tutkintavankien poistumislupien myöntäminen on mahdollista vain hyvin rajatuissa tilanteissa, ei säännöksessä ehdotettaisi mahdollisuutta niiden enempään rajoittamiseen.

5 §. Rajoitusten ja keskeytysten vaikutus vankeja koskeviin päätöksiin. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin ensinnäkin siitä, että vankien toimintaan sijoittamista ja siviilityötä tai ulkopuoliseen toimintaan sijoittamista koskevat päätökset voitaisiin muuttaa, jos Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö olisi asettanut vankilaan tai sen osastolle 2 §:ssä tarkoitettuja rajoituksia. Lisäksi mahdollistettaisiin jo myönnettyjen poistumislupien ja tapaamisten peruuttaminen sellaisten lupien ja tapaamisten osalta, joita koskevia rajoitus- tai keskeyttämisspäätöksiä on 3 tai 4 §:ssä tarkoitettulla tavalla tehty.

Vankeuslain 8 luvussa säädetään vankien sijoittamisesta toimintaan. Toimintaan sijoittamisesta tehdään jokaiselle vangille päätös. Jos toiminta tapahtuu vankilan ulkopuolella, kysymys on luvun 6 tai 9 §:ssä tarkoitettua siviilityöstä tai vankilan ulkopuoliseen toimintaan sijoittamisesta. Toimintaan sijoittaminen muutettaisiin sellaiseksi, että se voidaan toteuttaa asetettujen rajoitusten mukaisesti. Tämä voisi tarkoittaa esimerkiksi toiminnan ajallista supistamista tai sisällön muuttamista tilanteeseen soveltuvaksi. Vankilassa tehtäisiin päätökset siitä, miten toimintojen sisältöä käytännössä muutettaisiin.

Vastaavasti vankeuslain 13 luvussa tarkoitetuista valvomattomasta tapaamisesta ja vankien välisestä tapaamisesta sekä 14 luvussa tarkoitetuista poistumisluvuista tehdään vankilassa päätökset. Jos lupa esimerkiksi valvomattomaan tapaamiseen olisi myönnetty ennen tällaisia tapaamisia koskevan rajoitus- tai keskeyttämisspäätöksen tekemistä, voitaisiin päätökseen perustuen kyseinen lupa peruuttaa. Edelleen säännöksen nojalla voitaisiin evätä uudet hakemukset sellaisten lupien osalta, joita koskevia rajoituksia olisi voimassa.

Päätöksen luvan tai tapaamisen peruuttamisesta tai epäämisestä ja toimintaan sijoittamisesta tekisi vankilan johtaja taikka turvallisuudesta tai toiminnoista vastaava virkamies, ja tästä säädettäisiin erikseen päätösvaltaa koskevassa 10 §:ssä. Päätösten tekemisessä käytettäisiin samalla tavoin harkintavaltaa, kuin mitä lupien myöntämisen ja peruuttamisen osalta muutoin on säädetty. Kaikkien myönnettyjen lupien tai tapaamisten peruuttaminen tai epääminen ei siis olisi suora seuraus Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikön asettamasta yleisestä rajoituspäätöksestä. Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikön tekemä rajoituspäätös vaikakapa poistumislupien keskeyttämisestä ei siis tarkoittaisi sitä, että vankeja voitaisiin kategorisesti ohjata olemaan hakematta poistumislupia. Keskushallintoyksikön tekemä päätös antaisi vankilalle mahdollisuuden evätä hakemukset, mutta vangeilla olisi edelleen tavanomaiseen tapaan oikeus hakemuksen tekemiseen ja kaikki hakemukset tulisi käsitellä edelleen ja arvioida edellytykset luvan myöntämiselle yksilökohtaisesti. Lupien myöntämisessä tulisi kiinnittää

huomiota erityisesti luvan epäämisen vaikutuksiin yksittäisen vangin kohdalla. Esimerkiksi vankilan ulkopuolella suoritettavaa opiskelua koskevan luvan kohdalla tulisi huolehtia siitä, ettei luvan epääminen johda käytännössä opintojen suorittamisen keskeytymiseen täysin. Tällaisella seurauksella voisi olla pitkäaikaisia kielteisiä vaikutuksia vangin mahdollisuuksiin palata osaksi yhteiskuntaa vankeusaikansa päättyessä.

Pykälän 2 momentti koskisi vastaavien päätösten tekemistä tutkintavankien osalta.

6 §. *Vankilan eräät järjestelyt rajoitus- tai keskeyttämisspätöksen voimassa ollessa.* Säännöksen tarkoituksena olisi varmistaa se, että rajoitus- tai keskeyttämistoimenpiteistä aiheutuisi mahdollisimman vähän heikennystä vankien olosuhteisiin ja oikeuksiin.

Koska käytännössä rangaistusajan suunnitelmasta voisi olla vaikea pitää kiinni toiminnan vähentyessä tai sen luonteen muutuessa, säädettäisiin 1 momentissa siitä, että vangeille asetettu osallistumisvelvollisuus toimintaan voitaisiin täyttää myös tavanomaisesta poikkeavaan toimintaan osallistumalla. Selvyyden vuoksi säädettäisiin myös siitä, että tavanomaisesta osallistumisvelvollisuudesta poikkeaminen ei vaikuta vangille maksettavaan vankeuslain 9 luvun 6 §:ssä tarkoitettuun toimintarahaan tai palkkaan. Kieltäytyminen uudelta toiminnasta ei myöskään saisi vaikuttaa toimintarahaan tai palkkaan.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin siitä, että jos tavanomaista kirjastoon pääsyä rajoitetaan tai pääsy keskeytetään, on vankien ja tutkintavankien kirjastopalveluista huolehdittava muulla tavoin. Vastaaventyypinen säännös on jo vankeuslain 11 luvun 4 §:n 2 momentissa ja tutkintavankeuslain 7 luvun 3 §:n 1 momentissa, joissa edellytetään, että sellaisten vankien, joilla ei ole pääsyä kirjastoon esimerkiksi varmuusosastolle sijoittamisen vuoksi, kirjastopalveluista on huolehdittava muulla tavoin.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin siitä, että tapaamisia tai poistumislupia rajoitettaessa, keskeytettäessä tai peruutettaessa tulisi vangeille sallia mahdollisuuksien mukaan tavanomaista joustavammin mahdollisuudet olla vankilan ulkopuolelle yhteydessä videoyhteyden tai muun teknisen yhteydenpitotavan välityksellä. Vankeuslain 13 luvun 13 § 1 momentissa on rajattu videoyhteyden tai vastaavan avulla tapahtuva yhteydenpito vangin lähiomaisiin tai muihin läheisiin. Yhteyksien säilymiseksi tai muusta tärkeästä syystä yhteydenpito voidaan järjestää myös muun vangille tärkeän henkilön kanssa. Rajoitusten aikana vangille tulisi sallia tällainen yhteydenpito myös muiden henkilöiden kanssa, jos tällaisen järjestäminen on mahdollista. Tällaisen yhteydenpidon mahdollistamisella pyrittäisiin vähentämään niitä haittoja, joita vangeille voi koitua poistumislupien tai tapaamisten estymisestä. Yhteydenpidon valvontaan, keskeyttämiseen ja peruuttamiseen sovellettaisiin kuitenkin tavanomaisia vankeuslain ja tutkintavankeuslain säännöksiä.

Vankeuslain 12 luvun 6 §:n mukaan vangille on annettava omalla kustannuksellaan mahdollisuus olla puhelimitse yhteydessä vankilan ulkopuolelle. Välttämättömien asioiden hoitamiseksi tai muusta erityisestä syystä puhelimen käyttö voidaan sallia korvauksetta. Säännös mahdollistaa siten joustavasti puhelimen käytön sallimisen vankiloissa. Tätä mahdollisuutta pitäisikin käyttää mahdollisimman joustavasti. Erityisen tärkeänä tätä voidaan pitää sellaisten vankien kohdalla, joiden lähiomaisilla ei ole mahdollisuuksia yhteydenpitoon videoyhteyden tai muun teknisen laitteen välityksellä.

7 §. *Yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanon rajoittaminen.* Pykälä olisi tarkoitettu tilanteisiin, joissa yhdyskuntaseuraamusten asianmukainen täytäntöönpano on vaikeutunut kohtuuttomasti koronaepidemian vuoksi. Tällainen tilanne voi olla käsillä ainakin silloin, jos useat tavanomaiset palvelupaikat ovat sulkeutuneet tai rajoittaneet omaa toimintaansa. Tällöin erityisesti

yhdyskuntapalvelun ja mahdollisesti myös muiden yhdyskuntaseuraamusten suorittaminen on käytännössä mahdotonta tai ainakin hyvin haasteellista.

Jos oikeusministeriö arvioisi sen tällaisessa tilanteessa olevan välttämätöntä, voisi ministeriö *1 momentin* mukaan antaa asetuksen yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanon rajoittamisesta tiettyä ajanjaksona. Rajoittaminen voisi koskea kaikkia tai vain osaa yhdyskuntaseuraamuksista. Asetus voitaisiin *2 momentin* mukaan antaa enintään lain voimassaolon ajalle. Pykälän *3 momentissa* säädettäisiin siitä, että rangaistuksen täytäntöönpanoon olisi kuitenkin asetuksen voimassa ollessa ryhdyttävä, jos tuomittu rangaistus raukeaisi muutoin.

8 §. *Yhdyskuntaseuraamuksen täytäntöönpanon lykkääminen ja keskeyttäminen.* Pykälän *1 momentissa* säädettäisiin mahdollisuudesta lykätä tai keskeyttää asetuksella rajoitetun yhdyskuntaseuraamuksen täytäntöönpanoa siksi ajaksi, kun kyseisen yhdyskuntaseuraamuksen täytäntöönpanoa on rajoitettu *7 §:ssä* tarkoitetulla tavalla oikeusministeriön asetuksella. Lykkäystä tai keskeyttämistä harkittaessa olisi otettava huomioon rangaistuksen sisältö, tuomitun henkilökohtaiset olosuhteet ja jäljellä oleva rangaistusaika. Päätös lykkäämisestä tai keskeyttämisestä tehtäisiin siis aina yksittäistä tuomittua koskien. Päätöksen tekisi yhdyskuntaseuraamustoimiston johtaja, ja tästä säädettäisiin erikseen päätösvaltaa koskevassa *10 §:ssä*.

Harkintaperusteista rangaistuksen sisältö viittaisi siihen, että osa rangaistuksista on sellaisia, että ne sisältönsä puolesta ovat helpommin muokattavissa, jolloin täytäntöönpanon jatkaminen olisi ensisijaista muokatulla sisällöllä. Yhdyskuntapalvelun sisällön muokkaaminen on etenkin pidemmän rangaistuksen kohdalla haastavaa, jolloin keskeyttäminen on helpommin perusteltavissa. Kuitenkin myös muiden yhdyskuntaseuraamusten suorittamiseen voi liittyä elementtejä, joiden toteuttaminen voi eri syistä muodostua käytännössä mahdottomaksi. Tuomitun henkilökohtaisilla oloilla viitattaisiin siihen, että tuomitujen edellytykset suoriutua muokatusta rangaistuksen sisällöistä vaihtelevat. Jos tuomitun edellytykset esimerkiksi itsenäisesti suoritettavista tehtävistä tai muunlaisista muokatuista sisällöistä suoriutumiseen arvioitaisiin heikoiksi, olisi tämä rangaistuksen keskeyttämistä puoltava seikka. Tätä harkittaessa tulisi ottaa huomioon se, että yhdyskuntaseuraamukseen liittyvien velvoitteiden rikkomisesta voi aiheutua tuomitulle erilaisia seuraamuksia. Vakavimmillaan törkeä velvollisuuksien rikkominen voi johtaa osan yhdyskuntaseuraamuksista kohdalla jopa yhdyskuntaseuraamuksen muuntamiseen vankeudeksi. Lykkäämistä tai keskeyttämistä harkittaessa tulisikin ensisijaisesti arvioida asiaa tuomitun edun mukaisesti. Jäljellä oleva rangaistusaika tulisi huomioida siten, että jos rangaistusaikaa on vain vähän jäljellä, niin rangaistus pitäisi mahdollisuuksien mukaan pyrkiä suorittamaan loppuun lain mahdollistamissa rajoissa joustavasti sisältöä muokkaamalla. Toisaalta voidaan ajatella, että jos tuomittu ei varsinaisesti ole vielä ehtinyt kunnolla aloittaa rangaistuksen suorittamista, voi lykkääminen tai keskeyttäminen olla parempi vaihtoehto, jolloin tuomittu saa poikkeuksellisten olojen väistyttyä suoritettua normaalioloissa rangaistuksensa yhtäjaksoisesti. Kun kyse on alaikäisestä tai nuoresta tuomitusta, tulisi täytäntöönpanon lykkäämistä tai keskeyttämistä harkita erityisen tarkkaan ja arvioida täytäntöönpanon viivästyksen merkitys hänelle ottaen huomioon yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta annetun lain *4 §:n 1 momentti*, jonka mukaan alle 21-vuotiaana rikoksen tehneille nuorille tuomittua yhdyskuntaseuraamusta täytäntöönpannaessa on kiinnitettävä erityistä huomiota tuomitun iästä ja kehitysvaiheesta johtuviin tarpeisiin.

Täytäntöönpanon lykkäys tai keskeytys olisi *2 momentin* mukaan peruutettava, jos ilmenee, että lykkäyksen tai keskeytyksen edellytykset eivät enää ole olemassa. Tällainen voisi tulla kyseen esimerkiksi silloin, jos tuomitulle alun perin määrätty palvelupaikka sulkeutumisensa jälkeen taas avautuu tai tuomitun henkilökohtaiset olosuhteet ovat kohentuneet siten, että hänen arvioidaan esimerkiksi suoriutuvan rangaistuksen muokatusta sisällöstä.

Lykättyjen ja keskeytettyjen rangaistusten täytäntöönpanoa pitäisi jatkaa, kun asetus ei ole enää voimassa. Koska tällöin täytäntöön pantavaksi tulisivat paitsi lykätyt ja keskeytetyt rangaistukset myös asetuksen nojalla siirretyt, täytäntöönpanoa odottavat rangaistukset, olisi tästä odotettavissa ruuhkaa täytäntöönpanoon. Rikosseuraamuslaitoksen tulisi tästä syystä ennalta varautua ruuhkan purkamiseen. Näin olisi erityisesti silloin, jos täytäntöönpanon aloittamisen rajoittaminen olisi kestänyt pidempään ja täytäntöönpanoa odottavien tuomittujen määrä olisi ehtinyt kasvaa merkittävästi.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin siitä, että rangaistuksen täytäntöönpanoon olisi 1 ja 2 momentissa säädetyistä huolimatta ryhdyttävä, jos tuomittu rangaistus raukeaisi muutoin. Tuomitun rangaistuksen raukeamisesta säädetään rikoslain 8 luvussa. Esimerkiksi yhdyskuntapalvelurangaistus raukeaa viiden vuoden kuluttua lainvoiman saaneen tuomion antamispäivästä. Vaikka täytäntöönpano voisi periaatteessa tästä syystä siirtyä merkittävästikin, voidaan säännöstä pitää perusteltuna, sillä toimet olisi sidottu välttämättömyysvaatimukseen ja tosiasiallisesti yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpano voisi säännöksessä tarkoitetuissa tilanteissa estyä tai kohutuomasti vaikeutua, jos yhteiskunta on monilta osin sulkeutunut. Tällaisessa tilanteessa Rikosseuraamuslaitoksella ei ole tosiasiallista mahdollisuutta toteuttaa täytäntöönpanoa lain edellyttämällä tavalla. Lisäksi lähtökohtaisesti voidaan pitää tuomitun edun mukaisena sitä, ettei hänen tarvitse käsillä olevien poikkeuksellisten olojen aikana suorittaa rangaistusta, jossa mahdollisesti on riski tartunnan saamiseen. Joka tapauksessa täytäntöönpanon siirtymistä rajaisi lain väliaikainen voimassaolo.

9 §. *Yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanon rajoittamisen, lykkäämisen ja keskeyttämisen vaikutukset.* Pykälässä säädettäisiin ensinnäkin siitä, ettei rangaistusajaksi luettaisi sitä aikaa, jonka tuomion täytäntöönpanon aloittaminen siirtyy, lykätään tai täytäntöönpano keskeytetään lain 7 tai 8 §:n nojalla. Lisäksi säädettäisiin siitä, että tätä aikaa ei myöskään otettaisi huomioon, kun lasketaan yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta annetussa laissa tarkoitettuja täytäntöönpanon enimmäisaikaa taikka lykkäyksen tai keskeytyksen enimmäisaikaa. Tällä tarkoitettaisiin mainitun lain 17 §:n 1 momentissa ja 18 §:n 3 momentissa tarkoitettuja määräaikoja.

Mainitun 17 §:n mukaan pääsääntönä on, että yhdyskuntaseuraamuksen täytäntöönpano on suoritettava loppuun yhden vuoden ja kolmen kuukauden kuluessa siitä, kun tuomio on tullut täytäntöönpanokelpoiseksi. Jos tämä ei ole mahdollista, on Rikosseuraamuslaitoksen haettava tuomioistuimelta suoritusajan pidentämistä. Ehdotettu säännös mahdollistaisi sen, että koronaviruspidemian vuoksi lykätyn tai keskeytetyn seuraamuksen täytäntöönpanoon ei sovellettaisi mainittua yhden vuoden ja kolmen kuukauden enimmäisaikaa, eikä näin ollen tällä perusteella lykättyjä seuraamuksia tarvitsisi viedä tuomioistuimeen suoritusajan pidentämiseksi. Tämä vähentäisi ylimääräistä työtä sekä Rikosseuraamuslaitoksessa että käräjäoikeuksissa.

10 §. *Päätösvalta.* Pykälässä säädettäisiin vankeuslaissa ja tutkintavankeuslaissa käytettyä systematiikkaa noudattaen laissa tarkoitettujen päätösten tekijöistä ja eräistä päätöksentekoon liittyvistä seikoista. Pykälän 1 momentin mukaan Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö päättäisi 2-4 §:ssä tarkoitetuista rajoituksista ja keskeytyksistä. Koska kyse voi olla merkittävästikin vankien tavanomaisiin oikeuksiin liittyvistä rajoituksista, olisi perusteltua, että päätöksenteko olisi keskitetty keskushallintoyksikölle myös tilanteissa, joissa rajoitukset koskisivat vain yksittäistä vankilan osastoa. Päätöksenteon keskittäminen keskushallintoyksikölle varmistaisi myös rajoitus- ja keskeyttämistoimenpiteiden yhdenmukaisuuden eri vankiloissa. Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikön olisi kuitenkin varattava ennen päätöksen tekemistä päätöksen kohteena olevan vankilan tai vankiloiden johtajille tilaisuus esittää näkemyksensä päätöksen välttämättömydestä ja sisällöstä. Vankiloiden johtajilla on tavallisesti paras käsitys oman vankilansa tilanteesta esimerkiksi sen suhteen, miten toimintoja voidaan kullakin kyseisen vankilan osastolla uudelleen järjestellä.

Toimintoja rajoitettaessa tai keskeytettäessä tulisi luonnollisesti arvioida tarve päivittää vankilan osaston tai osastojen päiväjärjestys rajoitustoimenpiteiden keston ajalle. Päiväjärjestysten osalta noudatettaisiin vankeuslain mukaisia tavanomaisia päätöksentekosäännöksiä.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin kiireellisistä tilanteista, jolloin vankilan johtaja voisi poikkeuksellisesti tehdä rajoituksia tai keskeytyksiä koskevan päätöksen. Momentissa tarkoitettu tilanne voisi olla käsillä lähinnä silloin, jos viikonlopun tai muun pyhän aikana vankilassa ilmenee 2 §:n 3 momentin mukaisesti useampia tartuntoja. Kyseeseen voisi tulla myös tilanne, jossa Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö olisi tehnyt osittaisia rajoituspäätöksiä kyseistä vankilaa koskien, ja tämän jälkeen tilanne äkillisesti vaikeutuisi siten, että tiukemmat rajoitustoimenpiteet olisivat tarpeen. Vankilan johtajan tulisi ennen oman päätöksensä tekemistä selvittää, onko Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksiköllä edellytyksiä tehdä asiassa päätös nopeasti ja näin ollen varmistaa, että edellytykset hänen omalle päätöksenteolleen ovat olemassa. Vankilan johtajan olisi kuitenkin ennen päätöksen tekemistä kuultava Vankiterveydenhuollon yksikön virkasuhteista lääkäriä taikka virkasuhteista kunnan tai sairaanhoitopiirin kuntayhtymän tartuntataudeista vastaavaa lääkäriä päätöksen välttämättömyydestä. Vankilan johtaja voisi siis tehdä päätöksen vain siinä tapauksessa, että edellä mainittu terveydenhuollon ammattilainen katsoisi vankilassa olevan merkittävän riskin uusien tartuntojen leviämiseen. Vankilan johtajan olisi saatettava asia välittömästi Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikön päätettäväksi, mikä merkitsisi sitä, että vankilan johtajan päätös olisi voimassa vain siihen saakka, kunnes keskushallintoyksikkö on tehnyt asiassa oman päätöksensä.

Vankilan johtaja taikka turvallisuudesta tai toiminnoista vastaava virkamies tekisi 3 momentin mukaan 5 §:ssä ja 6 §:n 3 momentissa tarkoitettut päätökset. Tällainen päätöksenteon keskittäminen vankilan sisällä olisi perusteltua ottaen huomioon rajoitus- ja keskeyttämistoimenpiteiden poikkeuksellisuus.

Selvyyden vuoksi todettakoon, että 2 §:ssä tarkoitettu toimintojen rajoittamisesta tai keskeyttämisestä päätöksen tekisi edellä todetulla tavalla Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö. Kyse olisi yleisestä vankilaa tai sen osastoa koskevasta päätöksestä, joka sellaisenaan koskisi kaikkia sen piiriin kuuluvia vankeja. Siltä osin, kuin kyse olisi toiminnosta, josta ei lain mukaan tehdä yksittäistä vankia koskevaa päätöstä, voitaisiin keskushallintoyksikön päätös panna täytäntöön sellaisenaan. Tällaisia toimintoja ovat lähtökohtaisesti ainakin vapaa-ajan toimintaan osallistuminen ja kirjastossa käynti. Sen sijaan, jos keskushallintoyksikön päätös koskisi toimintoa, josta lain mukaan tehdään yksittäistä vankia koskeva päätös, edellyttäisi keskushallintoyksikön päätös vankilassa tarvittaessa uusien päätösten tekemistä yksittäisille vangeille. Tällaisia ovat esimerkiksi työ- ja toiminta-aikainen toimintaan osallistuminen ja siviilityössä käyminen vankilan ulkopuolella.

Koska kyse on vankien oikeuksia koskevista päätöksistä, sovelletaan niiden antamiseen lähtökohtaisesti hallintolain (434/2003) säännöksiä esimerkiksi kuulemisesta ja päätöksen tiedoksiannosta. Näiden velvoitteiden hoitamisen tapoihin voi vaikuttaa se, että tämän lain mukaisissa päätöksissä voi olla osin kyse kollektiivisista päätöksistä, jotka voivat koskea isoakin vankimäärää. Päätökset ovat luonteeltaan myös yleensä kiireellisiä, mikä myös vaikuttaa sovellettaisiin menettelytapoihin. Esimerkiksi kuuleminen voidaan hallintolain 34 §:n 2 momentin 4 kohdan mukaan jättää tekemättä, jos kuuleminen saattaa vaarantaa päätöksen tarkoituksen toteutumisen tai kuulemisesta aiheutuva asian käsittelyn viivästyminen aiheuttaa huomattavaa haittaa ihmisten terveydelle, yleiselle turvallisuudelle taikka ympäristölle.

Hallintolain 43 §:ssä säädetään päätöksen muodosta. Sen mukaan hallintopäätös on annettava kirjallisesti. Päätös voidaan kuitenkin antaa suullisesti, jos se on välttämätöntä asian kiireelli-

syyden vuoksi. Suullinen päätös on viipymättä annettava myös kirjallisena oikaisuvaatimusohjeineen tai valitusosoituksineen. Hallintolain 54 §:ssä puolestaan säädetään tiedoksiantovelvollisuudesta. Sen mukaan viranomaisen on annettava tekemänsä päätös viipymättä tiedoksi asianosaiselle ja muulle tiedossa olevalle, jolla on oikeus hakea siihen oikaisua tai muutosta valittamalla. Tiedoksianto toimitetaan lain 55 §:n mukaan tavallisena tai todisteellisenä tiedoksiantona taikka, jos sitä ei voida edellä tarkoitetuin tavoin toimittaa, yleistiedoksiantona. Yleistiedoksiantoa voidaan käyttää myös silloin, kun asiakirja on annettava tiedoksi yli kolmellekymmenelle tiedossa olevalle henkilölle tai kun henkilöiden lukumäärää ei tiedetä. Yleistiedoksiannosta säädetään tarkemmin lain 62 §:ssä. Yleistiedoksiannossa asiakirja pidetään määrätyn ajan vastaanottajan nähtävillä viranomaisessa. Asiakirjan nähtävillä asettamisesta on ilmoitettava yleisessä tietoverkossa viranomaisen verkkosivuilla ja tarpeen vaatiessa sellaisessa sanomalehdessä, josta vastaanottajan voidaan otaksua parhaiten saavan tiedon.

Koska vangeilla on rajalliset mahdollisuudet päästä tietoverkkoon, tulisi vankiloiden huolehtia siitä, että vangit saavat tosiasiallisesti tiedon päätöksestä. Tiedoksiannossa tulisi kiinnittää huomiota selkokielisyyteen ja ulkomaalaisten vankien tiedonsaantiin. Tiedoksiannosta voitaisiin huolehtia esimerkiksi kuuluttamalla vankilassa päätöksen sisältö ja kertomalla, että päätös on oikaisuvaatimusohjeineen tai valitusosoituksineen kirjallisesti nähtävillä esimerkiksi osaston ilmoitustaululla. Jos kaikilla vangeilla ei ole rajoitustoimenpiteiden tai muun syyn takia pääsyä ilmoitustaululle, tulee päätös antaa tiedoksi tällaisille vangeille esimerkiksi jakamalla päätös sellisiin. Olennaista on myös henkilökunnan riittävä informointi rajoitus- tai keskeyttämistoimenpiteiden sisällöstä, jotta he voivat antaa vangeille oikeaa tietoa. Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikön olisi syytä tiedottaa tehdyistä rajoittamis- tai keskeyttämisspäätöksistä myös internet-sivuillaan, jotta vankien omaiset saavat ajantasaisesti tietoa voimassa olevista päätöksistä.

Yhdyskuntaseuraamustoimiston johtaja päättäisi puolestaan *4 momentin* mukaan 8 §:ssä tarkoitettua täytäntöönpanon aloittamisen lykkäyksestä tai keskeytyksestä ja lykkäyksen tai keskeytyksen peruuttamisesta. Tämä vastaa sitä, mitä yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta annetun lain 30 §:n 2 momentissa säädetään täytäntöönpanon lykkäyksestä tai keskeytyksestä muutoinkin.

11 §. Muutoksenhaku. Pykälän *1 momentin* mukaan vanki tai tutkintavanki saisi valittaa Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikön 2-4 §:n nojalla tekemästä yleisestä rajoitus- tai keskeyttämisspäätöksestä. Vanki tai tutkintavanki ei sen sijaan saisi vaatia oikaisua tai valittaa päätöksestä, jos sen on tehnyt vankilan johtaja 10 §:n 2 momentin nojalla. Tätä voidaan pitää perusteltuna, sillä kyseinen kiireellisessä tilanteessa tehty päätös on joka tapauksessa vain väliaikainen ja vankilan johtajan on saatettava asia välittömästi keskushallintoyksikön päätettäväksi. Keskushallintoyksikön päätös olisi edellä todetulla tavalla muutoksenhakukelpoinen.

Pykälän *2 momentin* mukaan vankilan johtajan ja turvallisuudesta tai toiminnoista vastaavan virkamiehen tekemään 5 §:ssä ja 6 §:n 3 momentissa tarkoitettuun päätökseen sovellettaisiin, mitä muutoksenhakuoikeudesta säädetään vankeuslain 20 luvun 1 ja 2 §:ssä sekä tutkintavankeuslain 15 luvun 1 ja 2 §:ssä. Tämä tarkoittaisi sitä, että muutoksenhakuoikeuteen näiden päätösten osalta noudatettaisiin samoja periaatteita kuin tavallisestikin. Esimerkiksi siviilityötä koskevan luvan peruuttaminen tai epääminen tämän lain nojalla olisi muutoksenhakukelpoinen päätös siten kuin vankeuslain 20 luvun 1 §:n 1 momentin 8 kohdassa on säädetty. Se sijaan esimerkiksi toimintaan sijoittaminen ei olisi muutoksenhakukelpoinen päätös, sillä tällainen päätös on muutoinkin muutoksenhakukiellon piirissä vankeuslain 20 luvun 2 §:n 1 momentin 6 kohdan mukaisesti. Valitulla säännöksen muotoilulla on pyritty selkeyteen siitä, että vankilassa tehtävät 5 §:ssä ja 6 §:n 3 momentissa tarkoitettut päätökset, jotka sinänsä vastaavat normaali-

lioloissakin tehtäviä päätöksiä, olisivat muutoksenhakukelpoisia samoilta osin kuin mitä vankeuslaissa ja tutkintavankeuslaissa on säädetty. Säädetävän lain nojalla tehtäviin päätöksiin tulisi siten liittää oikaisuvaatimusohje vastaavasti kuin miten erityyppisten päätösten kohdalla menetellään muutoinkin.

Yhdyskuntaseuraamustoimiston johtajan tekemään 8 §:ssä tarkoitettuun päätökseen sovellettaisiin, mitä muutoksenhakuoikeudesta säädetään yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta annetun lain 86 §:ssä. Tällainen päätös olisi mainitun pykälän 1 momentin 1 kohdan mukaisesti muutoksenhakukelpoinen.

Säännöksessä on lueteltu vankeuslain ja tutkintavankeuslain tavoin muutoksenhakukelpoiset ja muutoksenhakukiellon piirissä olevat päätökset. Säännöksessä ei ole kuitenkaan päädytty käyttämään kyseisten lakien muutoksenhakukelpoisten päätösten listassa olevaa viimeistä niin sanottua kaatokohtaa, sillä säännöksessä on kattavasti lueteltu sen nojalla tehtävät päätökset. Kyseessä on lisäksi väliaikainen laki, jolloin riski siitä, että lakiin lisättäisiin myöhemmin uusia päätöstyyppisiä, jotka saattaisivat unohtua listauksesta, on hyvin vähäinen. Lisäksi, vaikka säännöksessä onkin mainittu nimenomaisesti muutoksenhakukelpoiset päätökset, ei tämä rajoita kenenkään oikeutta muutoksenhakuun, johon sovelletaan normaaliin tapaan lakia oikeudenkäynnistä hallintoasioissa (808/2019), jollei muutoksenhakuoikeutta ole nimenomaisesti kielletty.

Muutoksenhakumenettelyyn sovellettaisiin 3 momentin mukaan muutoin, mitä vankeuslain 20 luvun 3-8 §:ssä ja yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta annetun lain 87-92 §:ssä säädetään. Tutkintavankeuslain 15 luvun 3 §:ssä viitataan muutoksenhakumenettelyn osalta vankeuslain kyseisiin säännöksiin, minkä vuoksi tutkintavankeuslakia ei olisi momentissa tarpeen mainita.

12 §. Voimaantulo. Pykälässä säädettäisiin lain voimaantulosta ja voimassaolon päättymisestä.

8 Lakia alemman asteinen sääntely

Ehdotetun lain 7 §:ssä säädettäisiin oikeusministeriön mahdollisuudesta rajoittaa asetuksella yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanon aloittamista. Rajoittaminen voisi koskea kaikkia tai vain osaa yhdyskuntaseuraamuksista. Asetus voitaisiin antaa enintään ehdotetun lain voimassaolon ajalle.

9 Voimaantulo

Lain ehdotetaan tulevan voimaan mahdollisimman pian sen tultua hyväksytyksi.

Laki ehdotetaan olemaan voimassa 31.10.2021 asti. Ehdotettu voimassaoloaika perustuu siihen, että koronavirusepidemian kehittymistä ja päättymistä on vaikea ennakoita arvioida. Kuten on selvinnyt, epidemia voi edetä aalloittain, eli tartunnat voivat muun muassa rajoitustoimien takia lähteä laskuun, mutta tätä voi seurata uusi aalto, jolloin tartunnat voivat nopeasti kasvaa jyrkästikin, kuten marraskuun lopussa 2020 ja helmikuussa 2021 on käynyt. Rokotukset ovat alkaneet, mutta rokotteiden saatavuudessa on ilmennyt ongelmia, minkä vuoksi niiden antamisen aikataulusta ei ole tarkkaa tietoa. Tiedossa ei myöskään ole, miten ja millä aikataululla rokotteiden laajakin saatavuus vaikuttaa maailmanlaajuisesti ja kansallisesti epidemian jatkumiseen. Eri-laisten virusmuunnosten ilmaantuminen on lisännyt epävarmuutta epidemian kehityksessä. Esi-tyksessä esitetyt säännökset edellyttävät viranomaispäätöstä, joiden edellytyksenä on pykälissä

säädettyjen taudin leviämiseen liittyvien tunnuslukujen täytyminen. Täten säännöksiä ei käytännössä voisi soveltaa, jos tautitilanne paranee kansallisesti tai alueellisesti, mutta ne olisivat uudelleen käyttöön otettavissa, jos tautitilanne taas pahenee.

10 Toimeenpano ja seuranta

Rikosseuraamuslaitos ja Vankiterveydenhuollon yksikkö varautuvat ennen lain voimaantuloa siihen, että päätöksiä rajoitus- ja keskeyttämistoimenpiteistä voidaan tehdä viivytyksettä, mikäli niiden käyttöönotto katsotaan tarpeelliseksi. Rikosseuraamuslaitos arvioi jo ennen lain voimaantuloa myös sitä, miten vankiloiden toimintoja voidaan muokata siten, ettei laajoihin rajoitus- tai keskeyttämistoimenpiteisiin olisi tarvetta turvautua ainakaan pitkäkestoisesti. Rikosseuraamuslaitos varautuu myös siihen, miten mahdollisista lain mukaisista toimenpiteistä tiedotetaan vangeille sujuvasti. Sujuvaa toimeenpanoa edesauttaa se, että vankiloissa ja yhdyskuntaseuraamus- toimistoissa on jo vuoden 2020 aikana tehty erilaisia toimia koronavirusepidemian torjumiseksi.

Väliaikaisen lain toimivuutta seurataan oikeusministeriössä sen voimassa olon ajan.

11 Suhde perustuslakiin ja säätämisjärjestys

11.1 Yleistä

Esitetyssä laissa säädettäisiin Rikosseuraamuslaitoksen toimivallasta päättää vankiloiden toimintojen sekä vankien tapaamisten ja poistumislupien rajoituksista koronavirusepidemian leviämisen ehkäisemiseksi. Jos olisi ilmeistä, että rajoitustoimenpiteet eivät ole riittäviä taudin leviämisen estämiseksi, Rikosseuraamuslaitos voisi päättää toimintojen, tapaamisten ja poistumislupien keskeyttämisestä kokonaan. Rajoituksia ja keskeyttämistä koskeva päätös tehtäisiin määräajaksi. Lisäksi säädettäisiin oikeusministeriön asetuksenantovaltuudesta yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanon rajoittamiseksi. Laki olisi voimassa 31.12.2021 saakka. Ehdotettujen säännösten tavoitteena on tutkintavankien, vankien ja vankilahenkilökunnan hengen ja terveyden suojeleminen ja vankeusrangaistusten täytäntöönpanon asianmukaisen ja turvallisen järjestämisen turvaaminen estämällä koronavirusepidemian leviämistä vankiloissa ja vankiloihin. Rajoitusten tarkoituksena on siis valtiosääntöisesti turvata perustuslain 22 §:n edellyttämällä tavalla julkisen vallan toimesta perustuslain 7 §:n 1 momentissa turvattu jokaisen oikeus elämään, 7 §:n 2 momentissa tarkoitettu rangaistusten täytäntöönpano ihmisarvoa loukkaamatta, sekä 19 §:n 3 momentissa säädetty julkisen vallan velvollisuus turvata riittävät terveyspalvelut ja edistää väestön terveyttä. Euroopan ihmisoikeussopimuksen 2 ja 3 artiklan nojalla Suomi on velvollinen huolehtimaan siitä, että vankilaolosuhteet eivät vaaranna kenenkään henkeä tai terveyttä eikä ketään kohdella epäinhimillisellä tai halventavalla tavalla.

11.2 Vankilan toimintojen sekä vankien tapaamisten ja poistumislupien rajoittaminen ja keskeyttäminen

11.2.1 Toimivalta

Esityksen mukaan Rikosseuraamuslaitos tekisi päätöksen vankiloiden toimintojen, vankien tapaamisten ja poistumislupien rajoittamisesta koronavirusepidemian leviämisen estämiseksi. Jos olisi ilmeistä, ettei rajoittaminen ole riittävää taudin leviämisen estämiseksi, Rikosseuraamuslaitos voisi päättää vankilan toimintojen, vankien tapaamisten ja poistumislupien keskeyttämisestä. Rikosseuraamuslaitoksen päätös edellyttäisi aina Vankiterveydenhuollon yksikön antamaa asiantuntija-arviota tautitilanteesta. Asiantuntija-arvio koskisi taudin ilmaantuvuutta ja leviämiskäynnin sen sairaanhoitopiirin alueella, jossa vankila tai vankilan osasto sijaitsee. Päätös

voitaisiin tehdä myös tilanteessa, jossa vankilassa olisi jo todettu merkittävällä määrällä vankeista tai henkilökuntaa kuuluvista koronavirustartunta ja Vankiterveydenhuollon yksikön asiantuntija-arvion mukaan todetut tartunnat aiheuttaisivat merkittävän riskin uusien tartuntojen leviämisestä vankilassa eikä karanteeniin määrääminen olisi riittävää uusien tartuntojen estämiseksi. Päätös rajoituksista voitaisiin tehdä korkeintaan yhden kuukauden ajaksi ja keskeyttämistä koskeva päätös enintään kahden viikon ajaksi. Perustuslakivaliokunta on lausunnossaan PeVL 32/2020 vp käsitellyt viranomaisten toimivaltuuksia koskevaa sääntelyä. Valiokunta on viranomaisten toimivaltuuksia koskevaa sääntelyä arvioidessaan pitänyt arvion lähtökohtana myös sitä, että viranomaisen toimivaltuuksien sääntely on merkityksellistä perustuslain 2 §:n 3 momentissa vahvistetun oikeusvaltioperiaatteen kannalta (PeVL 51/ 2006 vp, s. 2/I). Julkisen vallan käytön tulee momentin mukaan perustua lakiin, ja kaikessa julkisessa toiminnassa on noudatettava tarkoin lakia. Lähtökohtana on, että julkisen vallan käytön tulee olla aina palautettavissa eduskunnan säätämässä laissa olevaan toimivaltaperusteeseen (HE 1/1998 vp, s. 74/II). Lailla säätämiseen taas kohdistuu yleinen vaatimus lain täsmällisyydestä ja tarkkuudesta (PeVL 10/2016 vp, s. 2). Valiokunnan mukaan myös sääntelyn selkeyteen on syytä kiinnittää erityistä huomiota perusoikeuskyskyntäisessä sääntelyssä, joka koskee luonnollisia henkilöitä heidän tavanomaiseen elämäänsä kuuluvissa toiminnoissa (ks. myös PeVL 45/2016 vp, s. 3, PeVL 41/2006 vp, s. 4/II).

Perustuslakivaliokunta on ottanut kantaa myös asiantuntijaviranomaiselle ehdotettuun päätöksentekotoimivaltaan (PeVL 32/2020 vp). Kyse oli Terveyden ja hyvinvoinnin laitokselle ehdotetusta toimivallasta päättää siitä, että Suomeen saapuvalla henkilöllä on maahan saapuessaan mukanaan hänelle annettu todistus covid-19-tartunnan negatiivisesta testituloksesta. Valiokunta totesi esitetyn päätöksentekotoimivallan sopivan varsin huonosti asiantuntijaviranomaiselle.

Rikosseuraamuslaitoksen tehtävä on vankeusrangaistusten, sakon muuntorangaistusten ja yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpano sekä tutkintavankeuden toimeenpano. Vankiterveydenhuollon yksikkö puolestaan vastaa vankien terveydenhuollon järjestämisestä. Vankiterveydenhuollon yksikkö vastaa myös tartuntatautiin torjuntatyöstä osana sen järjestämisvastuuseen kuuluvaa terveydenhuoltoa. Vankiterveydenhuollon yksikkö voi tehdä terveydenhuoltonsa piiriin kuuluville henkilöille tartuntatautilaissa säädetyt henkilöä koskevat viranomaispäätökset, kun henkilö ei ole lomalla tai hoidettavana muussa terveydenhuollon yksikössä. Vankiterveydenhuollon yksikkö toimisi esityksen mukaan asiantuntijaviranomaisena yhteistyössä sairaanhoitopiirin tai Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen kanssa. Päätöksentekotoimivalta olisi esityksen mukaan Rikosseuraamuslaitoksella edellä mainittujen rangaistusten täytäntöönpanosta vastaavana viranomaisena.

11.2.2 Perusoikeuksien yleiset rajoitusedellytykset

Perustuslain 7 §:n 3 momentin mukaan vapautensa menettäneen oikeudet turvataan lailla. Vankeuslaissa säädetään vankeuden täytäntöönpanon sisällölle asetettavista vaatimuksista muun muassa, että vankeuden sisältönä on vapauden menetys tai sen rajoittaminen, vankeuden täytäntöönpano ei saa aiheuttaa vangin oikeuksiin eikä olosuhteisiin muita rajoituksia kuin niitä, joista säädetään lailla tai jotka välttämättä seuraavat itse rangaistuksesta, vankeus on pantava täytäntöön siten, että täytäntöönpano on turvallista yhteiskunnalle, henkilökunnalle ja vangeille, ja vangin mahdollisuuksia ylläpitää terveyttään ja toimintakykyään on tuettava. Vankilan olot on järjestettävä niin pitkälle kuin mahdollista vastaamaan yhteiskunnassa vallitsevia elinoloja.

Ehdotettuja säännöksiä on arvioitava perusoikeuksien yleisten rajoitusedellytysten kannalta sekä tiettyjen perusoikeuksien erityisten rajoitusedellytysten kannalta. Yleisiin rajoitusedellytyksiin kuuluvat vaatimukset lailla säätämisestä, täsmällisyydestä ja tarkkarajaisuudesta, rajoituksen hyväksyttävyydestä, rajoituksen oikeasuhtaisuudesta tavoiteltavaan päämäärään nähden,

perusoikeuden ydinalueen koskemattomuudesta, oikeusturvajärjestelyjen riittävydestä sekä ihmisoikeusvelvoitteiden noudattamisesta.

Esitetyssä laissa säädettäisiin vankilassa tehtävien rajoitus- ja keskeytystoimenpiteiden perusteista. Rikosseuraamuslaitos voisi tehdä rajoittamista tai keskeyttämistä koskevan päätöksen laissa säädettyjen tautitilanteeseen liittyvien edellytysten täyttyessä. Näiden edellytysten täyttymisestä Vankiterveydenhuollon yksikkö antaisi asiantuntija-arvion. Rikosseuraamuslaitoksen päätös olisi aina määräaikainen ja se voisi olla voimassa enintään yhden kuukauden, keskeytystä koskeva päätös enintään kaksi viikkoa. Päätöksestä olisi perustuslain 21 §:n mukainen muutoksenhakuoikeus. Perustuslakivaliokunta on todennut tartuntatautilakia käsitelleessään, että yksilön oikeusturva oli asianmukaisesti järjestetty, kun kunnan toimielimen päätöksistä oli normaali muutoksenhakuoikeus (PeVL 6/2003 vp). Vankien oikeusturva toteutuisi muutoksenhakuoikeuden kautta. Rajoitus- ja keskeytystoimenpiteiden tarkoitus, vankien, tutkintavankien ja vankilahenkilökunnan terveyden turvaaminen huomioiden päätökset olisivat heti täytäntöönpanokelpoisia muutoksenhausta huolimatta. Yksittäisiä vankeja koskeviin vankilassa tehtäviin päätöksiin esimerkiksi poistumislupien peruuttamisesta tai epäämisestä Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikön tekemän yleisen päätöksen nojalla sovellettaisiin ehdotettavan lain mukaan vankeuslain ja tutkintavankeuslain tavanomaisia muutoksenhakusäännöksiä. Tämä tarkoittaisi sitä, että vanki voisi vaatia tällaiseen päätökseen oikaisua tai hakea muutosta samalla tapaa, kuin mitä voimassa olevassa laissa on säädetty vastaavaa lupaa tai muuta päätöstä koskien. Muutoksenhakuoikeutta koskevat säännökset olisivat siis tältä osin yhdenmukaiset voimassa olevan lainsäädännön kanssa.

Perusteen, jolla perusoikeutta rajoitetaan, tulee olla perusoikeusjärjestelmän kokonaisuuden kannalta hyväksyttävä. Perustuslakivaliokunta on todennut, että väestön terveyden suojeleminen on epäilemättä perusoikeusjärjestelmän kannalta erittäin painava peruste (PeVL 44/2020 vp). Myös terveydenhuoltojärjestelmän toimintakyvyn säilyttäminen koronaviruspandemian aikana on perusoikeusjärjestelmän kannalta erittäin painava peruste, joka oikeuttaa poikkeuksellisen pitkällekin meneviä, myös ihmisten perusoikeuksiin puuttuvia viranomaistoimia (PeVL 44/2020 vp ja siinä viitatus perustuslakivaliokunnan mietinnöt). YK:n taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskevan yleissopimuksen (TSS-sopimus, SopS 6/1976) 12 artiklan mukaan sopimusvaltiot tunnustavat jokaiselle oikeuden nauttia korkeimmasta saavutettavissa olevasta ruumiin- ja mielenterveydestä. Artiklassa veloitetaan ryhtymään toimenpiteisiin tämän oikeuden täydellisen toteutumisen saavuttamiseksi. Erikseen mainitaan toimet, jotka ovat välttämättömiä tarttuvien tautien estämiseksi, hoitamiseksi ja valvomiseksi. Yleissopimuksen tulkintaa ohjaavan yleiskommentin perusteella oikeus terveyteen velvoittaa julkista valtaa muun muassa vaarallisten tartuntatautien torjuntaan ja erityisessä riskissä olevien ryhmien suojeluun.

Vankien terveydentila on usein keskimääräistä väestöä heikompi. Vangeilla on paljon perussairauksia, kuten astmaa, sydän- ja verenkiertoelimistön sairauksia sekä maksa- ja haimasairauksia, jolloin virustartunnan vaikutus yksittäisten vankien terveyteen voi olla suuri. Suuri osa vangeista myös tupakoi. Vankilassa eletään tiiviissä laitosisolosuhteissa, joissa esimerkiksi peseytymistilat ovat usein yhteiset. Vangeilla on myös rajalliset mahdollisuudet itse vaikuttaa omaan altistumisriskiinsä noudatettaessa vankilan normaalia päiväjärjestystä. Ehdotettavilla rajoitus- ja keskeyttämistoimenpiteillä voitaisiin vähentää riskiä viruksen leviämiseen vankilaan sekä edelleen vankilan sisällä ja näin suojella vankien oikeutta terveyteen.

Vankien terveyden suojelemisen ohella Rikosseuraamuslaitoksella on koronavirusepidemian aikanakin velvollisuus vankeuslain mukaisesti panna vankeus täytäntöön siten, että täytäntöönpano on turvallista yhteiskunnalle, henkilökunnalle ja vangeille. Säännöksellä turvataan perustuslain 7 §:n 1 momentissa tarkoitettua jokaisen oikeutta elämään sekä henkilökohtaiseen va-

pautteen, koskemattomuuteen ja turvallisuuteen. Vankilan toiminta on voitava kaikissa olosuhteissa järjestää siten, että turvallisuus vankilassa ja myös yhteiskunnassa laajemmin voidaan varmistaa. Koronavirusepidemia asettaa tavanomaisesta poikkeavia haasteita ja uhkia vankeusrangaistuksen täytäntöönpanon ja tutkintavankeuden toimeenpanon turvalliselle toteuttamiselle. Esimerkiksi vankilahenkilökunnan laajamittainen karanteeniin asettaminen vaikuttaa väistämättä mahdollisuuksiin jatkaa turvallisesti vankilan toimintojen järjestämistä vankeuslaissa edellytetyllä tavalla. Perustuslain 7 §:n 1 momentissa tarkoitettujen perusoikeuksien toteuttamiseksi Rikosseuraamuslaitoksella tulisi ehdotetussa laissa tarkoitettulla tavalla olla mahdollisuus tautitilanteen niin vaatiessa rajoittaa tai keskeyttää vankilan toimintoja ja näin menetellen sekä suojella vankien ja henkilökunnan terveyttä ja tätä kautta myös yleisemmin varmistaa vastuullaan olevan vankilatoiminnan turvallisuus.

Rajoitussääntelyn tulee olla hyväksyttävää ja myös painavan yhteiskunnallisen tarpeen vaatimaa. Perusoikeuksia ei pidä rajoittaa tarpeettomasti tai vain varmuuden vuoksi, vaikka käsillä olisikin sinänsä hyväksyttävä rajoitusperuste. Ehdotetussa sääntelyssä viranomaisen päätöksenteon perustuisi aina Suomessa valtakunnallisesti ja alueellisesti saatavilla olevaan epidemiologiseen tilannekuvaan ja asiantuntijatietoon.

Ehdotettu sääntely on porrastettu voimassa olevan lainsäädännön mahdollistaman jouston, kuten hygieniatoimien ja vankilan toiminnoissa ryhmäkokojen pienentämisen, kautta tiettyjen esitettyssä laissa määriteltyjen vankilan toimintojen ja niihin osallistumisen, vankien tapaamisten ja poistumislupien rajoittamiseen ja viimesijaisena keinona toimintojen, tapaamisten ja poistumislupien keskeyttämiseen kokonaan. Erilaisten koronavirusepidemian leviämisen estämiseen vankiloissa tähtäviin toimien porrastaminen täyttää osaltaan sääntelyn oikeasuhtaisuuden vaatimusta. Lakiin kirjoitettuna nimenomaisena edellytyksenä olisi sekä toimintojen rajoittamisen että tapaamisten ja poistumislupien rajoittamisen osalta se, että on ilmeistä, etteivät jo toteutetut vankeuslain, tutkintavankeuslain ja tartuntatautilain mahdollistamat toimet ole olleet riittäviä epidemian leviämisen estämiseksi. Viimesijaisena keinona olisi toimintojen, tapaamisten ja poistumislupien keskeyttäminen kokonaan, jos olisi ilmeistä, että rajoitukset eivät ole riittäviä epidemian leviämisen estämiseksi ja sen varmistamiseksi, että vankeuden täytäntöönpano on turvallista yhteiskunnalle, henkilökunnalle ja vangeille. Oikeasuhtaisuuden vaatimusta täyttää osaltaan se, että vankilan toimintojen rajoittamisen ja keskeyttämisen kynnys olisi korkeampi kuin tapaamisten ja poistumislupien rajoittamisen ja keskeyttämisen. Viimeksi mainittujen kohdalla laissa säädettyä epidemiologisena ilmaantuvuutta koskevana edellytyksenä olisi vähintään 25 tartuntaa 100 000 asukasta kohden. Vankilan toimintojen rajoittamisen tai keskeyttämisen edellytyksenä olisi vähintään 50 tartuntaa 100 000 asukasta kohden.

Rajoitusten oikeasuhtaisuuden kannalta merkityksellisenä on pidettävä myös sitä, että esityksen mukaan vangeille järjestettäisiin rajoitusten ajanakin mahdollisuuksien mukaan sellaista toimintaa, jota tartuntatautilanteessa olisi turvallista järjestää. Lisäksi esitetään lievennyksiä sääntelyyn, joka koskee vankien mahdollisuutta yhteydenpitoon videoyhteyden tai muun soveltuvan teknisen yhteydenpitotavan välityksellä. Tarkoituksena olisi siten mahdollisuuksien mukaan vähentää rajoituksista vangeille aiheutuvia kielteisiä vaikutuksia.

Ehdotettavat perusoikeusrajoitukset eivät ulotu esimerkiksi yksityiselämän suojan ydinalueelle tavalla, joka mitätöisi sen ydinsisällön. Vankeuslaissa ja tutkintavankeuslaissa säädettyjä keskeisimpiä oikeuksia, kuten ulkoilu, hygienia ja ruokahuolto ei olisi mahdollista rajoittaa tai niiden järjestämistä keskeyttää missään tilanteessa. Tapaamisten ja poistumislupien rajoittamisen osalta ehdotettu sääntely ei mahdollistaisi lapsen tai avustajan tapaamisen tai erittäin tärkeästä syystä myönnettävän poistumisluvan rajoittamista tai keskeyttämistä. Valvottuja tapaamisia ei myöskään voitaisi kokonaan keskeyttää.

Julkisella vallalla on velvollisuus perustuslain 19 §:n 3 momentin turvata riittävät terveystalvet ja edistää väestön terveyttä. Esitetyn sääntelyn tavoitteena olisi vankien, tutkintavankien ja vankilan henkilökunnan terveyden suojaaminen ja sitä kautta vankeusrangaistuksen turvallisen täytäntöönpanon varmistaminen. Rikosseuraamuslaitokselle esitetty toimivalta päättää vankilan toimintojen, vankien tapaamisten ja vankien poistumisluvien rajoittamisesta ja keskeyttämisestä koskisi vain tilanteita, joissa rajoitukset olisivat välttämättömiä koronavirusepidemian leviämisen estämiseksi vankiloissa ja vankiloihin, ja kun olisi ilmeistä, että toteutetut, vankien ja tutkintavankien oikeuksiin vähemmän puuttuvat toimet epidemian leviämisen estämiseksi eivät ole riittäviä. Rikosseuraamuslaitoksen päätöstä edeltäisi aina Vankiterveydenhuollon yksikön asiantuntija-arvio tautitilanteesta. Rajoitus- ja keskeytystoimenpiteiden laajuus määrittyisi siten tautitilanteen terveysturvallisuudelle muodostaman uhan perusteella. Rikosseuraamuslaitoksen päätöksessä rajoituksia tulisi edelleen rajata esimerkiksi vankilan tietyille osastolle, mikäli laajempi rajoittaminen ei olisi välttämätöntä. Rajoitukset koskisivat vain niitä toimia, joiden rajoittaminen olisi välttämätöntä epidemian leviämisen torjumiseksi. Lisäksi rajoitus- tai keskeyttämisspätös olisi voimassa vain määrätyn ajan ja rajoitus- tai keskeyttämistoimenpiteet olisi lopetettava heti, jos ne eivät ole epidemian torjumisen ja vankeuden täytäntöönpanon turvallisuuden kannalta välttämättömiä.

11.2.3 Rajoitusten sisältö

Työ- ja vapaa-ajan toimintaan osallistuminen

Esityksen mukaan Rikosseuraamuslaitos voisi päättää rajoituksista, jotka koskevat vankilassa työ- ja toiminta-aikana järjestettävää toimintaa ja siviilityöhön osallistumista sekä vapaa-ajalla järjestettävää toimintaa ja vankien mahdollisuutta viettää vapaa-aikaa yhdessä muiden vankien kanssa. Rajoitusten voidaan katsoa puuttuvan perustuslain 9 §:ssä turvattuun liikkumisvapauteen ja perustuslain 10 §:ssä turvattuun yksityiselämän suojaan, joka sisältää oikeuden vapaasti solmia ja ylläpitää suhteita muihin ihmisiin. Vankeusrangaistuksen suorittaminen, samoin kuin tutkintavankeus, merkitsee jo itsessään tietynasteisia lailla säädettyjä rajoituksia näiden oikeuksien toteutumiseen. Esitettävät säännökset merkitsevät uutta lailla säädettyä rajoitusta toimintoihin osallistumiseen ja vapaa-ajan viettämiseen, kun se olisi välttämätöntä koronavirusepidemian leviämisen torjumiseksi ja kun jo toteutetut toimet, kuten hygieniatoimet tai ryhmäkoon pienentäminen, eivät olisi riittäviä.

Koulutukseen osallistuminen ja kirjastoon pääsy

Esitykseen sisältyviä rajoituksia koulutukseen osallistumiseen ja kirjastoon pääsyyn voidaan pitää merkityksellisinä myös suhteessa perustuslain 16 §:n 2 momentissa julkiselle vallalle säädettyyn velvollisuuteen turvata, sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään, jokaiselle yhtäläinen mahdollisuus saada kykijensä ja erityisten tarpeidensa mukaisesti myös muuta kuin perusopetusta sekä kehittää itseään varattomuuden sitä estämättä.

Vankeuslain mukaan vankilassa tulee olla kirjasto tai vangeille tulee järjestää mahdollisuus käyttää yleisiä kirjastopalveluja. Esitetyillä säännöksillä kirjastoon pääsyä voitaisiin rajoittaa tai sinne pääseminen kokonaan keskeyttää, kun se olisi välttämätöntä koronaviruksen leviämisen estämiseksi. Vaikka kirjastossa ei olisi mahdollista käydä, vankien ja tutkintavankien kirjastopalveluista olisi huolehdittava muulla tavalla. Tästä säädetäisiin nimenomaisesti. Koronaviruksen leviämisen estämiseksi olisi esityksen mukaan mahdollista rajoittaa vankien koulutukseen osallistumista lukuun ottamatta perusopetuksen oppimäärää koskevaa opiskelua. Ensisijaisesti esityksen mukaan eri toimintoja, koulutukseen osallistuminen mukaan lukien, tulisi pyrkiä järjestämään edelleen rajoitetusti, mikäli toimintaa ei voida jatkaa sopeutettuna tautitilanteeseen

esimerkiksi etäyhteyksiä hyödyntämällä. Koulutukseen osallistumisen keskeyttäminen kokonaan olisi viimesijainen keino. Esityksen säännöskohtaisissa perusteluissa on korostettu, että yksittäisen vangin kohdalla tulisi esimerkiksi vankilan ulkopuolista opiskelua varten haettavaa lupaa harkittaessa rajoitustenkin aikana kiinnittää huomiota luvan myöntämisen tai epäämisen vaikutuksiin kyseiselle vangille.

Tapaamiset

Tapaamisoikeuden rajoittamisella puututaan perustuslain 10 §:ssä turvattuun yksityiselämän suojaan, johon perusoikeusuudistuksen esitöiden mukaan kuuluu myös perhe-elämän suoja (HE 309/1993 vp s.53). Perhe-elämän suoja kattaa henkilön oikeuden vapaasti solmia ja ylläpitää suhteita muihin ihmisiin. Yksityiselämän ja perhe-elämän suoja on turvattu myös kansainvälisissä ihmisoikeussopimuksissa. Kansalaisyhteiskuntaa ja poliittisia oikeuksia koskevan YK:n yleissopimuksen 17 artiklassa turvataan oikeus yksityiselämään, kotiin, perheeseen ja kirjeenvaihtoon. Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artiklan mukaan jokaisella on oikeus nauttia yksityis- ja perhe-elämän kunnioitusta. Viranomaiset eivät saa puuttua artiklassa turvattuun oikeuden käyttämiseen, paitsi kun laki sen sallii ja puuttuminen on välttämätöntä artiklassa lueteltujen tavoitteiden saavuttamiseksi. Tällainen sallittu rajoitustilanne voi olla terveyden suojaaminen. Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen mukaan vangeilla on kaikki Euroopan ihmisoikeussopimuksen turvaamat perusoikeudet ja –vapaudet lukuun ottamatta oikeutta henkilökohtaiseen vapauteen. Vankilaviranomaisen tulee tarjota vangille mahdollisuus läheistensä tapaamiseen ja tarvittaessa tukea vankia näissä pyrkimyksissä.

Vankilaympäristössä yksityiselämän ja perhe-elämän suojaan liittyy lailla säädettyjä välttämättömiä rajoituksia johtuen rangaistuksen asianmukaisen ja turvallisen täytäntöönpanon varmistamisesta. Tutkintavankien kohdalla lailla säädetty rajoitukset johtuvat tutkintavankeuden tarkoituksesta turvata rikoksen esitutkinta ja tuomioistuinkäsittely sekä estää rikollisen toiminnan jatkaminen. Esitetty sääntely merkitsisi uutta rajoitusta vankien ja tutkintavankien tapaamisiin perheen ja muiden läheisten kanssa. Rajoituksia voitaisiin ottaa käyttöön ainoastaan laissa säädettyjen epidemiologisten edellytysten täytyessä ja kun ne olisivat välttämättömiä koronavirusepidemian leviämisen estämiseksi ja vankien ja muiden henkilöiden terveyden turvaamiseksi. Tapaamisten järjestäminen mahdollisuuksien mukaan terveysturvallisella tavalla olisi aina ensisijainen ja tapaamisten keskeyttäminen kokonaan viimesijainen vaihtoehto. Esityksessä ehdotettaisiin nimenomaisesti säädettäväksi siitä, että mikäli tapaamisia tai poistumislupia rajoitettaisiin tai keskeytettäisiin, olisi vangeilla tavanomaista joustavammin mahdollisuus olla vankilan ulkopuolelle yhteydessä videoyhteyden tai muun vastaavan teknisen yhteydenpitotavan avulla.

Esitetty sääntely ei mahdollistaisi lapsen tapaamisen rajoittamista tai näiden tapaamisten keskeyttämistä kokonaan. YK:n lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen 9 artiklan mukaan vanhemmastaan tai vanhemmistaan erossa asuvalla lapsella on oikeus ylläpitää henkilökohtaisia suhteita ja suoria yhteyksiä kumpaankin vanhempaansa säännöllisesti, paitsi jos se on lapsen edun vastaista. Vankeuslaissa lähtökohtana on lapsen ja vanhemman välisen yhteyden säilyminen vankeuden aikana, eikä esityksessä ehdoteta tältä osin poikettavan koronavirusepidemian vuoksi. Esityksen säännöskohtaisissa perusteluissa on tuotu esille, että tapaamisia koskevista rajoituksista päätettäessä tulisi kiinnittää erityistä huomiota vankilassa perheosastoilla oleviin lapsiin, joihin sovelletaan lastensuojelulakia. Tapaamisten rajoittaminen voi tosiasiallisesti vaikuttaa myös heidän yhteyksiinsä vankilan ulkopuolella asuviin henkilöihin, vaikka rajoitukset eivät suoraan perheosastolla olevia lapsia koskekaan. Lisäksi perusteluissa on tuotu esille, että alle 21-vuotiaina rikoksensa tehneiden osalta vankeuden täytäntöönpanossa ja tutkintavankeuden toimeenpanossa on kiinnitettävä erityistä huomiota vangin iästä ja kehitysvaiheesta johtu-

viin tarpeisiin. Erityisesti alaikäisten vankien kohdalla tapaamisten rajoittaminen voisi muodostua tuntuvaan rajoitustoimenpiteeksi. Rajoitustoimenpiteistä päätettäessä tuleekin erityisesti arvioida rajoitusten välttämättömyyttä alaikäisten kohdalla ja pyrkiä järjestämään heidän kohdallaan tapaamiset jollakin terveysturvallisella tavalla.

Ehdotuksen mukaan myöskään valvottuja tapaamisia ei voitaisi keskeyttää kokonaan. Tämä turvaisi vangin yhteyksien säilymistä vankilan ulkopuolelle ja suojaisi siten vangin yksityiselämän suojaa.

Vangin ja tutkintavangin tapaamisoikeuteen sisältyy myös oikeudellisen avustajan tai puolustajan tapaaminen, joka on osa perustuslain 21 §:ään sisältyvää oikeutta oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin. Tältä osin tapaamisoikeutta ei olisi esityksen mukaan mahdollista rajoittaa.

Poistumisluvat

Poistumislupien epäämisen voidaan katsoa merkitsevän puuttumista perustuslain 9 §:ssä turvattuun liikkumisvapauteen. Sillä voidaan katsoa olevan merkitystä myös perustuslain 10 §:ssä turvattuun yksityiselämän suojaan, sillä vangit voivat tavallisesti tavata poistumisluvillaan lähiomaisiaan ja ystäviään. Vankeusrangaistuksen ja sakon muuntorangaistuksen sisältönä on vapauden menetys tai sen rajoittaminen. Edellä todetulla tavalla vankeuteen liittyy myös yksityiselämää ja perhe-elämää koskevia rajoituksia. Rangaistuksen sisältö merkitsee siis jo itsessään merkittäviä rajoituksia liikkumisvapauteen. Esitettyjen säännösten mukaan poistumislupien myöntämistä voitaisiin rajoittaa tai keskeyttää ja jo myönnettyt luvat voitaisiin perua, kun se olisi välttämätöntä koronavirusepidemian leviämisen estämiseksi. Kuitenkaan erittäin tärkeästä syystä myönnettäviä poistumislupia ei voitaisi tällöinkään rajoittaa tai keskeyttää. Erittäin tärkeällä syyllä tarkoitetaan vankeuslaissa ja tutkintavankeuslaissa esimerkiksi lähiomaisen vakavaa sairautta tai lähiomaisen tai muun läheisen hautaan saattamista tai muuta vastaavaa syytä.

11.3 Yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanon rajoittaminen, lykkääminen ja keskeyttäminen

Oikeusministeriölle esitetään asetuksenantovaltuutta, jonka nojalla voitaisiin rajoittaa yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanon aloittamista. Ehdotetulla asetuksenantovaltuudella poikettaisiin jossain määrin rangaistusten täytäntöönpanon viivytyksettömyydestä, josta säädetään yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta annetussa laissa. Suomea sitovat ihmisoikeusvelvoitteet eivät aseta ehdottomia velvoitteita sille, kuinka nopeasti rangaistusten täytäntöönpanoon on ryhdyttävä.

Oikeusministeriön asetuksella voitaisiin rajoittaa yhdyskuntaseuraamusten aloittamista, jos se olisi koronavirusepidemian johdosta rangaistuksen asianmukaisen täytäntöönpanon turvaamiseksi välttämätöntä. Asetus voitaisiin antaa enintään esitetyn väliaikaisen lain voimassaolon ajalle ja asetuksen antamisesta huolimatta seuraamusten täytäntöönpanoon tulisi ryhtyä, jos tuomittu yhdyskuntaseuraamus muuten raukeaisi. Tarve asetuksen antamiseen voisi tulla erityisesti tilanteessa, jossa yhdyskuntapalvelun suorittamispaikkoja jouduttaisiin laajamittaisesti sulkemaan tai niiden toimintaa merkittävästi supistamaan.

Asetuksenantovaltuus olisi täsmällinen ja asetuksen voimassaoloaika olisi rajattu. Voimassa olevassa yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta annetussa laissa ei ole säädöksiä seuraamusten täytäntöönpanon aloittamisen rajoittamisesta. Yksittäistapauksissa täytäntöönpanon lykkääminen on mahdollista laissa säädetyillä perusteilla. Ne eivät kuitenkaan mahdollista laajan yhteiskunnallisen tilanteen, kuten tartuntatautilanteen, huomioimista. Toimivalta täytäntöönpanon aloittamisen siirtämisessä olisi tarkoituksenmukaista järjestää samoin kuin voimassa

olevassa vankeuslaissa on vankeuden ja sakon muuntorangaistuksen osalta säädetty eli oikeusministeriön asetuksella. Voimassa oleva asetuksenantovaltuus on säädetty perustuslakivaliokunnan myötävaikutuksella (PeVL 20/2005 vp) ja sen nojalla on annettu oikeusministeriön asetukset maaliskuussa ja joulukuussa 2020 sekä helmikuussa 2021. Yhdyskuntaseuraamustenkään osalta asetuksenantovaltuutta ei ole katsottu sisällöltään sellaiseksi, että se edellyttäisi valtioneuvoston antavan asetuksen. Esitettyä valtuutussäännöstä oikeusministeriön asetuksen antamiseen myös yhdyskuntaseuraamusten osalta voidaan pitää seuraamusten asianmukaisen täytäntöönpanon kannalta perusteltuna ja oikeasuhtaisena. Ehdotettavan säännöksen muotoilu vastaa pitkälti vankeuslaissa olevan asetuksenantovaltuuden muotoilua. Vankeuslain säännöksessä täytäntöönpanon siirtämiselle on asetettu tiukempi, kahdeksan kuukauden, aikaraja, mutta toisaalta ehdotettavassa säännöksessä täytäntöönpanon lykkääntyminen asetuksen nojalla voisi kestää vain sen ajan kuin laki olisi voimassa.

Esitetyn säännöksen mukaan Rikosseuraamuslaitos voisi lisäksi yksittäispäätöksillä keskeyttää yhdyskuntaseuraamuksen täytäntöönpanon tai lykätä jo sovittua täytäntöönpanoa siksi ajaksi, kun kyseisen yhdyskuntaseuraamuksen täytäntöönpanoa aloittamista on rajoitettu oikeusministeriön asetuksella. Täytäntöönpanon keskeyttämistä tai lykkäämistä harkittaessa Rikosseuraamuslaitoksen olisi otettava huomioon rangaistuksen sisältö, tuomitun henkilökohtaiset olosuhteet ja jäljellä oleva rangaistusaika. Keskeyttämistä tai lykkäämistä harkittaessa päätös tulisi tehdä ensisijaisesti tuomitun edun mukaisesti.

Hallituksen käsityksen mukaan lakiehdotukset voidaan säätää tavallisessa lainsäätämisjärjestyksessä.

Hallitus pitää suotavana, että esitys saatetaan perustuslakivaliokunnan käsiteltäväksi.

Ponsi

Edellä esitetyn perusteella annetaan eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

Laki

väliaikaisista toimista rangaistusten täytäntöönpanossa ja tutkintavankeuden toimeenpanossa covid-19-epidemian johdosta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään

1 §

Lain soveltamisala

Tässä laissa säädetään mahdollisuudesta poiketa eräiltä osin vankeuslaissa (767/2005) ja yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta annetussa laissa (400/2015) tarkoitettujen rangaistusten täytäntöönpanosta sekä tutkintavankeuslaissa (768/2005) tarkoitetun tutkintavankeuden toimeenpanosta covid-19-epidemian johdosta.

2 §

Vankiloiden toimintojen rajoittaminen tai keskeyttäminen

Jos on ilmeistä, että covid-19-epidemian leviämisen estämiseksi jo toteutetut, vankeuslain, tutkintavankeuslain ja tartuntatautilain (1227/2016) mahdollistamat toimenpiteet eivät ole riittäviä, voidaan vankilassa tai sen osastolla rajoittaa, niiltä osin ja siinä laajuudessa kuin se on välttämätöntä taudin leviämisen estämiseksi ja sen varmistamiseksi, että vankeuden täytäntöönpano on vankeuslain 1 luvun 3 §:n 2 momentissa edellytetyllä tavalla turvallista yhteiskunnalle, henkilökunnalle ja vangeille, vankeuslain:

- 1) 8 luvun 3 §:ssä tarkoitettua toiminnan järjestämistä;
- 2) 8 luvun 8 §:ssä tarkoitettua koulutusta lukuun ottamatta perusopetuksen oppimäärää koskevaa opiskelua;
- 3) 11 luvun 1 §:ssä tarkoitettua vapaa-ajan toiminnan järjestämistä ja 2 §:ssä tarkoitettua vapaa-ajan toimintoihin osallistumista;
- 4) 11 luvun 4 §:ssä tarkoitettua kirjastoon pääsyä.

Jos on ilmeistä, että 1 momentin mukaiset rajoitukset eivät ole riittäviä mainitussa momentissa tarkoitettujen tavoitteiden turvaamiseksi, voidaan siinä mainittuja toimintoja keskeyttää kokonaan viimesijaisena keinona siltä osin kuin se on välttämätöntä.

Edellä 1 ja 2 momentissa tarkoitettu päätös saadaan tehdä, jos:

- 1) sairaanhoitopiirin alueella, jossa vankila tai vankilan osasto sijaitsee, 14 viimeisimmän päivän, jolta tieto on saatavilla, aikana todennettujen tartuntojen ilmaantuvuus on 100 000 asukasta kohden vähintään 50; ja
- 2) kunnan tai sairaanhoitopiirin alueella, jossa vankila tai vankilan osasto sijaitsee, todetaan tautiryppäitä, joiden tartuntaketjuja ei pystytä luotettavasti jäljittämään ja jotka aiheuttavat asiantuntija-arvion mukaan merkittävän riskin uusien tartuntojen leviämiseen alueella.

Edellä 1 ja 2 momentissa tarkoitettu päätös saadaan 3 momentissa säädetyn estämättä tehdä myös, jos päätöksen kohteena olevassa vankilassa merkittävällä määrällä vangeista tai henkilökuntaan kuuluvista on todettu covid-19-tartunta ja tartunnat aiheuttavat asiantuntija-arvion mukaan merkittävän riskin uusien tartuntojen leviämiseen vankilassa, eikä tartuntatautilain 60

§:ssä tarkoitetulla karanteeniin määräämisellä voidaan välttää rajoittamis- tai keskeyttämistoimenpiteitä.

Vankiterveydenhuollon yksikön on annettava Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikölle 3 ja 4 momentissa tarkoitettu asiantuntija-arvio omasta aloitteestaan tai Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikön pyynnöstä. Vankiterveydenhuollon yksikön on omaa arvioitaan varten kuultava kyseisen vankilan sijaintialueen sairaanhoitopiirin kuntayhtymää tai Terveyden ja hyvinvoinnin laitosta.

Edellä 1 momentissa tarkoitettu päätös voidaan tehdä enintään yhden kuukauden ajaksi ja 2 momentissa tarkoitettu päätös kahden viikon ajaksi kerrallaan. Rajoitus- tai keskeytystoimenpiteet on lopetettava heti, jos ne eivät ole taudin torjumisen ja vankeuden täytäntöönpanolle vankeuslain 1 luvun 3 §:n 2 momentissa säädettyjen edellytysten kannalta välttämättömiä.

Kunkin rajoitus- ja keskeyttämistoimenpiteen välttämättömyyttä sekä niiden kestoa ja lopettamista harkittaessa on kuultava Vankiterveydenhuollon yksikköä.

Mitä 1-7 momentissa säädetään, sovelletaan myös tutkintavankeuslain 4 luvun 1 §:ssä tarkoitettuun toimintaan osallistumiseen sekä 7 luvun 1 §:ssä tarkoitettuun vapaa-ajan toimintaan osallistumiseen ja 3 §:ssä tarkoitettuun kirjastoon pääsyyn.

3 §

Vankien tapaamisten rajoittaminen tai keskeyttäminen

Jos on ilmeistä, että covid-19-epidemian leviämisen estämiseksi vankilassa jo toteutetut, vankeuslain, tutkintavankeuslain ja tartuntatautilain mahdollistamat toimenpiteet eivät ole riittäviä, voidaan vankilassa tai sen osastolla rajoittaa, niiltä osin ja siinä laajuudessa kuin se on välttämätöntä taudin leviämisen estämiseksi ja sen varmistamiseksi, että vankeuden täytäntöönpano on vankeuslain 1 luvun 3 §:n 2 momentissa edellytetyllä tavalla turvallista yhteiskunnalle, henkilökunnalle ja vangeille, vankeuslain 13 luvussa tarkoitettuja tapaamisia lukuun ottamatta mainitun luvun 5 §:ssä tarkoitettua lapsen tapaamista ja 6 §:ssä tarkoitettua asiamiehen tapaamista.

Jos on ilmeistä, että 1 momentin mukaiset rajoitukset eivät ole riittäviä mainitussa momentissa tarkoitettujen tavoitteiden turvaamiseksi, voidaan vankeuslain 13 luvussa tarkoitettuja tapaamisia keskeyttää kokonaan viimesijaisena keinona siltä osin kuin se on välttämätöntä. Mainitun luvun 3 §:ssä tarkoitettua valvottua tapaamista, 5 §:ssä tarkoitettua lapsen tapaamista ja 6 §:ssä tarkoitettua asiamiehen tapaamista ei kuitenkaan voida keskeyttää.

Mitä 2 §:n 3-7 momentissa säädetään päätöksen tekemisestä, sovelletaan myös 1 momentissa tarkoitettujen tapaamisten rajoittamiseen ja keskeyttämiseen kuitenkin siten, että 2 §:n 3 momentin 1 kohdassa tarkoitettujen tartuntojen ilmaantuvuuden on oltava 100 000 asukasta kohden vähintään 25.

Mitä 1-3 momentissa säädetään, sovelletaan myös tutkintavankeuslain 9 luvussa tarkoitettuihin tapaamisiin. Mainitun luvun 3 §:ssä tarkoitettua lapsen tapaamista ja 4 §:ssä tarkoitettua asiamiehen tapaamista ei kuitenkaan voida rajoittaa tai keskeyttää, eikä kyseisen luvun 1 §:ssä tarkoitettua valvottua tapaamista keskeyttää.

4 §

Vankien poistumislupien rajoittaminen tai keskeyttäminen

Jos on ilmeistä, että covid-19-epidemian leviämisen estämiseksi vankilassa jo toteutetut vankeuslain, tutkintavankeuslain ja tartuntatautilain mahdollistamat toimenpiteet eivät ole riittäviä, voidaan vankilassa tai sen osastolla rajoittaa, niiltä osin ja siinä laajuudessa kuin se on välttämätöntä taudin leviämisen estämiseksi ja sen varmistamiseksi, että vankeuden täytäntöönpano

on vankeuslain 1 luvun 3 §:n 2 momentissa edellytetyllä tavalla turvallista yhteiskunnalle, henkilökunnalle ja vangeille, vankeuslain 14 luvussa tarkoitettuja poistumislupia lukuun ottamatta mainitun luvun 5 §:ssä tarkoitettua poistumislupaa erittäin tärkeästä syystä.

Jos on ilmeistä, että 1 momentin mukaiset rajoitukset eivät ole riittäviä momentissa tarkoitettujen tavoitteiden turvaamiseksi, voidaan vankeuslain 14 luvussa tarkoitettuja poistumislupia keskeyttää kokonaan viimesijaisena keinona siltä osin kuin se on välttämätöntä. Mainitun luvun 5 §:ssä tarkoitettua poistumislupaa erittäin tärkeästä syystä ei kuitenkaan voida keskeyttää.

Mitä 2 §:n 3-7 momentissa säädetään päätöksen tekemisestä, sovelletaan myös 1 momentissa tarkoitettujen poistumislupien rajoittamiseen ja keskeyttämiseen kuitenkin siten, että 2 §:n 3 momentin 1 kohdassa tarkoitettujen tartuntojen ilmaantuvuuden on oltava 100 000 asukasta kohden vähintään 25.

5 §

Rajoitusten ja keskeytysten vaikutus vankeja koskeviin päätöksiin

Edellä 2-4 §:ssä tarkoitettujen päätösten perusteella sen ollessa voimassa vankeuslain 8 luvun 4 §:n nojalla tehtyä päätöstä vangin sijoittamisesta toimintaan voidaan muuttaa, 8 luvun 6 tai 9 §:n nojalla haettu lupa voidaan evätä tai jo myönnetty lupa peruuttaa, 13 luvun 4 tai 7 §:n tarkoitettu tapaaminen evätä tai jo myönnetty tapaaminen peruuttaa ja 14 luvun 2, 4 tai 6 §:n nojalla haettu poistumislupa evätä tai jo myönnetty lupa peruuttaa.

Edellä 1 momentissa säädettyä sovelletaan myös tutkintavankeuslain 4 luvun 1 §:ssä sekä 9 luvun 2 ja 5 §:ssä tarkoitettuihin päätöksiin.

6 §

Vankilan eräät järjestelyt rajoitus- tai keskeyttämissäätöjen voimassa ollessa

Jos vankilan toimintoja on 2 §:ssä tarkoitettulla tavalla rajoitettu tai keskeytetty, vankeuslain 8 luvun 2 §:n 1 momentin mukainen osallistumisvelvollisuus toimintaan voidaan täyttää myös muussa kuin rangaistusajan suunnitelmaa edistävässä toiminnassa sen mukaisesti, mitä korvaavaa toimintaa vankilassa olosuhteet huomioon ottaen voidaan järjestää. Tavanomaisesta osallistumisvelvollisuudesta poikkeaminen ei vaikuta vangille maksettavaan vankeuslain 9 luvun 6 §:ssä tarkoitettuun toimintarahaan tai palkkaan.

Jos tavanomaista kirjastoon pääsyä rajoitetaan tai pääsy keskeytetään 2 §:ssä tarkoitettulla tavalla, on vankien ja tutkintavankien kirjastopalveluista huolehdittava muulla tavoin.

Jos tapaamisia tai poistumislupia rajoitetaan, keskeytetään tai peruutetaan 3-5 §:ssä tarkoitettulla tavalla, tulee vangille ja tutkintavangille sallia mahdollisuuksien mukaan vankeuslain 13 luvun 13 §:n 1 momentissa ja tutkintavankeuslain 9 luvun 10 §:n 1 momentissa säädetystä poiketen lupa olla videoyhteyden tai muun soveltuvan teknisen yhteydenpitotavan välityksellä yhteydessä myös muuhun kuin mainitussa momentissa tarkoitettuun henkilöön ja myös muutoin kuin yhteyksien säilymiseksi tai muusta tärkeästä syystä. Edellytyksenä on kuitenkin, ettei tutkintavangin oikeutta yhteydenpitoon ole pakkokeinoin (806/2011) 4 luvun nojalla rajoitettu. Yhteydenpidon valvontaan, keskeyttämiseen ja peruuttamiseen sovelletaan, mitä vankeuslain 13 luvun 2 §:n 2 momentissa ja 8 ja 9 §:ssä sekä tutkintavankeuslain 9 luvun 1 §:n 2 momentissa ja 6 ja 7 §:ssä säädetään.

7 §

Yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanon rajoittaminen

Jos covid-19-epidemian johdosta rangaistuksen asianmukaisen täytäntöönpanon turvaamiseksi on välttämätöntä, oikeusministeriön asetuksella voidaan säätää, että yhdyskuntapalvelun, valvontarangaistuksen, ehdollisen vankeuden, jonka tehosteeksi on tuomittu valvontaan ja nuorisorangaistuksen täytäntöönpanon aloittamista rajoitetaan tietyinä ajanjaksona. Rajoittaminen voi koskea kaikkia tai vain osaa mainituista yhdyskuntaseuraamuksista.

Edellä 1 momentissa tarkoitettu asetus voidaan antaa enintään tämän lain voimassaolon ajalle.

Rangaistuksen täytäntöönpanoon on 1 momentissa säädetystä huolimatta ryhdyttävä, jos tuomittu rangaistus raukeaisi muutoin.

8 §

Yhdyskuntaseuraamuksen täytäntöönpanon lykkääminen ja keskeyttäminen

Edellä 7 §:ssä tarkoitetun rangaistuksen täytäntöönpano voidaan lykätä tai keskeyttää siksi ajaksi, kun kyseisen yhdyskuntaseuraamuksen täytäntöönpanoa on rajoitettu pykälässä tarkoitettulla tavalla. Lykkäystä tai keskeyttämistä harkittaessa on otettava huomioon rangaistuksen sisältö, tuomitun henkilökohtaiset olosuhteet ja jäljellä oleva rangaistusaika.

Täytäntöönpanon lykkäys tai keskeytys on peruutettava, jos ilmenee, että lykkäyksen tai keskeytyksen edellytykset eivät enää ole olemassa.

Rangaistuksen täytäntöönpanoon on 1 momentissa säädetystä huolimatta ryhdyttävä, jos tuomittu rangaistus raukeaisi muutoin.

9 §

Yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanon rajoittamisen, lykkäämisen ja keskeyttämisen vaikutukset

Rangaistusajaksi ei lueta aikaa, jonka tuomion täytäntöönpanon aloittaminen siirtyy, lykätään tai täytäntöönpano keskeytetään tämän lain 7 tai 8 §:n nojalla. Tätä aikaa ei myöskään oteta huomioon, kun lasketaan yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta annettussa laissa tarkoitettuja täytäntöönpanon enimmäisaikaa taikka lykkäyksen tai keskeytyksen enimmäisaikaa.

10 §

Päätösvalta

Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö päättää 2 - 4 §:ssä tarkoitetuista rajoituksista ja keskeytyksistä. Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikön on varattava ennen päätöksen tekemistä päätöksen kohteena olevan vankilan johtajalle tai päätöksen kohteena olevien vankiloiden johtajille tilaisuus esittää näkemyksensä päätöksen välttämättömyydestä ja sisällöstä.

Jos 1 momentissa tarkoitettun päätöksen tekeminen ei siedä viivytystä, voi vankilan johtaja 1 momentista poiketen tehdä rajoituksia tai keskeytyksiä koskevan päätöksen, minkä jälkeen asia on saatettava välittömästi Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikön päätettäväksi 1 momentin mukaisesti. Vankilan johtajan on ennen päätöksen tekemistä kuultava Vankiterveyden-

HE 44/2021 vp

huollon yksikön virkasuhteista lääkäriä taikka virkasuhteista kunnan tai sairaanhoitopiirin kuntayhtymän tartuntataudeista vastaavaa lääkäriä päätöksen välttämättömyydestä. Kuuleminen korvaa 2 §:n 5 momentissa tarkoitettua asiantuntija-arvion.

Vankilan johtaja taikka turvallisuudesta tai toiminnoista vastaava virkamies tekee 5 §:ssä ja 6 §:n 3 momentissa tarkoitettua päätöksiä 2 - 4 §:ssä tarkoitettua päätöksen ollessa voimassa.

Yhdyskuntaseuraamustoimiston johtaja päättää 8 §:ssä tarkoitettua täytäntöönpanon aloittamisen lykkäyksestä tai keskeytyksestä ja lykkäyksen tai keskeytyksen peruuttamisesta.

11 §

Muutoksenhaku

Vanki tai tutkintavanki saa valittaa Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikön 2-4 §:n nojalla tekemästä päätöksestä. Vanki tai tutkintavanki ei saa vaatia oikaisua tai valittaa päätöksestä, jos sen on tehnyt vankilan johtaja 10 §:n 2 momentin nojalla.

Vankilan johtajan ja turvallisuudesta tai toiminnoista vastaavan virkamiehen tekemään 5 §:ssä ja 6 §:n 3 momentissa tarkoitettuun päätökseen sovelletaan, mitä muutoksenhakuoikeudesta säädetään vankeuslain 20 luvun 1 ja 2 §:ssä sekä tutkintavankeuslain 15 luvun 1 ja 2 §:ssä. Yhdyskuntaseuraamustoimiston johtajan tekemään 8 §:ssä tarkoitettuun päätökseen sovelletaan, mitä muutoksenhakuoikeudesta säädetään yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta annetun lain 86 §:ssä.

Muutoksenhaussa sovelletaan muutoin, mitä vankeuslain 20 luvun 3-5 ja 7-8 §:ssä ja yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta annetun lain 87-89 ja 91-92 §:ssä säädetään.

12 §

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 ja on voimassa 31 päivään lokakuuta 2021.

Helsingissä 8.4.2021

Pääministeri

Sanna Marin

Oikeusministeri Anna-Maja Henriksson